

ISSN 1857-2405

R EVISTA

INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

Publicație științifico-practică, informativă și de drept

[https://doi.org/10.52277/1857-2405.2023.2\(65\)](https://doi.org/10.52277/1857-2405.2023.2(65))

Nr. 2 (65), 2023

Revista este acreditată ca publicație științifică de tipul B

Revista Institutului Național al Justiției
(publicație științifico-practică, informativă și de drept)

nr. 2 (65), 2023

Redactor-șef:

Ecaterina POPA, Director interimar al Institutului Național al Justiției

Colegiul de redacție:

Sergey V. ARAKELYAN, doctor habilitat în drept, rector al Academiei de Justiție din Armenia

Cristina ROTARU-RADU, doctor în drept, director al Institutului Național al Magistraturii din România

Augustin FUEREA, doctor în drept, profesor universitar, cercetător asociat la Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române

Ruslan STEFANCIUC, doctor habilitat în drept, profesor, membru corespondent al Academiei Naționale de Științe Juridice din Ucraina

Natalia ȘUKLINA, doctor în drept, jurist emerit, profesor, prorector al Școlii Naționale de Judecători din Ucraina

Ivan PRISEAJNIUK, doctor în drept, ex-rector al Academiei Naționale a Procuraturii din Ucraina

Elchin KHALAFOV, doctor în filozofie, rector al Academiei de Justiție din Azerbaidjan

Mihai POALELUNGI, doctor habilitat în drept, conf. univ., avocat, prof. interimar ULIM

Oleg BALAN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector al Academiei de Administrare Publică de pe lângă Președintele Republicii Moldova

Violeta COJOCARU, doctor habilitat în drept, profesor universitar, prorector USM

Gheorghe AVORNIC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector al USPEE „Constantin Stere”

Raisa GRECU, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar la USPEE „Constantin Stere”

Ion GUCEAC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, membru titular al Academiei de Științe a Moldovei

Ion COVALCIUC, procuror-șef al Procuraturii mun. Bălți, doctor în drept, conferențiar universitar

Andrei NEGRU, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, șef al Departamentului Drept Public, Facultatea de Drept, USM

Diana SÂRCU, doctor habilitat în drept, judecător la Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Elena BELEI, doctor în drept, conferențiar universitar, șefa Departamentului Drept Procedural al Facultății de Drept, USM

Tatiana VIZDOAGĂ, doctor în drept, conferențiar universitar, USM, formator INJ

Olga DORUL, doctor în drept, conferențiar universitar, șef-interimar al Departamentului Drept Internațional și European al Facultății de Drept, USM

Adriana EȘANU, doctor în drept, conferențiar universitar la USM, formator INJ

Responsabil de procesul editorial – Gheorghe Budeanu

Editură și tipar:

Î.S. „Tipografia Centrală”, str. Florilor 1, tel.: 022 430-360

Datele Institutului:

MD 2004. Moldova, Chișinău, str. S. Lazo, 1

tel: 022 232-755 e-mail: inj@inj.gov.md

www.inj.md

Distribuire gratuită

© Revista Institutului Național al Justiției

Nota redacției

Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al Academiei de Științe a Moldovei și Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare au decis, prin Hotărârea nr. 169 din 21 decembrie 2017, să clasifice Revista Institutului Național al Justiției drept publicație științifică de tipul B.

Revista se declară publicație științifică cu Acces Deschis, este membru Crossref și este inclusă în baza de date națională IBN și în bazele de date internaționale HeinOnline, Copernicus (ICV 2021 = 91.78) și DOAJ.

Condițiile de tehnoredactare și pentru acceptarea manuscriselor spre publicare le găsiți la rubrica Revista INJ de pe site-ul INJ – www.inj.md

SUMAR**INVITATUL NOSTRU****Cristian-Leon ȚURCANU**, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al României în Republica Moldova2**VIAȚA INJ: CRONICA EVENIMENTELOR**5**DREPT PENAL ȘI PROCESUAL PENAL****Andrei PÂNTEA**. Dreptului penal comparat: migrația ilegală.....7**Constantin BRAGOI**. Analiza materialelor științifice privind răspunderea penală pentru amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală publicate în Republica Moldova 12**Maxim GROPA**. Planificarea procesuală a acțiunilor de urmărire penală în cadrul investigării infracțiunilor de criminalitate organizată..... 18**Ion CHIRTOACĂ**. Particularitățile administrării probelor în ședința preliminară24**Ludmila NEGRITU**. Risipirea bunurilor băncii de către administratorul acesteia în procesul de administrare: implicații juridico-penale29**DREPT PUBLIC****Irina PUNGA**. Perspectivele legiferării mecanismului de evaluare a biodiversității la nivel național 34**Adrian BORDIANU**. Efectele constituționalizării dreptului penal.....39**Oxana NOVICOV**. Controlul activității executorului judecătoresc în Republica Moldova.....45**Николаѝ ЖЕКОВ**. Официальная информация с ограниченным доступом: проблемные аспекты.....49**JURISPRUDENȚĂ COMENTATĂ ȘI PROBLEME DE PRACTICĂ JUDICIARĂ****Armen OGANESEAN**. Impactul jurisprudenței CtEDO asupra soluționării cauzelor penale 55**SUMMARY****OUR GUEST****Cristian-Leon ȚURCANU**, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Romania in the Republic of Moldova2**NIJ LIFE: THE CHRONICLE OF EVENTS**.....5**CRIMINAL LAW AND CRIMINAL PROCEDURAL LAW****Andrei PÂNTEA**. Comparative criminal law: illegal migration7**Constantin BRAGOI**. The analysis of scientific materials regarding criminal liability for interference with the administration of justice and criminal prosecution published in the Republic of Moldova 12**Maxim GROPA**. Procedural planning of prosecution actions within the framework of the investigation of organized crime crimes 18**Ion CHIRTOACĂ**. The specifics of evidence administration during the preliminary hearing 24**Ludmila NEGRITU**. The dissipation of a bank assets by its administrator in the administration process: legal and criminal implications..... 29**PUBLIC LAW****Irina PUNGA**. The prospects for legislating a national biodiversity assessment mechanism 34**Adrian BORDIANU**. The effects of the constitutionalization of criminal law39**Oxana NOVICOV**. The control of the bailiff activity in the Republic of Moldova 45**Николаѝ ЖЕКОВ**. Official information with limited access: problem aspects.....49**COMMENTED JURISPRUDENCE AND ISSUES OF JUDICIAL PRACTICE****Armen OGANESEAN**. ECtHR jurisprudence impact on the criminal cases examination 55

INVITATUL NOSTRU

Cristian-Leon ȚURCANU,
Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar
al României în Republica Moldova

Cristian-Leon Țurcanu și-a prezentat scrisorile de acreditare în calitate de Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al României în Republica Moldova la 22 iulie 2022.

În perioada august 2016 – mai 2022 a ocupat funcția de Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al României în Ucraina. Anterior începerii mandatului la Kiev, a deținut funcția de director general pentru comunicare, diplomatie publică și cultură, coordonând activitatea de comunicare publică a Ministerului Afacerilor Externe, ansamblul relațiilor bilaterale în domeniul culturii, educației și științei, precum și acțiunile de diplomatie publică. În cadrul Ministerului Afacerilor Externe, a mai ocupat funcția de director adjunct, respectiv director al Direcției Europa de Est și Asia Centrală, fiind responsabil de ansamblul relațiilor bilaterale cu statele din această zonă geografică. Pe parcursul activității sale în MAE a mai lucrat în calitate de consilier pentru afaceri regionale și politici de securitate al ministrului afacerilor externe, precum și în cadrul Departamentului pentru Organizarea Summit-ului

„SUNT CONVINS CĂ REPUBLICA MOLDOVA VA ADUCE PLUSVALOARE SPAȚIULUI EUROPEAN...”

NATO și Direcția Implementare Programe Schengen. A fost adjunctul Ambasadorului României în Republica Moldova în perioada 2014-2015. Între anii 2008-2012 a activat în cadrul Ambasadei României din Statele Unite ale Americii, iar în perioada 2003-2008 – în cadrul Ambasadei României din Republica Federală Germania.

Cristian-Leon Țurcanu este membru al Corpului Diplomatic și Consular al României din anul 2003. A absolvit cursurile Facultății de Limbi și Literaturi Străine din cadrul Universității din București. Este căsătorit și are doi copii.

– Domnule ambasador Țurcanu, România a susținut și susține masiv Republica Moldova în transformările sale democratice către o societate modernă, europeană. A făcut acest lucru chiar și atunci când guvernarea statului nostru priveau chiorș peste Prut. Astăzi, se pare că, mai mult ca oricând, Chișinăul și-a dinamizat relațiile cu Bucureștiul, reprezentanții oficiali ai căruia au devenit avocați activi ai țării noastre pe arena internațională, iar ajutorul statului român pentru cetățenii moldoveni devine tot mai considerabil: autocare pentru licee, grădinițe, poduri, gazoduct, drumuri, curent electric, motorină, finanțe, programe de studii, programe culturale, schimb de experiență etc. În acest sens, ce ar trebui să se întâmple în Republica Moldova, ca pe contribuabilul român să nu-l dezamăgească realitățile politice din dreapta Prutului?

– Țin să menționez, de la bun început, că în prezent autoritățile de la București și cele de la Chișinău au un dialog bilateral excelent, o cooperare eficientă, orientată către rezultate concrete. Obiectivul nostru este ca această conlucrare să se regăsească în beneficii tot mai concrete pentru cetățeni: avansarea parcursului european; implementarea proiectelor majore de interconectare (energetică, infrastructură de transport etc.). Salutăm eforturile susținute ale Guvernului Republicii Moldova pentru implementarea celor 9 recomandări ale Comisiei Europene, formulate la momentul acordării statutului

de stat candidat, în iunie 2022, între care domeniului justiției i se acordă o atenție prioritară.

– Care sunt acum cele mai importante proiecte, inclusiv diplomatice, ale României pentru Republica Moldova?

– România continuă activ demersurile susținute în relația cu instituțiile UE și statele membre în sprijinul R. Moldova, pe toate palierele legate de integrarea europeană. La cele mai recente reuniuni la nivel european, România s-a implicat în mod susținut în obținerea unor rezultate semnificative pentru consolidarea rezilienței R. Moldova. Exemple recente sunt:

- crearea unui regim de sancțiuni al UE pentru contracararea acțiunilor de destabilizare la adresa R. Moldova (inițiativă lansată de ministrul afacerilor externe Bogdan Aurescu la CAE din 20 februarie);
- înființarea Misiunii de Parteneriat UE în Republica Moldova (EUPM Moldova), misiune civilă a cărei constituire a fost puternic susținută de România;
- adoptarea unei noi măsuri de asistență sub umbrela Facilității Europene pentru Pace (EPF), în valoare de 40 milioane de euro.

România a acționat în mod decisiv și constant, în plan bilateral, european și internațional, pentru a sprijini Republica Moldova să depășească crize multiple. În plan bilateral, menționez, spre exemplu:

- implementarea în curs a Acordului privind asistența financiară nerambursabilă de 100 milioane de euro;
- asistența bugetară directă de 10,4 milioane de euro, transferată la sfârșitul anului 2022, în principal – pentru consolidarea securității energetice a Republicii Moldova;
- furnizarea de energie electrică;
- consolidarea capacităților administrative prin asistență tehnică acordată în eforturile Republicii Moldova de integrare europeană;
- România și-a consolidat statutul de prim-partener comercial al Republicii Moldova, comerțul bilateral atingând în 2022 nivelul record de 3,6 miliarde USD.

– Poate România să atragă mai activ Republica Moldova în proiecte de cooperare transfrontalieră, proiecte sprijinite de Uniunea Europeană?

– Cu siguranță, nivelul ridicat al cooperării bilaterale, pe care îl regăsim în prezent atât între autoritățile centrale, cât și între cele locale, reprezintă o premisă pe care se poate construi dezvoltarea proiectelor de cooperare transfrontalieră finanțate de Uniunea Europeană, care, și până acum, s-au dovedit un instrument deosebit de important pentru implementarea unor proiecte care să vină în sprijinul direct al cetățenilor Republicii Moldova.

– Domnule ambasador, iată că, în sfârșit, Republica Moldova este candidată pentru aderare la Uniunea Europeană. Pe această cale, ea trebuie să facă urgent reforme radicale, principalele fiind în domeniul combaterii corupției și în sistemul de justiție. Dacă cunoașteți ceea ce se întâmplă la noi în domeniile menționate, considerați că societatea noastră va reuși parcursul ei proeuropean?

– În pofida presiunilor masive de natură securitară, economică, energetică și socială, în contextul războiului din Ucraina, și al tentativelor de destabilizare la adresa Republicii Moldova și a ordinii sale constituționale, autoritățile de la Chișinău au reușit să avanseze pe calea reformelor și în îndeplinirea recomandărilor Comisiei Europene. Acordarea de sprijin politico-diplomatic Republicii Moldova reprezintă o prioritate a politicii externe a României, reflectată în demersuri constante, susținute și prioritare atât în relația cu statele membre, cât și cu instituțiile UE. Acestea sunt realizate în strânsă coordonare cu autoritățile responsabile din Republica Moldova, cu scopul de a veni în întâmpinarea eforturilor semnificative întreprinse de Chișinău pentru aderarea la UE, implementarea reformelor, modernizarea administrației statului și îmbunătățirea nivelului de trai al populației.

Salutăm, desigur, faptul că reforma în domeniul justiției rămâne o prioritate esențială a Guvernului Republicii Moldova.

România, Germania, Franța, UE, în general, precum și, bineînțeles, SUA, Anglia, Japonia și alți parteneri de dezvoltare au fost și rămân ferm alături de Chișinău prin acordarea de sprijin politic, financiar și tehnic.

Un rol important este deținut în acest proces de Platforma de Sprijin pentru Republica Moldova, instrument constituit și co-prezidat de ministrul afacerilor externe al României, alături de omologii din Germania și Franța, și orientat către atribuirea resurselor necesare pentru asigurarea stabilității, dezvoltării și susținerii parcursului european al Republicii Moldova. De remarcat este faptul că sub umbrela Platformei de Sprijin activează șase grupuri de lucru al căror scop este facilitarea acordării de asistență în domenii de interes central. Semnalează în mod special Grupul de lucru privind combaterea corupției, co-prezidat de România și Regatul Unit. Acest efort a condus într-o primă etapă la elaborarea unui registru de asistență tehnică și altul de nevoi din partea autorităților din Republica Moldova în domeniul luptei anticorupție.

Salutăm organizarea, la Chișinău, în a doua parte a anului în curs, a celei de-a patra conferințe ministeriale a Platformei de Sprijin pentru Republica Moldova. Va fi un prilej pentru aprofundarea asistenței prin intermediul acestui instrument de asistență, inclusiv prin prisma Grupului de lucru privind combaterea corupției.

Ambasadorul Cristian-Leon Țurcanu prezintă o lecție publică în fața audiențelor Institutului Național al Justiției

– Institutul Național al Justiției de la Chișinău are o foarte bună cooperare și de lungă durată cu Institutul Național al Magistraturii din București. Totuși, ce s-ar putea de făcut mai mult, ca viitorii și actualii specialiști din domeniul justiției – judecători, procurori, avocați – să preia cunoștințele și practica colegilor lor români, care activează deja într-un sistem de justiție european?

– MAE român a inițiat demersuri interinstituționale pentru realizarea de transfer de expertiză – de către diverse ministere și alte instituții guvernamentale de la București – în domenii punctuale utile în procesul de integrare europeană.

Domeniul justiției este unul de interes prioritar, având în vedere relevanța deosebită a acestuia atât în procesul de integrare europeană, cât și în cel de reformă instituțională și modernizare a administrației statului.

Un exemplu al acțiunii României în această direcție îl reprezintă, spre exemplu, programul de pregătire a magistraților din Republica Moldova, inițiat anul trecut de Institutul Național al Magistraturii din România, în beneficiul Institutului Național al Justiției și al altor instituții publice din sistemul de justiție al Republicii Moldova. Acest program se desfășoară la propunerea și cu finanțarea MAE de la București prin bugetul dedicat asistenței oficiale pentru dezvoltare (Planul anual de cooperare internațională pentru dezvoltare și asistență umanitară).

Apreciem foarte mult colaborarea solidă, orientată către rezultate, între INM și INJ. Vă asigurăm în continuare de tot sprijinul necesar din partea Ambasadei României la Chișinău, a MAE al României, pentru continuarea și aprofundarea acestei cooperări.

– Domnule Țurcanu, la sfârșit de februarie 2022, atunci când Rusia a declanșat războiul masiv asupra Ucrainei, Dumneavoastră erați încă Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al României în această țară vecină. Acum vă implicați, cunoașteți cum România susține Ucraina în lupta ei contra barbarismului militar al Rusiei? Vă întreb deoarece despre aceasta se vorbește mai puțin, în comparație cu ceea ce se știe despre ajutorul acordat Ucrainei de către Polonia, Germania, Anglia, Franța sau chiar de către țările baltice...

– Ce vă pot spune pe acest subiect este că România sprijină Ucraina constant, raportat la nevoile Kievului, într-un efort multidimensional și complex. În al doilea rând, este clar că Ucraina este foarte mulțumită de sprijinul României. Nu există niciun fel de dubiu cu privire la nivelul de angajament al României față de Ucraina. Putem aici să oferim exemple privind sprijinul oferit cetățenilor ucraineni care s-au refugiat în țara noastră sau despre asigurarea unei bune circulații pentru grânele ucrainene. De asemenea, am organizat la București conferința de securitate privind Marea Neagră, pe care Ucraina ar fi trebuit să o organizeze, însă nu a putut, din rațiuni de securitate evidente. Nivelul de încredere între cele două state este foarte mare.

– În ultimul timp, Federația Rusă, folosind războiul hibrid, încearcă să răstoarne ordinea constituțională a Republicii Moldova. Dacă, Doamne ferește, acest război hibrid ar ajunge să fie unul militar, ce va face România, cel puțin – ca țară vecină?

– Presiunea Rusiei asupra Republicii Moldova există de foarte mult timp, scopul fiind destabilizarea acestei țări și deturnarea parcursului european ferm ales de cetățenii Republicii Moldova și asumat de autoritățile pro-europene de la Chișinău. Îmi voi permite să îl citez pe Președintele României, domnul Klaus Iohannis, care a afirmat faptul că România este nu doar pregătită, este dispusă să sprijine Republica Moldova în orice scenariu.

– Cum își realizează ambasadorul Cristian-Leon Țurcanu diplomația publică în Republica Moldova, inclusiv în regiunile ei problematice precum sunt UTA Gagauz-Yeri și Transnistria?

– La nivelul Ambasadei României, urmărim să avem o abordare echidistantă și inclusivă față de toți cetățenii Republicii Moldova, de la Bălți la Comrat, de la Ungheni la Tiraspol, întrucât toți sunt beneficiarii direcți ai multiplelor și diverselor proiecte pe care România le finanțează în Republica Moldova. Sunt sigur că, prin aceste instrumente, vom reuși să aducem în toate părțile Republicii Moldova un plus de conștientizare asupra beneficiilor pe care le prezintă parcursul spre Uniunea Europeană.

– Excelență, ce nu vă place la Chișinău?

– Recunosc sincer că la Chișinău mă simt ca acasă. Este a doua oară în cariera mea când lucrez în Republica Moldova și fiecare zi reprezintă o oportunitate pentru a cunoaște câte o nouă parte din această societate deosebit de interesantă. Vă pot spune acum, la aproape un an de la începutul mandatului meu la Chișinău, că Republica Moldova merită să fie, alături de România, în Uniunea Europeană și sunt convins că ea va aduce numeroase elemente de plusvaloare spațiului european.

– Vă mulțumim, Excelență.

VIAȚA INJ: CRONICA EVENIMENTELOR

ATELIER DE ARTĂ DEDICAT ZILEI MONDIALE A REFUGIATULUI

În anul curent, la 20 iunie, Ziua Mondială a Refugiatului a fost celebrată în mod inedit: copiii refugiaților, alături de reprezentanți ai autorităților naționale, ai misiunilor diplomatice și ai societății civile, s-au reunit la un atelier de artă în curtea Institutului Național al Justiției.

Organizat în parteneriat cu proiectul Consiliului European „Consolidarea protecției drepturilor omului ale refugiaților și migranților din R. Moldova”, evenimentul a urmărit sensibilizarea, conștientizarea și atragerea atenției asupra drepturilor, nevoilor și provocărilor pe care le au refugiații din țara noastră.

În cadrul atelierului au luat cuvântul Giulia Re, Șefă ad-interim a Oficiului Consiliului European la Chișinău, Ecaterina Popa, Directoare interimară a Institutului Național al Justiției, E.S. Marko Shevchenko, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al Ucrainei în R. Moldova, Jana Costachi, Secretar de stat al Ministerului Afacerilor Interne, Vasile Cușca, Secretar de stat al Ministerului Muncii și Protecției Sociale, Oxana Gumennaia, Adjunctă a Avocatului Poporului, Svetlana Jioară, Directoare de programe la Centrul de Drept al Avocaților, Katherine Lampe, ofițer pentru protecția copilului de la Înaltul Comisariat pentru refugiați al Națiunilor Unite, și Abdurashid Saidov, beneficiar de protecție temporară în R. Moldova. Vorbitorii au transmis mai multe mesaje de apreciere a curajului milioane de oameni care au fost nevoiți să fugă din țara de origine și a dorinței lor de a se integra în societățile

care i-au adăpostit. Au fost menționate și eforturile autorităților naționale în asigurarea protecției drepturilor omului pentru refugiați.

Sub îndrumarea artistei Valeria Barbas, participanții au pictat genți din bumbac cu vopsele acrilice, ulterior ele vor fi oferite familiilor din R. Moldova care și-au deschis casele pentru refugiați. Pe parcursul evenimentului, în curtea INJ au răsunat poezii și cântece în interpretarea copiilor refugiați din Ucraina, Siria, Angola, Burundi. Atmosfera a fost întreținută și de un grup de elevi ai Liceului Teoretic „Onisifor Ghibu” din Chișinău, care au delectat audiența cu muzică instrumentală.

LA CEA DE-A 26-A EDIȚIE A ADUNĂRII GENERALE A EJTN

Reprezentanți ai instituțiilor de magistratură, delegați ai Comisiei Europene și ai organizațiilor internaționale din domeniul justiției s-au reunit la cea de-a 26-a ediție a Adunării Generale a Rețelei Europene de Formare Judiciară (EJTN), la Stockholm, Suedia, în perioada 15-16 iunie 2023. Organizat sub egida președinției suedeze a Consiliului Uniunii Europene, cu sprijinul Academiei de Formare Judiciară Suedeză, forul din acest an a întrunit 150 de participanți. Institutul Național al Justiției din R. Moldova a fost reprezentat de Ecaterina Popa, Directoare interimară, și Olga Marandici, șefa Secției relații internaționale.

În sesiunea de deschidere au vorbit Directorul Academiei Suedeze de Instruire Judiciară, Erik Brattgård, Directorul Autorității Suedeze de Urmărire Penală, Stephan Uttersköld, și Secretarul General al Rețelei Europene de Formare Judiciară, Ingrid Derveaux.

Pe agenda Adunării Generale a EJTN au fost incluse mai multe subiecte ce țin de raportul anual al Secretarului General, raportul anual al Comitetului de

conducere, prezentarea activităților Rețelei Europene de Formare Judiciară pentru anul 2024 și a sistemelor de instruire suedeze. Au avut loc schimburi de opinii privind răspunsul EJTN la provocările Pactului Ecologic, care urmează să fie implementat până în anul 2050.

Unul dintre punctele importante ale evenimentului a fost crearea grupului de lucru pentru digitalizare, care va ajuta EJTN să abordeze nevoile de formare cu privire la dezvoltarea abilităților digitale și a securității cibernetice, precum și a tehnologiilor emergente, cum ar fi inteligența artificială.

UN NOU ACORD DE COLABORARE ÎNTRE INJ ȘI IGP

La 27 iunie 2023, parteneriatul dintre Institutul Național al Justiției și Inspectoratul General al Poliției a fost actualizat oficial prin semnarea unui nou Acord de colaborare. Semnatari ai documentului au fost Directoarea interimară a INJ, Ecaterina Popa, și Șeful IGP, Viorel Cernăuțeanu.

Normele Acordului de colaborare creează premise de continuare a cooperării părților în vederea promovării cunoștințelor juridice, a respectului pentru drepturile omului, a valorilor democrației și a statului de drept.

Potrivit documentului, vor fi organizate instruirii mixte, vizite de studiu și dezbateri care vor aborda diverse subiecte de interes comun pentru judecători, procurori și agenți de aplicare a legii. Totodată, vor fi efectuate schimburi de materiale de instruire, date statistice, rezultate ale cercetărilor științifice, broșuri și publicații de specialitate, recomandări metodice și alte documente din

domeniul pregătirii profesionale etc.

În cadrul evenimentului, în semn de recunoștință pentru succese la dezvoltarea și consolidarea cooperării interinstituționale și profesionale la nivel național și regional, șeful IGP a înmănat Directoarei interimare a INJ distincția Inspectoratului General al Poliției „Pentru cooperare”.

CAMPANIE DE PROMOVARE ADMITEREA INJ-2023

În anul curent, la concursul de admitere la cursul de formare inițială în cadrul INJ sunt planificate 30 de locuri pentru candidați la funcția de judecător și 15 locuri pentru candidați la funcția de procuror. Depunerea dosarelor are loc în perioada 1-31 iulie 2023, iar în luna septembrie se va desfășura examenul de admitere care constă din proba scrisă susținută electronic și proba orală.

Pentru a mobiliza depunerea dosarelor la concurs, a fost declanșată campania de promovare Admiterea-2023, care include mai multe întâlniri ale oficialilor Institutului Național al Justiției cu potențiali candidați la cursul de formare inițială care lucrează sau își fac studiile în diferite instituții din republică.

Oportunitatea de a înțelege mai bine modul de funcționare a instituției care pregătește viitori judecători și procurori, precum și aspectele practice ale formării judiciare livrate de INJ a fost oferită, în cadrul unei vizite de studiu, tinerilor juriști din cadrul programului „Acțiune pentru Justiție”, precum și studenților facultăților de drept de la ULIM și USEM. Evenimentul a avut loc la 22 mai și a fost o ocazie excelentă pentru ei

de a interacționa cu conducerea instituției, cu formatorii și cu absolvenții INJ.

La 29 mai, la Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, au avut loc discuții cu studenții Facultății de drept despre oferta educațională a Institutului Național al Justiției, iar la 30 mai Directoarea interimară, Ecaterina Popa, șefa Secției formare inițială, Iulia Gorbatenco, și șefa Secției relații internaționale din cadrul INJ, Olga Marandici, absolventă INJ, au participat la ceremonia de absolvire a masteranzilor Facultății de Drept a USM. Masteranzii absolvenți au aflat despre modul de selectare și de pregătire profesională a viitorilor judecători și procurori și au fost îndemnați să devină candidați la funcția de judecător sau de procuror, să urmărească site-ul inj.md pentru a fi la curent cu condițiile admiterii din acest an.

Campania Admiterea INJ-2023 a ajuns, la 28 iunie, în capitala de nord a republicii. Asistenții judiciari și grefierii de la Curtea de Apel Bălți și de la Judecătoria Bălți, consultanții procurorilor de la Procuratura mun. Bălți au fost publicul-țintă cu care s-a discutat despre perspectivele studierii la Institutul Național al Justiției.

CONCURS REPUBLICAN: „CASA MEA E ȘI CASA TA: ÎMPREUNĂ ÎN SIGURANȚĂ”

Diversitatea, solidaritatea și spiritul european au fost cuvintele-cheie la festivitatea de decernare a premiilor finalștilor concursului republican de arte plastice „Casa mea e și casa ta: împreună în siguranță”, ediția a IV-a. Acesta a fost organizat de Institutul Național al Justiției și Școala de Arte Plastice „Alexei Șciusev”, în parteneriat cu proiectul Consiliului Europei „Consolidarea protecției drepturilor omului ale refugiaților și migranților din R. Moldova” și Centrul de Drept al Avocaților.

Evenimentul de premiere a avut loc la 11 mai 2023, la Institutul Național al Justiției, iar cei mai talentați și creativi elevi din R. Moldova și-au ridicat premiile concursului la care au participat 192 de lucrări ale tinerilor, cu vârsta cuprinsă între 11 și 21 de ani din școlile generale, gimnazii, licee, școlile de arte, centrele de excelență și colegiile de arte din toată țara.

La festivitate, au vorbit Ecaterina Popa, Directoare interimară a Institutului Național al Justiției, și Giulia Re, Șefă ad-interim a Oficiului Consiliului Europei la Chișinău. Premianții au mai fost felicitați de Jana Costachi, Secretar de stat al Ministerului Afacerilor Interne, Olimpiada Spatari-Arbuz, Directoul Școlii de Arte Plastice „A. Șciusev”,

Oleg Palii, Director executiv al Centrului de Drept al Avocaților, și Valeriu Herța, membru al Juriului, lector universitar la Facultatea de Arte Plastice și Design, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”.

DREPT PENAL ȘI PROCESUAL PENAL

CZU: 343.343.6

[https://doi.org/10.52277/1857-2405.2023.2\(65\).01](https://doi.org/10.52277/1857-2405.2023.2(65).01)

DREPTULUI PENAL COMPARAT: MIGRAȚIA ILEGALĂ

Andrei PÂNTEA,
dr. în drept, conf. univ.,
Universitatea de Studii Europene
din Moldova
<https://orcid.org/0000-0002-4865-421X>

SUMAR

Migrația reprezintă deplasarea unei persoane sau a unui grup de persoane, fie prin trecerea frontierei internaționale, fie în interiorul aceluiași stat. Este o mișcare a populației, care cuprinde toate tipurile de deplasări ale persoanelor. Indiferent de distanță, de compoziție a grupului de emigranți și de cauze, aceasta include migrația refugiaților, a persoanelor strămutate, a migranților economici și a persoanelor care se deplasează din alte motive, inclusiv pentru reîntregirea familiei.

Prin prisma legii penale, migrația ilegală este clar definită drept o activitate infracțională, doar că această normă nu întotdeauna își atinge scopul de prevenire și combatere a fenomenului dat, iar infractorul, utilizând efectiv, de cele mai multe ori, starea de vulnerabilitate a migrantului, aduce daune – uneori, ireversibile – drepturilor omului, cu riscul coruperii funcționarilor publici, compromițând încrederea în structurile statului.

Cuvinte-cheie: *migrația ilegală, trecere ilegală, frontieră, infracțiune, legiuitor, Uniunea Europeană.*

Migrația ilegală, prin prisma prevederilor legislației penale naționale și internaționale, reprezintă un fenomen nociv care afectează grav starea sănătății oricărei societăți în particular, dar și celei regionale, mondiale, în general. Consolidarea eforturilor organelor de drept, din perspectiva prevenirii și combaterii acestui fenomen, depinde nu doar de cooperarea internațională a structurilor specializate abilitate cu atribuții în acest sens, dar și de investițiile în asigurarea tehnico-materială a poliției de frontieră și a altor structuri naționale cu atribuții de ordin transfrontalier. Similitudinea faptelor penale cu care se confruntă agenții sta-

COMPARATIVE CRIMINAL LAW:
ILLEGAL MIGRATION

SUMMARY

Migration is the movement of a person or a group of people, either by crossing an international border or within the same state. It is a population movement, which includes all types of movement of people. Regardless of distance, composition of the emigrant group and causes, it includes the migration of refugees, displaced persons, economic migrants and persons moving for other reasons, including family reunification.

Illegal migration, through the lens of the criminal law, is clearly defined as a criminal activity, but this norm does not always achieve its goal of preventing and combating this phenomenon, and the criminal, effectively using, most of the time, the migrant's state of vulnerability, it sometimes causes irreversible damage to human rights, with the risk of corrupting public financiers, compromising trust in state structures.

Key-words: *illegal migration, illegal crossing, border, crime, legislator, European Union.*

tului la investigarea acestui fenomen nu se reduce numai la migrația ilegală. De regulă, în astfel de situații, infractorul realizează acest „business” ilegal în cadrul grupărilor criminale organizate, bine dotate logistic și informațional, implicând crime conexe, precum ar fi trecerea ilegală a frontierei, traficul de ființe umane, traficul de copii, coruperea funcționarilor publici etc.

Este evident că circulația persoanelor dintr-un stat în altul este adesea însoțită de încălcarea normelor de drept internațional, dar și a cadrului legal intern al statelor de destinație, ceea ce deseori poate dăuna mult conviețuirii sociale.

Trecerea ilegală a frontierei de stat și intrarea necontrolată a străinilor într-o anumită țară provoacă neapărat probleme sociale, amenințări de ordin infracțional și de securitate publică pentru populația de baștină. La fel, nu se exclud înrăutățirea situației pe piața forței de muncă, creșterea

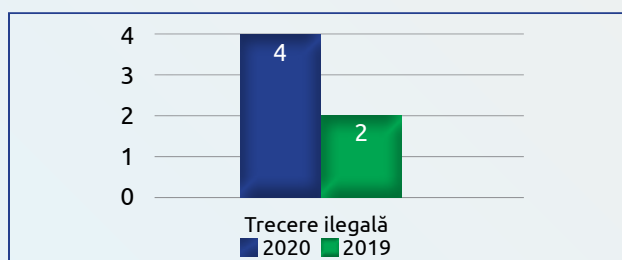
ponderii economiei tenebre și riscurile unor tensiuni de ordin social [4, p. 155].

Inițial, racolarea victimelor migrației ilegale și realizarea organizației migrației ilegale poartă un caracter, aparent, legal. Totuși, pentru un studiu mai aprofundat al acestei categorii de infracțiuni se impune realizarea descifrării fenomenului migrației propriu-zise.

Fenomenul migrației nu a încetat în timp, însă a înregistrat schimbări și a căpătat noi forme. Procesele migratorii se desfășoară simultan și sunt în creștere în multe alte țări ale lumii. Unul dintre rezultatele pe termen lung al acestei evoluții ar putea fi apariția societăților multiculturale, tinzând spre noi concepte ale cetățeniei sau statului național. Cele mai multe dintre țările dezvoltate au devenit societăți diversificate. Totodată, migrația este unul dintre procesele sociale care a influențat și influențează profund societatea actuală, milioane de cetățeni de diferite naționalități, din țările de emigrare, aleg calea migrației. Migrația persoanelor din Republica Moldova este una dintre principalele migrații dinspre estul spre vestul continentului european, o migrație foarte dinamică, a cărei abordare necesită o viziune diferențiată și complexă [2].

Legiuitorul indică uneori necesitatea protecției anume a relațiilor sociale care asigură inviolabilitatea frontierei de stat, iar ca premisă concomitentă de incriminare intervine și locul de comitere a infracțiunii (porțiunea de spațiu terestru, acvatic sau aerian care se aliniază la fâșia de frontieră de stat a țării). În acest ultim cadru de incriminări penale se înscrie și infracțiunea prevăzută de art. 362 CP al RM – trecerea ilegală a frontierei de stat. O formă specială a trecerii ilegale a frontierei de stat, prin prisma anumitor modalități normative incidente, care derogă de la calitatea de participant la infracțiune, este cea vizată de art. 3621 CP al RM – organizarea migrației ilegale.

Numărul de evenimente care se încadrează în trecerea ilegală, cu scop de migrare ilegală, la PTF „Ungheni” și PTF „Sculeni” poate fi reflectat astfel:

Menținerea unui nivel înalt al migrației ilegale în anul 2022 a fost alimentată de criza regională

apărută în urma declanșării războiului din Ucraina. Materializarea fenomenului de migrație iregulară a luat forme diferite, și anume: trecerea ilegală a frontierei de stat pe sectorul „verde” de frontieră și ulterioara solicitare de azil pe teritoriul Republicii Moldova, în special – persoane de gen masculin; traversarea frontierei de stat în baza actelor false, inclusiv cu utilizarea teritoriului necontrolat din stânga Nistrului (cu atribuire la cetățeni de origine rusă sau ucraineană); cetățeni originari din state catalogate drept țări cu risc sporit de migrație ilegală etc. Astfel, pe parcursul anului 2022 au fost relevate și documentate 2.775 contravenții pentru încălcarea regulilor de ședere și de plasare în câmpul muncii, comparativ cu 2.736 în aceeași perioadă a anului precedent. Prin urmare, cele 39 cazuri diferență constituie o creștere cu 1,43% a numărului de delikte documentate. Drept urmare, au fost aplicate amenzi în mărime totală de 4.482.350 lei [5, p. 96].

Sunt resimțite unele elemente de protecție juridico-penală a relațiilor sociale care vizează frontiera de stat. Mecanismele și mijloacele de intervenție penală sunt diferite: de la diverse modalități normative de manifestare a infracțiunii – la variate forme de penalizare a faptelor infracționale, precum și la diferite sancțiuni penale, faptele incriminate fiind catalogate și sub forma unor variate categorii de infracțiuni (după gradul prejudiciabil al acestora). Totuși, în eventualitatea susținerii ideii de previziune normativă separată a infracțiunilor contra relațiilor sociale care vizează frontiera de stat a țării, considerăm justificată și examinarea unor legislații penale care se lansează anume de pe această ultimă poziție. Astfel, conform CP al Ucrainei, infracțiunile legate de protecția secretului de stat, a inviolabilității frontierelor de stat, asigurării serviciului militar ori mobilizării formează un grup separat în acest sens (Secțiunea 14). Secțiunea în cauză face referire la următoarele categorii de infracțiuni:

- divulgarea secretului de stat (art. 328 din CP al Ucrainei);
- pierderea documentelor ce conțin secret de stat (art. 329 din CP al Ucrainei);
- transmiterea ori acumularea de date care constituie informație confidențială, al căror proprietar este statul (art. 330 din CP al Ucrainei);
- expedierea ilegală a persoanelor peste frontiera de stat a Ucrainei (art. 332 din CP al Ucrainei);
- încălcarea ordinii de intrare pe teritoriul temporar ocupat al Ucrainei ori de ieșire de pe acesta (art. 332-1 din CP al Ucrainei);

- încălcarea ordinii de realizare a coletelor internaționale care sunt supuse controlului de stat de export (art. 333 din CP al Ucrainei);
- încălcarea regulilor zborurilor internaționale (art. 334 din CP al Ucrainei);
- eschivarea de la serviciul militar în termen, de la serviciul militar cu termen redus ori de la serviciul de ofițeri (art. 335 din CP al Ucrainei);
- eschivarea de la mobilizare (art. 336 din CP al Ucrainei);
- eschivarea de la serviciul protecției civile în perioade speciale ori în cazul desfășurării mobilizării speciale (art. 336/1 din CP al Ucrainei);
- eschivarea de la evidența militară ori de la prestațiile speciale (art. 337 din CP al Ucrainei) [7].

Este important de menționat că legiuitorul ucrainean renunță la tehnica de abordare individuală a infracțiunii de trecere ilegală a frontierei de stat a țării, configurând-o sub aspectul legăturii acesteia cu fenomenul de migraționism. Conform art. 332 CP al Ucrainei, expedierea ilegală peste frontiera de stat a Ucrainei, organizarea expedierii ilegale a persoanelor peste această frontieră, conducerea acestor activități ori acordarea de ajutor prin intermediul unor sfaturi, indicații, punerea la dispoziție a unor mijloace și excluderea barierelor constituie infracțiune.

Un mod similar legiuitorului din Ucraina este adoptat și de România. Astfel, în Titlul 3 al CP al României sunt prevăzute infracțiunile privind autoritatea și frontiera de stat [3]. În context, cele două capitole ale titlului vizat specifică diferențiat infracțiunile contra autorității și infracțiunile privind frontiera de stat. În cadrul infracțiunilor privind frontiera de stat (Titlul 3, Capitolul 2, art. 262-265 din CP al României) se face referire la:

- intrarea sau ieșirea din țară prin trecerea ilegală a frontierei de stat a României – variantă tipică a infracțiunii, fiind de natură accidentală în cazurile în care infracțiunea a fost comisă:
 - a) în scopul sustragerii de la tragerea la răspundere penală sau de la executarea unei pedepse ori a unei măsuri educative, privative de libertate;
 - b) de către un străin declarat indezirabil ori căruia i-a fost interzis în orice mod dreptul de intrare sau de ședere în țară (art. 262 CP al României);
- racolarea, îndrumarea, călăuzirea, transportarea, transferarea sau adăpostirea unei

persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat a României – varianta tipică a infracțiunii (art. 263, alin. (1) din CP al României), fiind diferențiată cu efect agravant în cazul comiterii acesteia:

- a) în scopul de a obține, direct sau indirect, un folos patrimonial;
 - b) prin mijloace care pun în pericol viața, integritatea sau sănătatea migrantului;
 - c) prin supunerea migrantului la tratamente inumane sau degradante;
- fapta persoanei care facilitează, prin orice mijloace, rămânerea ilegală pe teritoriul României a unei persoane victimă a unei infracțiuni de trafic de persoane, de minori sau de migranți, care nu are cetățenia română și nici domiciliul în România – varianta tipică a infracțiunii prevăzută de art. 264, alin. (1) din CP al României, configurându-se în formă agravantă în cazul în care a fost săvârșită:
 - a) în scopul de a obține, direct sau indirect, un folos patrimonial;
 - b) de către un funcționar public aflat în exercitarea atribuțiilor de serviciu, precum și în formă atenuantă – când faptele enunțate anterior sunt săvârșite cu privire la un alt străin aflat ilegal pe teritoriul României;
 - sustragerea de la executarea obligațiilor instituite de autoritățile competente de către străinul față de care s-a dispus măsura îndepărtării de pe teritoriul României ori a fost dispusă interzicerea dreptului de ședere (art. 265 din CP al României) [3].

O analiză minuțioasă a fenomenului pune în evidență multiplele valențe și implicațiile profunde ale activităților circumscrise migrației ilegale care generează și potențează numeroase alte acțiuni infracționale. Astfel, amenințările la adresa securității naționale generate de angrenarea cetățenilor în traficul de persoane vin dintr-o serie de situații și contexte care țin inclusiv de alte activități criminale:

1. Impulsionarea activităților criminale conexe migrației ilegale, permițând comunicarea și schimbul de expertiză în mediul infracțional, cu efecte nedorite în planul „profesionalizării” infractorilor în domenii precum contrabanda și evaziunea fiscală (un „circuit funcțional” de trecere ilegală a frontierei este exploatat și pentru alte „afaceri”).

2. Presiunea exercitată asupra autorităților cu atribuții de control la frontieră.

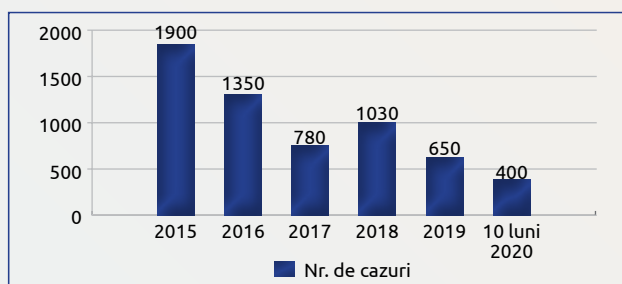
3. Facilitarea prezenței și tranzitării teritoriului țărilor de tranzit de către persoane care prezintă riscuri teroriste.

4. Creșterea pericolului de producere ori răspândire a unor epidemii, precum cea cauzată de virusul poliomielitei.

5. Presiuni asupra sistemului social, care pot determina, în cazuri extreme, revolte sociale, xenofobie sau segregări etnice [6, p. 184].

Provocările sociale, umanitare și de ordine publică reclamă implementarea unei politici active și transparente de informare și consultare a societății civile cu privire la politicile și deciziile adoptate în contextul migrației.

Fluxul de migranți documentați pe ruta de est a UE (număr de cazuri) poate fi reflectat astfel:

Tipologia persoanelor care organizează migrația ilegală este destul de neuniformă. Acestea pot fi infractori profesioniști de talie internațională, unii din care se specializează exclusiv pe acest gen de activitate, iar alții – nu. În pofida deosebirilor, specifice diverselor regiuni și rute, datele existente mărturisesc despre faptul că în toate regiunile sunt prezente atât grupuri mici, cât și grupuri și rețele foarte mari. Totodată, există numeroși organizatori care se ocupă cu afaceri ilegale și participă la transportarea ilegală a migranților ca la o acțiune oportună de a obține un venit suplimentar. Deseori în procesul dat sunt implicați funcționari corupți din organele de stat, precum și alte persoane.

Urmează de făcut deosebirea între traficul de persoane și organizarea migrației ilegale. Organizarea migrației ilegale este transnațională și este legată de transportarea ilegală a persoanelor peste frontiera internațională, de regulă – contra unei sume de bani.

Recompensa financiară a organizării migrației ilegale poate fi una singulară, achitată contrabandistului până la ajungerea la destinație, fie plata eșalonată după ajungerea la destinație.

În cazul traficului de persoane, relațiile dintre traficant și victimă nu se încheie la ajungerea la destinație, astfel încât victima poate fi impusă să achite niște pretinse datorii (muncă forțată, pentru a stinge datoria).

Traficul de ființe umane are loc atât peste hotarele internaționale, cât și în limitele hotarelor naționale. Gradul de informare a persoanelor se

poate deosebi – în cazul migrației ilegale, persoana cunoaște că ea este transportată ilegal. Victimele traficului de persoane, în majoritatea cazurilor, nu cunosc ce le așteaptă până a ajunge la destinație. Este important de a înțelege corect deosebirile dintre aceste două tipuri de activitate. Confundarea acestora conduce deseori la faptul că traficul de persoane este examinat ca o problemă ce ține de migrație, dar nu ca o problemă a drepturilor omului și a unei politici mai vaste, care necesită un răspuns politic complex la nivel de Guvern [6, p. 185].

În cazul traficului de persoane, de regulă, este realizată trecerea ilegală a victimei pe teritoriul unui anumit stat. Totodată, este necesar de menționat că nu în toate cazurile traficul de persoane este legat de migrația ilegală, deoarece trecerea hotarelor de stat de către victimă deseori este realizată de baze legale.

Migrația ilegală este influențată de mai mulți factori [1]:

- densitatea mare a localităților rurale în apropierea frontierei de stat, inclusiv existența drumurilor spre frontiera de stat;
- multitudinea de rute auto, feroviare din municipiul Chișinău spre localitățile din zona de frontieră;
- insuficiența de forțe și mijloace folosite la controlul și supravegherea frontierei de stat;
- fluxul mare al persoanelor și mijloacelor de transport în punctele de trecere a frontierei de stat;
- timpul limitat acordat pentru verificarea atât a actelor călătorilor cât și a mijloacelor de transport;
- internetul și site-urile de socializare permit exploatarea cu promptitudine a oricărei vulnerabilități la frontieră.

Migrația ilegală și traficul de ființe umane este un risc prezent permanent la frontiera moldo-română, în rezultatul căruia pot apărea un șir de consecințe reale sau potențiale, precum:

- apariția sau dezvoltarea unor grupări criminale în zona de responsabilitate a direcției specializate în organizarea și asigurarea activității canalelor de migrare ilegală;
- implicarea locuitorilor zonei de frontieră în activități ilegale, cu roluri bine determinate (monitorizarea activității Poliției de Frontieră, organizarea trecerii ilegale, călăuzirea migranților ș.a.);
- apariția persoanelor ce se ocupă cu „fabricarea” documentelor false/falsificate;
- implicarea migranților, alături de membrii unor grupări infracționale, în alte activități ilicite, precum traficul cu droguri și munca la negru.

Concluzionăm că, în urma analizei efectuate cu privire la evoluția fenomenului de migrație ilegală și criminalitate transfrontalieră, au fost identificate următoarele măsuri necesare de a fi întreprinse pentru diminuarea acestui risc la frontiera de stat:

- supravegherea și controlul permanent la frontiera de stat în zonele cu risc sporit de migrație ilegală;
- utilizarea eficientă a resurselor tehnice și informative în vederea prevenirii și combaterii migrației ilegale;
- necesitatea creșterii capacității operative, prin acțiuni comune, a instituțiilor cu atribuții în domeniul managementului situației migranților ilegali și a persoanelor aflate în nevoie de protecție internațională care intră sau intenționează să intre pe teritoriul Republicii Moldova;
- necesitatea de deținere a informației în avans despre pasagerii rutelor aero, inclusiv cooperarea cu companiile de transport care să permită identificarea cetățenilor din țările de risc;
- combaterea rețelelor infracționale de persoane care introduc ilegal migranți și a celor de traficanți de migranți reprezintă, în primul rând, o modalitate de a împiedica exploatarea migranților de către rețelele infracționale – ceea ce ar descuraja, de asemenea, migrația neregulamentară;
- organizarea exercițiilor operative-tactice, seminarelor, trainingurilor, atelierelor de lucru în domeniul prevenirii și combaterii migrației ilegale;
- informarea populației din zona de frontieră și colaborarea cu acești oameni în vederea semnalării reprezentanților Poliției de Frontieră cu privire la prezența nejustificată a unor persoane de naționalitate străină în zona de frontieră;
- intensificarea cooperării internaționale cu reprezentanții organelor de drept din țările vecine și terțe în vederea schimbului de informații și preluării bunelor practici în domeniul combaterii migrației ilegale.

Rezultatele migrației ilegale sunt dăunătoare nu numai din perspectiva legii penale, ele joacă un rol esențial și la arhitectura Uniunii Europene. Bunăoară, mai recent, Austria nu și-a dat votul în favoarea primirii României în familia Uniunii Europene, ca stat cu drepturi depline în cadrul UE. Motivația ar fi fost inclusiv cei peste 70 de mii de migranți ilegali aflați pe teritoriul Austriei, în condițiile în care Austria este un stat înconjurat complet de alte state europene. Și asta nu pentru

că migranții respectivi ar fi trecut traseul Balcanic doar prin România, ultima aflându-se în afara acestui traseu de migrație ilegală, dar pentru că are anumite carențe la asigurarea securității frontierei spațiului comunitar. Mai recent, am devenit martorii asigurării securității frontierei UE la hotarul de pe Prut, inclusiv de către reprezentanții Poliției UE – Frontex. Evident, Republica Moldova are și ea anumite carențe la realizarea standardelor în justiție, la prevenirea și combaterea fenomenului migrației ilegale, la identificarea și înlăturarea cu adevărat a circumstanțelor și cauzelor care se află la baza acestui fenomen infracțional. Este de înțeles faptul că migrația nu poate fi oprită în întregime, numai că aceasta trebuie să fie realizată într-un cadru legal, controlat de autoritățile statale naționale și internaționale, în defavoarea structurilor criminale care încearcă să monopolizeze acest segment, căutând noi metode infracționale, inclusiv prin coruperea unor persoane cu funcție de răspundere.

Referințe bibliografice

1. Chirilă G. Migrația ilegală sau cum se importă riscurile de securitate. În: *Revista Intelligence*. <http://intelligence.sri.ro/migratia-ilegala-business-vs-amenintare/> (vizitat la 07.05.2023).
2. Chirilă G. Migrația ilegală: Business vs amenințare. În: *Revista Intelligence*. <http://intelligence.sri.ro/migratia-ilegala-business-vs-amenintare/> (vizitat 21.03.2023).
3. Codul penal al României: Legea nr. 286 din 17 iulie 2009. În: *Monitorul Oficial*, 2009, nr. 510.
4. Odagiu Iu., Nestor S., Drăgulean Al. Particularități ale pregătirii pentru audierea străinilor care au trecut ilegal frontiera de stat sau sunt solicitanți de azil. În: *Criminalitatea transfrontalieră și transnațională: tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere* (Chișinău, 26 iunie 2018), p.154-160.
5. Raport cu privire la activitatea Guvernului Republicii Moldova, februarie 2023. Sursa online: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_gov_2022-2023_0.pdf (vizitat la 25.03.2023).
6. Rusu O. Organizarea migrației ilegale ca formă de manifestare a criminalității organizate transnaționale. În: *Materialele conferinței științifico-practice internaționale din 26 iunie 2018*. Chișinău, 2018, p. 181-187.
7. Уголовный кодекс Украины. № 2341-III от 5 апреля 2001 года (с изменениями и дополнениями по состоянию на 21.03.2023 г.). <https://online.zakon.kz/m/amp/download/30418109> (vizitat la 25.03.2023).

CZU: 343.1(478)

[https://doi.org/10.52277/1857-2405.2023.2\(65\).02](https://doi.org/10.52277/1857-2405.2023.2(65).02)

ANALIZA MATERIALELOR ȘTIINȚIFICE PRIVIND RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU AMESTECUL ÎN ÎNFĂPTUIREA JUSTIȚIEI ȘI ÎN URMĂRIREA PENALĂ PUBLICATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Constantin BRAGOI,
absolvent INJ,
candidat la funcția de judecător,
doctorand, USM
<https://orcid.org/0009-0000-0457-9636>

SUMAR

Mai jos ne-am propus să analizăm articolele științifice în domeniul infracțiunilor de amestec în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală (art. 303 CP) publicate în R. Moldova. În conținutul lucrării sunt puse în centrul analizei principalele contribuții științifice a infracțiunilor prevăzute la art. 303 CP RM, cu descrierea lor și specificarea importanței acestora. În special, s-a efectuat o trecere în revistă a unor idei, concepții, opinii desprinse din lucrările științifice analizate, ceea ce demonstrează necesitatea examinării suplimentare a infracțiunilor prevăzute de art. 303 CP RM.

Cuvinte-cheie: drept penal, infracțiune, amestecul în înfăptuirea justiției, amestecul în urmărirea penală, instanță de judecată, organ de urmărire penală, materiale științifice.

Introducere

Deși doctrina juridică nu reprezintă un izvor de drept, așa cum se arată în toate lucrările care tratează teoria generală a dreptului, aceasta joacă un rol important în sistemul de drept al R. Moldova, deoarece contribuie în mod esențial la interpretarea normelor juridice, în sensul aplicării juste și corespunzătoare a acestora. Astfel, chiar dacă doctrina nu reprezintă un izvor formal al dreptului și nu creează reguli noi, este cert faptul că interpretarea doctrinară promovată în monografiile, studii, recenzii, cursuri universitare, comunicări juridice, are o pondere considerabilă, or, în opinia noastră, ar fi de neimaginat practica judiciară fără teoria juridică.

În doctrina autohtonă, mai mulți autori au abordat în lucrările lor aspecte legate de răspunderea

THE ANALYSIS OF SCIENTIFIC MATERIALS REGARDING CRIMINAL LIABILITY FOR INTERFERENCE WITH THE ADMINISTRATION OF JUSTICE AND CRIMINAL PROSECUTION PUBLISHED IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

SUMMARY

In this article we have proposed to analyze the scientific materials in the field of crimes of interference in the administration of justice and in criminal prosecution (art. 303 of the Criminal Code of the Republic of Moldova) published in the Republic of Moldova. In the content of the paper the main scientific contributions of the crimes provided in art. 303 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, are put in the center of the analysis, with their description and specification of their importance. In particular, the author carries out a review of some ideas, concepts, opinions derived from the analyzed scientific works and demonstrates the need for additional examination of the offenses provided for in art. 303 of Criminal Code of the Republic of Moldova.

Key-words: criminal law, crime, interference in the execution of justice, interference in the criminal investigation, court of law, criminal investigation body, scientific materials.

penală pentru amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală, însă, cu toate acestea, până în prezent în R. Moldova nu există studii monografice dedicate în mod special problemei privind răspunderea penală pentru amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală.

Din aceste motive și pentru a elucida opinia doctrinarilor autohtoni asupra interpretării infracțiunilor prevăzute la art. 303 CP, prin prezenta lucrare ne-am propus să analizăm materialele științifice privind răspunderea penală pentru amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală publicate în R. Moldova.

Discuții și rezultate

Efectuând examinarea în succesiune cronologică a materialelor științifice pe marginea subiectului investigat, în debutul acestui studiu vom scoate în evidență lucrarea elaborată de doctrinarul Gh. Ulianovschi [11], care datează încă din anul 1999.

Este de menționat că studiul efectuat de către autor se referă la infracțiunile contra justiției incriminate în Codul penal al RSS Moldovenească din 24 martie 1961. Cu toate acestea, lucrarea științifică prezintă un interes deosebit, în special, autorul oferă o clasificare a infracțiunilor care împiedică îndeplinirea justiției după obiectul juridic al infracțiunii și invocă mai multe aspecte generale și comune ale infracțiunilor de acest tip.

Astfel, doctrinarul Gh. Ulianovschi consideră că obiectul juridic generic al infracțiunilor care împiedică îndeplinirea justiției îl constituie „valorile și relațiile sociale privitoare la buna îndeplinire a justiției” [11, p. 10]. La fel, autorul opinează că „majoritatea infracțiunilor care împiedică îndeplinirea justiției au și un obiect juridic special secundar, deoarece, alături de valorile sociale privind îndeplinirea justiției în subsidiar, sunt ocrotite și alte valori sociale, cum ar fi libertatea, demnitatea și integritatea corporală a persoanei” [11, p. 13].

Conform conținutului acestui studiu, autorul încadrează infracțiunile de amestec în îndeplinirea justiției și în urmărirea penală în categoria infracțiunilor „contra justiției, care împiedică realizarea principiilor constituționale privitoare la activitatea organelor care îndeplinesc justiția”.

Autorul susține că, prin incriminarea infracțiunilor de amestec în îndeplinirea justiției și în urmărirea penală, legislatorul a urmărit „scopul de a apăra valorile și relațiile sociale privitoare la independența și imparțialitatea judecătorilor, procurorilor și a persoanelor ce efectuează urmărirea penală” [11, p. 35]. De asemenea, în viziunea doctrinarului, infracțiunile de amestec în îndeplinirea justiției și în urmărirea penală urmează a fi săvârșite cu scopul special „de a împiedica aflarea adevărului ori de a obține adoptarea sau pronunțarea unei hotărâri ilegale” [11, p. 23].

În anul 2003, T. Popovici a fost coautorul unui comentariu la Codul penal al R. Moldova [1], în care a analizat, printre altele, art. 303 CP. Comentariul la art. 303 CP vizează cele patru elemente constitutive ale infracțiunilor de amestec în îndeplinirea justiției și în urmărirea penală, precum și circumstanța agravantă a acestor infracțiuni. După părerea lui T. Popovici, obiectul infracțiunilor specificate la art. 303 CP îl constituie „activitatea instanței judecătorești și a organelor de urmărire penală”. Iar obiectul facultativ al infracțiunilor îl reprezintă „personalitatea judecătorului, procurorului, a ofițerului de urmărire penală în cazul în care asupra acestor persoane se

săvârșesc acțiuni îndreptate spre a limita drepturile lor prevăzute de Codul de procedură penală sau de alte acte legislative, precum și a persoanelor implicate în procedurile penale ca parte sau alți subiecți de procedură”.

În opinia aceluiași autor, latura obiectivă a infracțiunilor de amestec în îndeplinirea justiției și în urmărirea penală se poate manifesta „în acțiuni sub formă de rugăminți, promisiuni, cereri, amenințări – lansate în privința acestor persoane direct sau prin rude apropiate etc.”.

În încercarea de a identifica momentul de consumare a infracțiunii, autorul relevă că „infracțiunea este formală și se consideră consumată din momentul admiterii acțiunilor de amestec în îndeplinirea justiției și în urmărirea penală”. La fel, doctrinarul menționează că prin noțiunea „cu folosirea situației de serviciu”, ca circumstanță agravantă, se înțelege „folosirea situației de serviciu contrar intereselor de serviciu, prin indicații concrete, ordine pentru a influența instanța sau organul de urmărire penală, în sensul adoptării hotărârii agreabile acestei persoane” [1, p. 640].

Prezintă interes și reflecțiile lui T. Popovici asupra conținutului laturii subiective a infracțiunilor care sunt specificate la art. 303 CP. Astfel, autorul afirmă că „latura subiectivă reprezintă o acțiune sau o inacțiune cu intenție directă” [1, p. 641].

În acest sens, considerăm neclară opinia autorului cu privire la faptul că latura subiectivă reprezintă „o acțiune sau o inacțiune”, or, spre deosebire de latura obiectivă a infracțiunii, care se materializează într-un act exterior de execuție, latura subiectivă constituie partea interioară a infracțiunii, care determină atitudinea psihică a făptuitorului față de faptă – acțiunea sau inacțiunea prejudicabilă și de urmările acesteia. Astfel, deși uneori forma vinovăției poate fi desprinsă din natura acțiunilor/inacțiunilor infracționale comise, cu siguranță, nici unul dintre semnele laturii subiective nu întrunește în corpul său semnul material al infracțiunii, care se manifestă sub formă de acțiune sau inacțiune.

Referitor la subiectul infracțiunilor prevăzute la alin. (1) și (2) art. 303 CP, T. Popovici menționează că „în calitate de subiect este recunoscută persoana fizică responsabilă care a atins vârsta de 16 ani”, iar în ipoteza circumstanței agravante prevăzută la alin. (3) art. 303 CP în calitate de subiect „poate fi doar persoana cu funcție de răspundere, conform art. 123 CP” [1, p. 641].

O altă lucrare din același an, 2003, a fost elaborată de autorul I. Macari [10]. În special, aici prezintă interes viziunile doctrinare expuse pe marginea art. 303 CP. În ceea ce privește tipologia infracțiunilor contra justiției, autorul înglobează infracțiunile prevăzute la art. 303 CP în categoria infracțiunilor

„contra colaboratorilor organelor de justiție”. În viziunea acestui autor, obiectul infracțiunilor analizate îl constituie „activitatea legitimă a organelor de justiție privind lupta cu criminalitatea”. Deși folosește sintagma „obiectul infracțiunii”, autorul are în vedere obiectul juridic special al infracțiunii, menționând că „judecătorii, procurorii și persoanele care înfăptuiesc urmărirea penală trebuie ocrotite pentru a asigura efectuarea normală a justiției în genere”.

Examinând latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 303 CP, autorul opinează că aceasta se manifestă prin „amestecul, sub orice formă, în judecarea cauzelor de către instanțele de judecată cu scopul de a împiedica examinarea multilaterală, deplină și obiectivă a cauzei concrete sau de a obține pronunțarea unei hotărâri judecătorești ilegale” [10, p. 349]. La acest capitol observăm că autorul, analizând latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 303 CP, omite să identifice în ce constă fapta prejudiciabilă prevăzută la alin. (2) art. 303 CP, care, în opinia noastră, la acea etapă, consta în acțiunea de exercitare a amestecului, sub orice formă, în activitatea organelor de urmărire penală.

În partea ce ține de latura subiectivă a infracțiunilor, suntem solidari cu opinia lui I. Macari atunci când susține că aceasta se caracterizează prin „intenție directă” [10, p. 350]. Totodată, în viziunea noastră, unele aspecte cu privire la latura subiectivă nu au fost suficient dezvoltate de către autor. În acest sens, considerăm oportun de a menționa că scopul infracțiunilor prevăzute la art. 303 CP este unul special și poate fi desprins cu ușurință din norma incriminatorie, iar prezența oricărui alt scop decât cel prevăzut la art. 303 CP exclude calificarea celor săvârșite în baza acestei norme.

A. Borodac este autorul unui manual ce datează din anul 2004 [4], în care se analizează, printre altele, infracțiunile prevăzute la art. 303 CP. Autorul dat încadrează infracțiunile de amestec în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală în categoria infracțiunilor „săvârșite de persoane obligate potrivit legii sau datoriei cetățenești de a acorda ajutor justiției sau de a nu împiedica înfăptuirea ei”.

Analizând componentele de infracțiuni prevăzute la art. 303 CP, observăm că autorul omite să identifice relațiile sociale ocrotite de legea penală, care pot fi lezate prin comiterea acestor infracțiuni, însă abordează caracteristicile laturii obiective și subiective. Ulterior, el stabilește subiecții infracțiunilor și explică agravarea răspunderii penale în cazul săvârșirii infracțiunii cu folosirea situației de serviciu. De exemplu, autorul susține că „amestecul în înfăptuirea justiției sau în urmărirea penală constă în influența asupra judecătorilor, procurorilor sau a organului de urmărire penală cu scopul de a obține pronunțarea unei hotărâri judecătorești ilegale sau

de a împiedica cercetarea rapidă, completă și obiectivă a cauzei penale”.

În planul examinării elementelor constitutive subiective ale infracțiunilor prevăzute la art. 303 CP, A. Borodac arată că latura subiectivă a infracțiunilor se caracterizează prin „intenție directă”. Caracterizând circumstanța agravantă prevăzută la alin. (3) art. 303 CP, A. Borodac relevă că prin „folosire a situației de serviciu” urmează a fi înțeles „abuzul de putere sau abuzul de serviciu al persoanelor în subordonarea directă sau indirectă a cărora se află judecătorul, procurorul sau ofițerul de urmărire penală” [4, p. 466].

În 2005 a apărut un manual elaborat în coautorat de S. Brînza, X. Ulianoschi, V. Stati și alții [5]. În cadrul acestei lucrări, analiza infracțiunilor prevăzute la art. 303 CP este efectuată de X. Ulianoschi. Susținem pe deplin părerea doctrinarului X. Ulianoschi privind atribuirea infracțiunilor de amestec în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală în categoria infracțiunilor „care împiedică îndeplinirea de către judecători sau colaboratorii organelor de drept a obligațiilor lor în vederea realizării sarcinilor și scopurilor justiției”.

Inter alia, acest autor afirmă că infracțiunile prevăzute la art. 303 aduc atingere, în principal, „relațiilor sociale cu privire la activitatea instanței judecătorești, ca unic promotor al actului de justiție, și la efectuarea urmăririi penale de către organele de stat împuternicite de lege” [5, p. 586].

În opinia lui X. Ulianoschi, infracțiunile prevăzute la art. 303 CP presupun și existența obiectului juridic secundar pe care îl constituie „relațiile sociale cu privire la libertatea morală a judecătorului, procurorului, ofițerului de urmărire penală, în situația în care asupra persoanelor respective se săvârșesc acțiuni îndreptate spre limitarea drepturilor lor prevăzute de Codul de procedură penală”.

Comportă valoare și viziunea autorului cu referire la construcția laturii obiective a infracțiunii și la momentul consumării infracțiunii – opinii pe care le susținem și care nu pot fi supuse criticilor. Astfel, suntem solidari cu opinia lui X. Ulianoschi, conform căreia „infracțiunile prevăzute la art. 303 CP sunt formale și se consideră consumate din momentul amestecului în activitatea acestor organe”.

În partea privind semnele subiective ale compoziției de infracțiune, X. Ulianoschi argumentează că latura subiectivă a infracțiunilor se caracterizează prin „intenție directă”.

Totodată, prezintă interes și reflecțiile doctrinarului cu referire la alte semne obligatorii ale laturii subiective. Astfel, în opinia lui X. Ulianoschi, din alin. (1) art. 303 CP rezultă existența a două scopuri: „a) împiedicarea examinării multilaterale, depline și obiective; b) obținerea pronunțării unei hotărâri judecătorești ilegale”. În context, autorul susține

că „pentru incriminarea acestei infracțiuni este suficientă realizarea unui singur scop”. La fel, autorul afirmă că în cazul alin. (2) art. 303 CP există doar un singur scop – „de a împiedica cercetarea rapidă, completă și obiectivă a cauzei penale” [5, p. 587].

Studiul se încheie cu examinarea subiectului infracțiunii, astfel încât X. Ulianovschi menționează că „subiectul infracțiunilor prevăzute la alin. (1) și (2) art. 303 CP este unul general, fiind persoana fizică responsabilă care, la momentul comiterii faptei, a împlinit vârsta de 16 ani, iar la alin. (3) art. 303 CP subiectul este unul special, adică persoana cu funcție de răspundere” [5, p. 588].

Tot în anul 2005 a fost elaborată o altă lucrare, ea având în calitate de coautori pe A. Barbăneagră, V. Berliba, C. Gurschi și alții [2]. În cadrul acestei lucrări, comentariul la art. 303 CP îi aparține lui T. Popovici.

În acest studiu sunt reproduse informațiile pe care le cunoaștem din lucrarea la care T. Popovici este coautor, datată din 2003, despre care am vorbit mai sus. Prezintă interes afirmația autorului cu referire la faptul că „în cazul în care acțiunile infractorului sunt îndreptate împotriva proprietății judecătorilor, procurorilor, ofițerilor de urmărire penală sau împotriva vieții și sănătății acestora, asemenea acțiuni urmează să fie calificate prin cumul de infracțiuni” [2, p. 488].

O lucrare cu conotație de aplicabilitate practică în domeniul cercetat este și „Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu”, elaborată în anul 2009 de un grup de cercetători, printre care A. Barbăneagră, Gh. Alecu, V. Berliba și alții [3]. În cadrul acestei lucrări, comentariul la art. 303 CP îi aparține lui Gh. Ulianovschi.

În cea mai mare parte, autorul reproduce ideile exprimate în lucrările științifice analizate mai sus, fiind foarte detaliate explicațiile cu privire la conținutul obiectului, laturii obiective, laturii subiective, subiectului și circumstanței agravante ale faptelor incriminate la art. 303 CP.

Își găsesc dezvoltare și alte idei. De exemplu, autorul argumentează pericolul social al infracțiunilor prevăzute la art. 303 CP prin „necesitatea de a proteja justiția în persoana judecătorului, procurorului și a altor funcționari abilitați cu efectuarea urmăririi penale, pentru a se evita amestecul sau împiedicarea sub orice formă în judecarea cauzelor penale sau efectuarea urmăririi penale” [3, p. 670].

În 2011 a apărut o lucrare fundamentală pentru partea specială a dreptului penal al R. Moldova, elaborată de doctrinarii S. Brînza și V. Stati [6]. În cadrul acestei lucrări găsim o caracteristică generală a elementelor componente de infracțiune, o exemplificare amplă a elementelor, a semnelor obiective și subiective a infracțiunilor prevăzute la art. 303 CP.

Autorii oferă o argumentare convingătoare asupra oportunității incriminării faptelor de amestec în

înfăptuirea justiției și în urmărirea penală. De asemenea, în această lucrare se relevă, pentru prima dată, că în art. 303 CP, sub aceeași denumire marginală de amestec în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală, sunt reunite două variante-tip de infracțiuni și o singură variantă agravată de infracțiune.

Totodată, spre deosebire de lucrările analizate anterior, observăm că în această lucrare regăsim explicații mai explicite și exhaustive asupra a ceea ce constituie obiectul infracțiunilor de amestec în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală. Astfel, refrindu-se la obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 303 CP, autorii susțin că acesta se constituie din „relațiile sociale cu privire la neadmiterea imixtiunii în activitatea instanței judecătorești, ca unic promotor al actului de justiție” [6, p. 683]. Iar obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la alin. (2) art. 303 CP îl formează „relațiile sociale cu privire la neadmiterea imixtiunii în activitatea organelor de urmărire penală” [6, p. 688].

Autorii menționează că, în plan secundar, infracțiunile analizate pot aduce atingere „relațiilor sociale cu privire la integritatea corporală, sănătatea sau libertatea psihică (morală) a persoanei”. Drept urmare, suntem solidari opiniei doctrinarilor cu privire la faptul că „infracțiunile prevăzute la art. 303 CP pot avea obiect material atunci când se presupune influențarea directă infracțională asupra corpului victimei”.

În cadrul acestei lucrări este identificată, pentru prima dată, victima infracțiunilor prevăzute la art. 303 CP, autorii menționând că „numai judecătorul poate fi victima infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 303 CP”. Iar cât privește infracțiunea prevăzută la alin. (2) art. 303 CP, în calitate de victimă poate fi „ofițerul de urmărire penală și procurorul” [6, p. 684].

Prezintă interes și precizările doctrinarilor cu referire la faptul că „în calitate de victimă a infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 303 CP nu poate să apară judecătorul de instrucție, deoarece acesta nu ia parte la judecarea cauzelor, precum și judecătorii Curții Constituționale, întrucât Curtea Constituțională nu poate îndeplini justiția” [6, p. 685].

În continuare, în contextul investigării laturii obiective a acestor infracțiuni, cei doi doctrinari definesc noțiunea de exercitare a amestecului în judecarea cauzelor de către instanțele de judecată și în activitatea organelor de urmărire penală.

Referitor la caracteristicile laturii obiective a infracțiunilor analizate, S. Brînza și V. Stati subliniază că „pentru calificarea faptei în baza alin. (1) art. 303 CP, nu are importanță dacă amestecul se exercită în judecarea cauzelor penale, civile, de contencios administrativ sau contravenționale. De asemenea, nu are relevanță etapa de judecare a cauzei de către instanța de judecată: judecarea în fond, apel sau recurs” [6, p. 685].

În ipoteza constrângerii fizice, autorii explică faptul că „violența aplicată asupra victimei nu trebuie să depășească gradul de intensitate al vătămării intenționate ușoare a integrității corporale sau a sănătății. Dacă gradul de intensitate este mai mare, răspunderea se va aplica numai în baza lit. c) alin. (1) art. 151 sau lit. d) alin. (2) art. 152 CP”.

Importantă este și soluția de calificare, recomandată în lucrare, în cazul în care amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală se concretizează în amenințare cu omor sau cu vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății, autorii menționând că „nu este necesară calificarea suplimentară conform art. 155 CP”.

În legătură cu delimitarea infracțiunilor prevăzute la art. 303 CP de corupere activă, S. Brînza și V. Stati învederează că „nu poate fi aplicată răspunderea conform art. 303 CP în cazul în care judecătorului, ofițerului de urmărire penală sau procurorului i se promite, oferă sau i se dă, personal sau prin mijlocitor, bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin, solicitându-i-se să îndeplinească sau nu, ori să întârzie sau să grăbească îndeplinirea unei acțiuni ce ține de obligațiile lui de serviciu, ori ca acesta să îndeplinească o acțiune contrar acestor obligații. Un asemenea amestec reprezintă corupere activă și se califică doar în baza art. 325 CP” [6, p. 686].

Comportă valoare și opinia autorilor cu privire la faptul că „ultragierea colaboratorului organelor de ocrotire a normelor de drept, fie opunerea de rezistență procurorului sau ofițerului de urmărire penală, atrage răspundere nu conform alin. (2) art. 303 CP, ci în baza art. 353 din Codul contravențional” [6, p. 690].

Totodată, susținem pe deplin opinia cercetătorilor S. Brînza și V. Stati, conform căreia fapta prejudiciabilă a infracțiunilor prevăzute la art. 303 CP se poate exprima numai în „acțiune”. La fel, raliem opiniei referitoare la faptul că infracțiunile prevăzute la art. 303 CP sunt „infracțiuni formale, ce se consideră consumate din momentul exercitării amestecului, sub orice formă, în judecarea cauzei de către instanțele de judecată sau în activitatea organelor de urmărire penală”.

În privința laturii subiective a infracțiunilor analizate, cei doi coautori exprimă un punct de vedere care este majoritar în doctrina penală autohtonă, și anume că „latura subiectivă se caracterizează prin intenție directă, iar motivul poate fi concretizat în: interesul material; năzuința de a obține unele avantaje nepatrimoniale; carierism; excesul de zel; motive de sorginte politică etc.” [6, p. 687].

Totodată, referitor la semnele obligatorii ale laturii subiective a infracțiunilor prevăzute la art. 303 CP, S. Brînza și V. Stati, la fel ca X. Ulianovschi, sunt de părere că „scopul infracțiunii prevăzută la

alin. (1) art. 303 CP este unul special și constă în a împiedica examinarea multilaterală, deplină și obiectivă a cauzei concrete sau de a obține pronunțarea unei hotărâri judecătorești ilegale” [6, p. 687]. Iar scopul infracțiunii prevăzută la alin. (2) art. 303 CP constă în „a împiedica cercetarea rapidă, completă și obiectivă a cauzei penale. Prezența oricărui alt scop exclude calificarea celor săvârșite în baza art. 303 CP” [6, p. 691].

Sunt foarte detaliate și explicațiile acelorași autori cu privire la conținutul subiectului infracțiunilor specificate de art. 303 CP. Astfel, în opinia doctrinarilor, „persoana fizică responsabilă care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani este subiect al infracțiunilor prevăzute la alin. (1) și (2) art. 303 CP. Iar dacă subiectul este o persoană cu funcție de răspundere sau o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală și care se folosește de situația de serviciu, răspunderea urmează a fi agravată conform alin. (3) art. 303 CP” [6, p. 691].

În cele ce urmează vom menționa articolul științific elaborat în coautorat, în anul 2013, de V. Cușnir și A. Doga [8], în cadrul căruia se examinează clasificarea infracțiunilor contra justiției potrivit legislației penale a R. Moldova. La caz, cei doi autori argumentează faptul că infracțiunea de amestec în înfăptuirea justiției prevăzută la alin. (1) art. 303 CP atentează în exclusivitate la „relațiile sociale, condiționate de activitatea jurisdicțională realizată de instanțele judecătorești” [8, p. 18].

O altă lucrare, din 2013, care, într-o anumită măsură, intercalează cu tema supusă cercetării, este a autorului A. Doga [9]. În ea se face referire la clasificarea infracțiunilor contra justiției, din al căror sistem face parte și infracțiunea de amestec în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală.

Este de menționat că autorul A. Doga, la fel ca Gh. Ulianovschi, clasifică infracțiunile după criteriul obiectului juridic al infracțiunii, astfel încât încadrează infracțiunile prevăzute la art. 303 CP în categoria infracțiunilor „care împiedică îndeplinirea obligațiilor de către reprezentanții organelor care înfăptuiesc sau contribuie la înfăptuirea justiției” [9, p. 61].

Încheiem analiza materialelor științifice privind răspunderea penală pentru amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală, publicate în R. Moldova, cu lucrarea publicată de către S. Brînza și V. Stati [7] în anul 2015.

Cu toate că analiza infracțiunilor prevăzute la art. 303 CP, efectuată în cadrul acestei cercetări științifice, nu diferă semnificativ de exegeza acelorași infracțiuni ce datează din 2011, putem afirma cu certitudine că în cadrul acestui studiu s-a efectuat o analiză mai aprofundată a elementelor componentelor de infracțiuni prevăzute la art. 303

CP. Astfel, respectiva lucrare reprezintă o cercetare mult mai complexă decât lucrarea acelorași autori publicată în 2011. Totodată, este de menționat că, prin prisma modificărilor legislative operate la art. 303 CP, această lucrare prezintă unele abordări noi, care nu au fost puse în discuție până la această etapă de doctrinarii autohtoni.

În această ordine de idei, menționăm că, urmare a intrării în vigoare a Legii nr. 64 din 4 aprilie 2013, pentru modificarea și completarea Codului penal al R. Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002, legislatorul a completat art. 303 CP după cum urmează: la alin. (1), după cuvintele „instanțele de judecată”, s-au introdus cuvintele „naționale sau internaționale”, iar la alin. (2), după cuvintele „organelor de urmărire penală”, s-au introdus cuvintele „sau a personalului instanțelor de judecată internaționale”.

Astfel, după modificările operate în legea penală, în opinia doctinarilor S. Brînza și V. Stati, obiectul juridic special al infracțiunii specificate la alin. (1) art. 303 CP îl constituie „relațiile sociale cu privire la neadmiterea imixtiunii în activitatea instanței judecătorești naționale sau internaționale, ca unic promotor al actului de justiție” [7, p. 727]. Iar obiectul juridic special al infracțiunii specificată la alin. (2) art. 303 CP îl constituie „relațiile sociale cu privire la neadmiterea imixtiunii în activitatea organelor de urmărire penală sau a personalului instanțelor de judecată internaționale” [7, p. 730].

Prezintă interes și precizările doctinarilor cu privire la faptul că victima infracțiunii prevăzută la alin. (1) art. 303 CP poate fi nu doar judecătorul din cadrul unei „instanțe de judecată națională”, dar și judecătorul din cadrul unei „instanțe de judecată internațională” [7, p. 728]. Nu în ultimul rând, victima infracțiunii prevăzută la alin. (2) art. 303 CP poate fi cel care reprezintă „personalul instanțelor de judecată internaționale” [7, 731].

În continuare, pe lângă cele enunțate, în cadrul aceleiași lucrări se determină conținutul obiectului material al infracțiunilor prevăzute la art. 303 CP, faptei (acțiunii) prejudiciabile, urmărilor prejudiciabile și legăturii cauzale. De asemenea, S. Brînza și V. Stati scot în relief momentul de consumare a infracțiunilor, forma și tipul vinovăției la săvârșirea acestor infracțiuni, precum și motivul, scopul special al infracțiunilor, cât și condițiile generale ale subiectului infracțiunilor.

Analiza efectuată de S. Brînza și V. Stati finalizează cu examinarea detaliată a circumstanței agravante consemnată la alin. (3) art. 303 CP. Astfel, suntem într-un tot de acord cu afirmația doctinarilor cu privire la faptul că „aplicarea răspunderii în baza alin. (3) art. 303 CP exclude calificarea suplimentară conform art. 327 sau 335 CP, ori a art. 312 din Codul contravențional” [7, p. 734].

Concluzii

Printre autorii autohtoni care au efectuat cercetări juridico-penale ale infracțiunilor de amestec în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală din perspectiva dreptului penal material se numără: A. Borodac, S. Brînza, V. Stati, X. Ulianovschi, Gh. Ulianovschi, I. Macari, T. Popovici.

În urma analizei lucrărilor științifice ale doctinarilor din R. Moldova, am constatat că fondul doctrinar autohton este existent, însă nivelul de elaborare a concepției științifice privind răspunderea penală pentru amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală nu poate fi recunoscut ca unul avansat. Astfel, în eventualitatea în care există mai multe contradicții jurisprudențiale care necesită a fi remediate, considerăm că, la etapa acutală, se impune suplینirea cadrului științific existent prin elaborarea unei baze conceptuale care ar descrie la nivel teoretic algoritmul de aplicare a art. 303 CP în procesul de încadrare juridico-penală și ar analiza carențele practice la aplicarea acestor norme penale.

Referințe bibliografice

1. Barbăneagră A. ș.a. *Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu*. Chișinău: ARC, 2003. 860 p.
2. Barbăneagră A. ș.a. *Codul penal comentat și adnotat. Chișinău: Cartier, 2005. 656 p.*
3. Barbăneagră A. ș.a. *Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu*. (Legea nr.985-XVI din 18.04.2002. Cu toate modificările operate până la republicare în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.72-79/195 din 14.04.2009. Adnotat cu jurisprudența CtEDO și a instanțelor naționale). Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p.
4. Borodac A. *Manual de drept penal. Partea specială. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p.*
5. Brînza S. ș.a. *Drept penal. Partea specială. Vol. II. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p.*
6. Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea specială. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1324 p.*
7. Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.*
8. Cușnir V., Doga A. Reflecții asupra noțiunii de justiție ca valoare socială protejată de normele juridico-penale. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 12, p. 16-18.
9. Doga A. Clasificarea infracțiunilor contra justiției potrivit legislației penale a Republicii Moldova. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 11, p. 59-61.
10. Macari I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea specială*. Chișinău: CE USM, 2003. 509 p.
11. Ulianovschi Gh. *Infracțiuni care împiedică înfăptuirea justiției*. Chișinău: Garuda-Art, 1999. 174 p.

PLANIFICAREA PROCESUALĂ A ACȚIUNILOR DE URMĂRIRE PENALĂ ÎN CADRUL INVESTIGĂRII INFRAȚIUNILOR DE CRIMINALITATE ORGANIZATĂ

Maxim GROPA,
procuror-șef al raionului Hâncești,
doctorand, USEM
<https://orcid.org/0009-0004-0965-7700>

SUMAR

Planificarea acțiunilor de urmărire penală reprezintă latura cea mai importantă a organizării investigării faptelor penale, ea asigurând efectuarea acestora în conformitate cu cerințele legale, în mod temeinic, obiectiv și complet. Așa cum se susține în literatura de specialitate și după cum confirmă practica judiciară, cercetarea actelor penale, îndeosebi a celor săvârșite în mod intenționat, este de neconceput altfel decât în baza unui plan de lucru, a unor programe bine chibzuite și întemeiate pe o analiză profundă a datelor pe care le oferă fapta la o anumită etapă de urmărire penală.

Planificarea are un conținut mai amplu, ea reprezentând „latura organizatorică și creatoare a unui complicat proces de gândire a persoanei ce efectuează urmărirea penală”, proces care finalizează cu întocmirea unui program de lucru, a unui model de activitate, de cercetare în perspectivă.

Cuvinte-cheie: planificarea, organizație criminală, izvorul indicațiilor procesuale, indicațiile procurorului, versiuni procesuale, organizarea cercetării infracțiunii, scopul cercetării penale.

Planul de urmărire penală, deși nu reprezintă o instituție reglementată de Codul de procedură penală, este un element indispensabil în cadrul unei anchete penale, inclusiv și în cadrul investigării infracțiunilor de criminalitate organizată.

Planul de urmărire penală reprezintă în esență sa programarea și schițarea principalelor modalități de acumulare a probatoriului în cazul concret. Acesta va trebui să prevadă versiunile comiterii infracțiunii și să vizeze, în primul rând, efectuarea acelor acțiuni de urmărire penală care să faciliteze la acumularea rapidă a masei probatorii și descoperirea infracțiunii.

PROCEDURAL PLANNING OF PROSECUTION ACTIONS WITHIN THE FRAMEWORK OF THE INVESTIGATION OF ORGANIZED CRIME CRIMES

SUMMARY

The planning of criminal investigation actions is the most important aspect of the organization of the investigation of criminal facts, it ensures that it is carried out in accordance with the legal requirements, thoroughly, objectively and completely. As it is argued in the specialized literature and as judicial practice confirms, the investigation of criminal acts, especially those committed intentionally, is inconceivable other than on the basis of a work plan, a well-thought-out program and based on a deep analysis of the data that the act provides at a certain stage of the criminal investigation.

Planning has a wider content, it represents „the organizational and creative side of a complicated thought process of the person who carries out the criminal investigation”, a process that ends with the drawing up of a work program, a model of research activity in perspective.

Key-words: the planning, criminal organization, the source of procedural indications, the prosecutor's indications, procedural versions, the organization of the criminal investigation, the purpose of the criminal investigation.

Practica de cercetare a infracțiunilor conturează că principalele reguli cărora trebuie să corespundă un plan de urmărire penală sunt: individualitatea, realitatea și mobilitatea sau dinamismul.

Astfel, „Principiul individualității planificării activității de urmărire penală presupune că la realizarea unui plan de investigare să se țină cont de natura și caracterul infracțiunii. Atât timp cât infracțiunea reprezintă un eveniment individual prin mijloacele și metodele de comitere, individualitatea persoanelor implicate, împrejurările de timp și de loc în care s-a activat, scopul urmărit, planificarea trebuie să se efectueze individual pentru fiecare cauză în parte. Chiar dacă pornim de la ace-

ea că unele infracțiuni, după caracterul săvârșirii, sunt specifice anumitor autori, fenomen exploatat pe larg în criminalistică la identificarea făptuitorilor, cercetarea unei fapte concrete nu poate să se desfășoare după un plan-șablon, deoarece în fiecare caz aparte împrejurările ce constituie obiectul probațiunii vor fi diferite și, respectiv, activitățile necesare pentru stabilirea lor.

Principiul realității planificării activității de urmărire penală are în vedere, în primul rând, intuirea sarcinilor care decurg obiectiv din versiunile elaborate și, în rândul al doilea, prevederea în plan a activităților realizabile din punctul de vedere al posibilităților de care dispun la moment teoria și practica criminalistică, și organul respectiv. Elaborarea versiunilor implică, în afară de formularea presupunerilor, un proces de analiză logică în vederea determinării problemelor necesare a fi clarificate pentru confirmarea sau infirmarea acestora, respectiv – a sarcinilor activității de cercetare. Pentru fiecare sarcină în plan se vor prevedea activități de urmărire penală care să fie realizabile, în caz contrar, planul va avea un caracter abstract, ireal și, în consecință – inaplicabil.

Principiul mobilității, cunoscut și sub denumirea de principiul dinamismului, reprezintă a treia regulă, potrivit căreia planul de urmărire penală trebuie să fie adaptabil la situațiile modificabile ale cercetării cauzei. De obicei, planul de urmărire penală a unei infracțiuni se întocmește în baza datelor limitate de care dispune organul de urmărire penală la etapa incipientă de cercetare. La această etapă nu pot fi prevăzute toate versiunile posibile și acțiunile care trebuie întreprinse. Un atare plan poate direcționa activitatea de urmărire penală doar temporar, pentru o anumită etapă a cercetărilor. În raport cu diversele aspecte apărute, el va fi renovat prin formularea unor versiuni noi și a unor activități suplimentare de cercetare” [6, p. 2].

Conform prevederilor art. 52 Cod de procedură penală, procurorul, în activitatea sa, exercită nemijlocit urmărirea penală, conduce personal urmărirea penală și controlează legalitatea acțiunilor procesuale efectuate de organul de urmărire penală, precum și decide excluderea din dosar a probelor obținute conform prevederilor art. 94 alin.(1) Cod de procedură penală. Deci, din atribuțiile sale rezultă că acesta se află în vârful piramidei procesuale și este subiectul responsabil de urmărirea penală.

Art. 52 alin. (1) pct. 14) Cod de procedură penală stipulează că, în cadrul urmăririi penale, procurorul dă indicații în scris cu privire la efectuarea acțiunilor de urmărire penală și a măsurilor speciale de investigații în vederea căutării persoanelor care au săvârșit infracțiuni. Indicațiile date sunt obligatorii pentru ofițerul de urmărire penală.

Astfel, conform prescripțiilor legale expuse, comunicarea procesuală a procurorului cu organul de urmărire penală se efectuează prin indicații. Aceste indicații nu apar din senin, dar rezultă din planificarea care urmează a fi realizată de către procuror sau, după caz, de organul de urmărire penală, în vederea asigurării integrității materialului probant și acumulării acestuia, fapt ce va permite verificarea versiunilor înaintate despre comiterea infracțiunii.

Deci, deși nu este prevăzut de CPP, planul de urmărire penală este izvorul indicațiilor procesuale, instrument prin care procurorul își realizează atribuțiile sale procesuale în cadrul procesului penal.

Prin prisma art. 2 alin. (1) Cod de procedură penală, care prevede că: „Procesul penal se reglementează de prevederile Constituției Republicii Moldova, de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte și de prezentul cod”, concluzionăm despre necesitatea codificării conceptului procesual, cum este Planul de urmărire penală, precum și a definirii instrumentului de materializare a acestuia, cum sunt indicațiile procesuale, fapt ce va contribui la armonizarea legislației procesual-penale sub aspectul previzibilității și aplicării unilaterale a normelor de drept, și va determina respectarea termenului rezonabil al urmăririi penale, deoarece mecanismul dat face ca acțiunile de urmărire penală să nu fie haotice, dar planificate, ordonate după necesitățile și logica criminalistică.

Infraționalitatea examinată prezintă anumite particularități care fac ca administrarea probatoriului să întâmpine un anumit grad de dificultate, pentru că suspjecții din astfel de cauze știu să-și acopere urmele foarte bine, folosesc persoane interpusse pentru a se sustrage de la răspunderea penală în cazul deconspirării activității lor, creează o aparență de legalitate cu ajutorul unor specialiști în domeniu, folosesc în activitatea infrațională un număr cât mai mare de societăți comerciale tip fantomă, pentru a se îngreuna eventuala urmărire a fluxurilor financiare obținute pe cale criminală, și, nu în ultimul rând, deseori se bazează pe sprijinul unor funcționari ai statului în demersurile infraționale [3, p. 41].

După ce organul de urmărire penală a fost sesizat conform modalităților reglementate de Codul de procedură penală, îndeplinindu-se condițiile de fond și de formă, se va trece la următorul pas – demararea anchetei penale propriu-zise [3, p. 41].

Anume în momentul dat apare necesitatea planificării de mai departe a acțiunilor de urmărire penală de către organul care exercită urmărirea penală. Planul este întocmit de către procuror sau, după caz, de către ofițerul de urmărire penală și

urmează a fi coordonat cu procurorul ierarhic superior sau, în cazul conducerii urmăririi penale, de către procurorul de caz.

Planul de urmărire penală poate căpăta diferite forme, important ca acesta să conțină, cel puțin, următoarele puncte:

- 1) versiunile existente referitoare la comiterea infracțiunii, în dependență de care sunt aprobate măsurile tactice de examinare a cazului;
- 2) expunerea acțiunilor procesuale necesare de a fi întreprinse;
- 3) obiectivele;
- 4) riscurile/problematice;
- 5) soluțiile [3, p. 42].

Versiunile, în esența lor, sunt niște deducții logice ale persoanei ce efectuează urmărirea penală referitoare la fapta cercetată. Prin ele se materializează principiul individualității planificării activității de urmărire penală.

La înaintarea versiunilor trebuie să ținem cont de circumstanțele obținute la pornirea urmăririi penale, anume de persoanele implicate și cele care, aparent, nu au tangențe cu cazul examinat, de apartenența persoanelor la unele grupări criminale, de modul de operare și mijloacele folosite, de ideologia și pregătirea lor, aria comiterii infracțiunii.

Versiunile, fiind elaborate în planul de urmărire penală, servesc drept niște porniri care urmează să fie verificate prin intermediul acțiunilor de urmărire penală. Elaborarea versiunilor nu se face în abstract și doar prin folosirea unui proces de gândire, ci trebuie să aibă la bază declarații ale persoanelor care pot avea, sau au, cunoștințe despre faptă, eventuale urme găsite la locul faptei, declarații ale victimei etc., deci – unele date concrete care pot fi punctul de pornire a unor presupuneri în care se folosește logica, în mod cât mai obiectiv. Este recomandabil ca, de la început, să se elaboreze mai multe versiuni, care apoi să fie verificate în paralel, prin analiza comparativă a probelor, a faptelor rezultate din probele existente. O verificare succesivă a versiunilor este mai puțin eficientă, întrucât s-ar pierde din eventualele probe, iar reluarea verificării de versiuni care s-au aflat în așteptare ar îndepărta verificarea de momentul în care probele ar fi prezente, iar memoria celor care ar putea da detalii s-ar putea altera din cauza trecerii timpului [7, p. 1]. În final, una din versiuni se confirmă, ea devenind adevăr și obiectul investigațiilor.

În cazul investigării infracțiunilor de criminalitate organizată, versiunile înaintate urmează să stabilească cercul de persoane ce au pregătit și comis infracțiunea, care sunt participanții la comiterea infracțiunii, existența organizației criminale

sau a grupurilor criminale, precum și apartenența făptuitorilor la ele. Spre exemplu, în cazul omorului unei autorități criminale, ar putea fi înaintate următoarele versiuni:

- omorul a fost comandat unui killer de către conducătorul unei organizații criminale concurente cu scopul preluării afacerii, din motivul existenței datoriei ș.a.;
- omorul a fost organizat de către conducătorul unei organizații criminale concurente cu scopul preluării afacerii sau din motivul existenței datoriei, ca executori fiind membrii unei grupări criminale aflate în subordine;
- omorul a fost organizat de către adunarea hoșilor din cauza comiterii de către decedat a acțiunilor ce intră în contradicție cu legile hoșești;
- omorul a fost organizat de persoane din grupările aflate în subordine, care erau în dezacord cu politica de conducere a organizației criminale;
- omorul a survenit fără implicarea factorului criminal organizat (motive familiale, personale, suicid ș.a.).

În cadrul investigării infracțiunilor nu trebuie de dat credibilitate unor versiuni în detrimentul altora, dat fiind faptul că infractorii au ca prim scop camuflarea acțiunilor lor criminale. Acțiunile de urmărire penală urmează să fie efectuate în așa ordine, încât ele să nu prejudicieze la acumularea masei probatorii și, totodată, în paralel, să fie verificate versiunile înaintate și să se completeze una pe alta. Chiar și cele mai naive versiuni au dreptul la viață, deoarece verificarea și excluderea lor micșorează numărul versiunilor rămase și mărește șansa descoperirii infracțiunii.

Versiunile înaintate urmează să fie verificate prin acțiuni de urmărire penală. Necesitatea planificării acțiunilor de urmărire reiese din principiul realității planificării activității de urmărire penală.

Tactica și metodică efectuării măsurilor speciale de investigații și acțiunilor de urmărire penală depind, cum am menționat *supra*, de versiunile înaintate. De asemenea, acestea sunt influențate de elementele de la care se declanșează cercetarea și anume de la persoana vinovată spre fapta criminală sau de la fapta prejudiciabilă comisă spre vinovat. În dependență de aceasta se întreprind măsuri speciale de investigații, acțiuni de urmărire penală, cum ar fi cercetarea la fața locului, percheziții, ridicări de obiecte/documente, numirea expertizelor, audierea victimelor și a părților vătămate ș.a. [3, p. 42].

După cum denotă exemplele din practica judiciar-penală, cercetarea cauzei poate avea șanse de izbândă doar dacă se va baza pe o organizare

chibzuită a activității de urmărire penală, organiza-re de natură să asigure:

- operativitatea și eficacitatea maximă a actelor procedurale de administrare a probelor;
- depistarea și interpretarea științifică a urmelor materiale ale infracțiunii;
- reținerea și interogarea în termeni rezonabili, din perspectiva tactică, a persoanelor bănuite;
- garantarea confidențialității materialului probatoriu și a datelor cu caracter informativ existente în cauză [4, p. 52].

Odată stabilite, problemele ce trebuie lămurite în raport cu natura infracțiunii și condițiile concrete în care a fost săvârșită, organele judiciare trebuie să desfășoare activitățile specifice de urmărire penală pentru administrarea probelor. Problemele stabilite pot fi lămurite prin efectuarea uneia sau mai multor activități de urmărire penală, menite să ducă la conturarea infracțiunii, identificarea și prinderea făptuitorilor și la dovedirea vinovăției acestora. Planificarea reprezintă latura cea mai importantă a organizării cercetării faptelor penale, ea asigurând efectuarea acesteia în conformitate cu cerințele legale, în mod temeinic, obiectiv și complet. Așa cum se susține în literatura de specialitate și după cum confirmă practica judiciară, cercetarea actelor penale, îndeosebi a celor săvârșite în mod intenționat, este de neconceput altfel decât în baza unui plan de lucru, unui program bine chibzuit și întemeiat pe o analiză profundă a datelor pe care le oferă fapta la o anumită etapă de cercetare penală. Astfel, planificarea de bază științifică a activității de urmărire penală reflectă:

- finalitatea și principiile de moment ale activității de urmărire penală;
- activitățile ce vor trebui îndeplinite în fiecare dintre aceste etape, modul, mijloacele și condițiile de efectuare;
- termenul și locul unde vor trebui efectuate;
- sfera participanților la realizarea fiecărei activități, cu precizarea atribuțiilor ce le revin;
- controlul și evidența efectuării fiecărei activități;
- bilanțul final al rezultatelor obținute [1, p. 52].

Organizarea și planificarea cercetării infracțiunilor este veriga de legătură între normele de drept procesual și cele de tactică, iar managementul acțiunilor de urmărire penală contribuie la realizarea sarcinilor procesului penal, începând chiar din faza actelor premergătoare. Aspectele în cauză au fost abordate de savanți precum R.S. Belkin, L.N. Calincovskii, N.P. Iablokov, I.F. Crîlov, L.M. Corneev, A.M. Larin, A.G. Filipov, S. Doraș, Iu. Odagiu. În lucrările savanților nominalizați au fost tratate

elemente ce țin de organizarea și desfășurarea acțiunilor de urmărire penală, cercetarea la locul faptei, percheziția, particularitățile de cercetare a unor tipuri de infracțiuni ș.a. Tot ei au fost și acei care, pe lângă compartimentele de tehnică și tactică criminalistică, au contribuit la elaborarea unui nou compartiment – metoda cercetării infracțiunilor [5, p. 19].

În rezultatul unei retrospective a doctrinei criminalistice și a tezelor managementului, acești autori au identificat și înaintat un șir de viziuni pentru a scoate în evidență și elabora esența procesului de organizare, planificare, precum și a procesului de cercetare a infracțiunilor. Aceste abordări conțin elemente distincte care solicită, în opinia noastră, o evaluare. Spre exemplu, savantul rus A.M. Larin definește organizarea cercetării infracțiunii ca „selectarea, repartizarea forțelor și mijloacelor aflate la dispoziția ofițerului de urmărire penală, crearea și utilizarea condițiilor optime în scopul realizării justiției” [9, p. 59].

I.F. Crîlov a mai inclus în organizarea cercetării infracțiunii și condițiile necesare de lucru pentru ofițerul de urmărire penală; biroul de serviciu, transportul, asigurarea tehnico-materială [8, p. 297].

Simion Doraș este de părerea că, prin organizare, se are în vedere, pe de o parte, crearea condițiilor de muncă, pregătirea, repartizarea forțelor și mijloacelor de care dispun organele respective, iar, pe de altă parte, ordonarea în baza planului de lucru a activităților și măsurilor necesare realizării scopului propus, clarificării depline a faptelor și a împrejurărilor ce pot contribui la confirmarea adevărului într-un proces penal [2, p. 280].

Precum am menționat, efectuarea acțiunilor de urmărire penală nu trebuie să fie un lucru haotic. Planul acțiunilor de urmărire penală nu este unul standardizat și desfășurarea acțiunilor de urmărire penală poate să fie diferită, de la caz la caz, inclusiv la efectuarea urmăririi penale în cazuri de criminalitate organizată. Însă, în mare parte, logica procesuală indică asupra necesității, la etapa inițială, a investigațiilor în cazurile de criminalitate organizată sau asupra efectuării acțiunilor de urmărire penală, cum sunt măsurile speciale de investigații. Această rațiune este bazată pe impunerea legală a organului de urmărire penală ca, în cursul procesului, să activeze astfel ca, obținând informații și administrând probe, nici o persoană să nu fie neîntemeiat bănuită, învinuită de comiterea vreunei infracțiuni, precum și să administreze probe care învinovățesc sau, după caz, dezvinovățesc persoana.

Activitatea specială de investigații reprezintă totalitatea de acțiuni de urmărire penală cu caracter public și/sau secret efectuate de către

ofițerii de investigații în cadrul urmăririi penale numai în condițiile și în modul prevăzute de Codul de procedură penală. În acest caz, urmează de atras atenția că măsurile speciale de investigații sunt efectuate doar de către ofițerii de investigație, admiși în cadrul urmăririi penale în baza ordonanței procurorului.

Informațiile obținute ca rezultat al efectuării măsurilor speciale de investigații pot fi admise ca probe, conform art. 93 alin. (2) Cod de procedură penală, numai în cazurile în care ele au fost administrate și verificate prin intermediul unor astfel de mijloace:

- 1) declarațiile bănuțului, învinuțului, inculpatului, ale părții vătămăte, părții civile, părții civilmente responsabile, martorului;
- 2) raportul de expertiză judiciară;
- 3) corpurile delictive;
- 4) procesele-verbale privind acțiunile de urmărire penală și ale cercetării judecătorești;
- 5) documentele (inclusiv cele oficiale);
- 6) înregistrările audio sau video, fotografiile;
- 7) constatările tehnico-științifice și medicolegale;
- 8) actele procedurale în care se consemnează rezultatele măsurilor speciale de investigație și anexele la ele, inclusiv stenograma, fotografiile, înregistrările și altele;
- 9) procesele-verbale de consemnare a rezultatelor investigațiilor financiare paralele și procesele-verbale de consemnare a opiniei organului de control de stat al activității de întreprinzător, emisă conform prevederilor art. 2761 CPP, dacă nu a fost expusă într-un proces-verbal de control;
- 10) procesul-verbal de control, întocmit în cadrul controlului de stat asupra activității de întreprinzător, un alt act de control/administrativ cu caracter decizional, întocmit de un organ de control în rezultatul unui control efectuat conform legislației speciale în vigoare, în conformitate cu prevederile legii procesuale, cu respectarea drepturilor și libertăților persoanei sau cu restricția unor drepturi și libertăți autorizată de către instanța de judecată.

Informațiile obținute în rezultatul efectuării măsurilor speciale de investigații indică în continuare asupra acțiunilor de urmărire penală care urmează a fi efectuate. Astfel, spre exemplu, ca rezultat al interceptării convorbirilor telefonice a conducătorului organizației criminale, s-a stabilit depozitarea sumelor financiare obținute în urma activității criminale a organizației criminale pe un cont bancar care aparține unei persoane terțe.

În așa caz, această situație ar determina efectuarea altor măsuri speciale de investigații, cum ar fi urmărirea vizuală a persoanei căreia îi aparține contul bancar, cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat, monitorizarea sau controlul tranzacțiilor financiare și accesul la informația financiară, colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice, precum și efectuarea ulterioară a acțiunilor de urmărire penală, cum ar fi ridicarea rulajelor bancare, percheziția la domiciliu și în automobil, și audierea acestuia în calitatea procesuală adecvată masei probatorii acumulate în privința sa.

Anume cele descrise caracterizează principiul mobilității, cunoscut și sub denumirea de principiul dinamismului, care reprezintă a treia regulă, potrivit căreia planul de urmărire penală trebuie să fie adaptabil la situațiile modificabile ale cercetării cauzei.

După măsurile speciale de investigații, în planul de urmărire penală se enumeră și acțiunile de urmărire penală care urmează a fi executate. De regulă, inițial se efectuează acțiunile de urmărire penală îndreptate spre constatarea unor fapte care, la momentul executării lor, nu ar putea fi cunoscute de către persoanele suspecte de comiterea infracțiunii – cum ar fi ridicări, examinări de documente – și s-ar finaliza cu percheziții, audieri de martori și învinuți.

Un compartiment nu mai puțin important al planului este informația despre persoana responsabilă de executarea acțiunilor de urmărire penală și termenul de realizare a acestora.

Un plan de urmărire penală imperativ trebuie să fie ghidat de obiective concrete spre care tinde procurorul/organul de urmărire penală – ca rezultat al realizării cercetării. Obiectivele se trasează pe termen scurt, mediu și lung. Exemple de obiective pot fi:

- 1) anihilarea activității organizației criminale și tragerea la răspundere penală a persoanelor vinovate;
- 2) înăsprirea de către stat a controlului asupra activității Sistemului penitenciar;
- 3) înaintarea propunerilor de modificare a legislației (Codul de procedură penală, Codul penal, legislația ce ține de combaterea criminalității organizate);
- 4) crearea și ținerea unui registru al membrilor organizațiilor criminale create pe teritoriul Republicii Moldova ș.a. [3, p. 42].

În cazul efectuării acțiunilor de urmărire penală și măsurilor speciale de investigație, în calea spre realizarea obiectivelor pot apărea niște pie-

dici/impedimente care, în esența lor, pot pune în pericol investigația și tragerea la răspundere penală a persoanelor vinovate. Aceste riscuri pot fi de ordin procesual sau funcțional, precum:

- opunerea rezistenței de către membrii organizației criminale (ridicarea răscoalelor, organizarea dezordinilor în masă);
- modificări ale legislației procesual-penale, penale, execuționale ș.a.;
- atacuri asupra membrilor grupului de urmărire penală (fizice, de intimidare);
- înlăturarea membrilor grupului de urmărire penală de la investigarea cauzei penale;
- scurgeri de informații;
- opunerea unor instituții statale la redresarea situației la capitolul nominalizat, dat fiind faptul implicării lor în activitatea organizației criminale și susținerea acesteia [3, p. 42].

Pentru armonizarea executării acțiunilor planificate, realizarea obiectivelor și excluderea riscurilor, procurorul de caz trebuie să prevadă soluții concrete care vor ghida buna desfășurare a urmăririi penale, cum ar fi:

- a) asigurarea unei urmăririi penale calitative;
- b) asigurarea secretului urmăririi penale;
- c) asigurarea protecției securității statului în cazuri ce se impun;
- d) asigurarea cu forțe speciale din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Apărării;
- e) asigurarea logistică a activităților speciale de investigații [3, p. 43].

În cadrul investigării infracțiunilor de criminalitate organizată, precum și pe parcursul întregului proces penal, comunicarea între subiecții procesuali pe linia ierarhică se face în baza indicațiilor scrise. Indicațiile scrise ale procurorului sunt obligatorii spre executare organului de urmărire penală, precum și organului care efectuează activitatea specială de investigații, ambele cu menirea să orienteze mersul urmăririi penale. În caz că ultimii nu sunt de acord cu indicațiile scrise ale procurorului de caz, ele pot fi atacate la procurorul ierarhic superior.

De corectitudine indicațiilor depinde mersul urmăririi penale. Indicațiile sunt personale și atrag răspunderea disciplinară în cazul neexecutării lor. De regulă, indicațiile procurorului sunt date concret pentru anumite acțiuni, cu indicarea termenului de executare a acestora. Despre executarea indicațiilor se informează ordonatorul. De aseme-

nea, se informează procurorul și în cazul imposibilității executării indicațiilor în vederea luării de măsuri necesare.

Indicațiile procurorului nu trebuie să aducă jigniri demnității umane sau să încalce drepturile constituționale ale persoanei.

În mare parte, indicațiile reies din planul de urmărire penală, ele fiind principalul atribut prin care procurorul și ofițerul de urmărire penală își realizează atribuțiile procesuale.

Referințe bibliografice

1. Chirilă M. *Criminalistică. Note de curs*. Chișinău: 2014. 64 p. <https://old.criminology.md/suport.sup22> (vizitat 11.04.2023).
2. Doraș S. *Criminalistica*. Chișinău: Cartea Juridică, 2011. 280 p.
3. Gropa M. Aspecte privind investigarea infracțiunilor comise cu utilizarea materialelor radioactive, chimice, biologice. În: *Promotion of Social and Economic Values in the Context of European Integration 4th International Conference*. Vol. II (Chișinău, 3-4 decembrie 2021), p. 38-58.
4. Gurschi, C., Nicolaev Gh. ș.a. *Asistența juridică internațională în materie penală, Manualul judecătorului și al procurorului*. Chișinău, 2012. <https://ro.scribd.com/document/407546161/Asisten%C5%A3a-Juridic%C4%83-Interna%C5%A3ional%C4%83-In-Materie-Penal%C4%83> (vizitat 11.04.2023).
5. Nestor S. Eficientizarea organizării și planificarea cercetării infracțiunilor comise de minori. În: *Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI RM: științe juridice*, 2012, nr. XII (2), p. 119-122.
6. *Organizarea și planificarea activității de urmărire penală*. În: Platforma web ZDOCS. <https://zdocs.ro/doc/organizarea-și-planificarea-activității-de-urmărire-penală-dn63vo275515> (vizitat 15.04.2023).
7. *Planificarea urmăririi penale și a judecății*. În: Platforma web SCRIGROUP. <https://www.scrigroup.com/legislatie/drept/PLANIFICAREA-URMARIRII-PENALE-85172.php> (vizitat 11.04.2023).
8. Крылов, И.Ф. *Криминалистика*. Ленинград: 1976. <http://lawlibrary.ru/cart.php?sto=100&rnd=79178652> (vizitat 11.04.2023).
9. Ларин, А.М. *Расследование по уголовным делам. Планирование, организация*. Москва, 1970. https://www.studmed.ru/view/larin-am-rassledovanie-po-ugolovnomu-delu-planirovanie-organizaciya_260f02a468c.html (vizitat 11.04.2023).

CZU: 343.14

[https://doi.org/10.52277/1857-2405.2023.2\(65\).04](https://doi.org/10.52277/1857-2405.2023.2(65).04)

PARTICULARITĂȚILE ADMINISTRĂRII PROBELOR ÎN ȘEDINȚA PRELIMINARĂ

Ion CHIRTOACĂ,
doctorand, asistent universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
<https://orcid.org/0000-0002-8546-698X>

SUMAR

În cuprinsul prezentului articol s-a încercat evidențierea unei practici judiciare neuniforme, privind soluțiile instanțelor de judecată atunci când, în cadrul ședinței preliminare, sunt sesizate cu cereri privind administrarea probelor. Investiția instanței de judecată la etapa ședinței preliminare cu cereri privind administrarea probelor rezultă din cuprinsul art. 347 Cod procedură penală. Remarcăm faptul că, până în prezent, Curtea Supremă de Justiție, în virtutea faptului că are menirea de a unifica practica judiciară și de a oferi hotărâri explicative, recomandări, în sensul unificării practicii, pe subiectul ședinței preliminare nu a emis hotărâri explicative, ceea ce determină o practică judiciară neuniformă și, deseori, în defavoarea inculpatului.

Cuvinte-cheie: *ședință preliminară, administrarea probelor, obținerea probelor, principiul contradictorialității, principiul egalității de arme, proces echitabil, partea apărării, partea acuzării.*

Ședința de judecată preliminară are o importanță deosebită din mai multe aspecte pentru faza judecării cauzei, probabil, cea mai însemnată o reprezintă obligația instanței de judecată de a asigura egalitatea procesuală dintre partea acuzării și cea a apărării. Din punct de vedere practic, asigurarea egalității părții apărării cu cea a acuzării se transpune, prin oferirea posibilității părții apărării de a administra probe în vederea susținerii poziției.

Privarea părții apărării nemotivat de posibilitatea administrării probelor în ședință de judecată preliminară va afecta ulterior întreg procesul de judecată, iar, pe cale de consecință, devin principii iluzorii ca: contradictorialitatea și egalitatea de arme. La fel, urmează a se reține că fără a asigura o ședință preliminară efectivă, cu garantarea exercitării reale a drepturilor procesuale de către părți,

THE SPECIFICS OF EVIDENCE ADMINISTRATION DURING THE PRELIMINARY HEARING

SUMMARY

In this article, an attempt has been made to highlight an uneven judicial practice regarding the decisions of the courts when requests for the administration of evidence are presented during the preliminary hearing. The authorization of the court at the preliminary hearing stage with requests for the administration of evidence is derived from the provisions of Article 347 of the Criminal Procedure Code. It should be noted that, so far, the Supreme Court of Justice, being responsible for unifying judicial practice and providing explanatory judgments and recommendations, has not issued any explanatory judgments regarding the preliminary hearing, which leads to an uneven judicial practice and often to the detriment of the defendant.

Key-words: *preliminary hearing, taking of evidence, adversarial principle, finding the truth principle, fair trial, fairness of the proceedings, the defense, the prosecution.*

faza cercetării judecătorești se va derula cu o serie, de incidente de procedură, care vor împovăra per ansamblu, întregul proces judiciar.

Suportul legal al celor reținute rezultă din cuprinsul art. 24 alin. (3) Cod procedură penală, în care se stipulează că: „părțile participante la judecarea cauzei au drepturi egale, fiind investite de legea procesuală penală cu posibilități egale pentru susținerea pozițiilor lor” [3]. Astfel, „contradictorialitatea este un principiu fundamental al dreptului procesual penal care îngăduie părților să participe în mod activ la prezentarea, argumentarea și dovedirea drepturilor și apărărilor în tot cursul desfășurării procesului, având dreptul de a discuta și combate susținerile făcute de fiecare dintre ele” [14, p. 124]. Într-un final, am putea afirma că principiul contradictorialității reprezintă motorul fazei judecării cauzei.

Totodată, orice proces de judecată bazat pe principiul egalității de arme nu poate derula decât respectând principiul contradictorialității, care implică posibilitatea de a administra probe. În general, un proces de judecată bazat pe egalitatea părților

presupune existența unor contradicții succesive, ce pot derula până la retragerea instanței de judecată în camera de deliberare și care au, într-un final, ca menire înlăturarea tuturor contradicțiilor.

Problema administrării probelor în cadrul ședinței de judecată preliminară a atras atenția, în ultimii ani, la o serie de practicieni: Viorel Berliba, Vasile Nicoară, Gheorghe Malic, Ion Vizdoagă, care au ridicat o serie de sesizări la Curtea Constituțională pe aspecte ce privesc administrarea probelor în ședință preliminară. Chestiunea privind administrarea probelor la etapa ședinței preliminare suscită interes și în mediul academic, și anume a profesorilor: Tudor Osoianu, Tatiana Vizdoagă, Igor Dolea, Anatolie Ceachir, ș.a.

Menționăm că, procedura admisibilității probelor la etapa ședinței preliminare este reglementată în mod diferit în sistemele de drept europene, fiecare stat având o marjă de apreciere în acest sens. Astfel, în unele state există proceduri prealabile de verificare a admisibilității probelor, în alte state această problemă se examinează odată cu analiza propriu-zisă a fondului probelor sau chiar odată cu adoptarea hotărârii.

Astfel, potrivit articolului 342 din Codul de procedură penală al României, verificarea legalității administrării probelor constituie, între altele, obiect al procedurii camerei preliminare. Din cuprinsul Deciziei nr. 383 din 27 mai 2015 a Curții Constituționale a României, pct. 21, rezultă că „o probă nu poate fi obținută nelegal decât dacă mijlocul de probă și/sau procedeul probatoriu prin care este obținută este ilegal, acest fapt presupunând ilegalitatea dispunerii, a autorizării sau a administrării probei. Astfel, probele considerate ca obținute în mod ilegal nu sunt înlăturate în mod automat, acestea urmând să fie analizate de către judecătorul de cameră preliminară, în funcție de sancțiunea care intervine, respectiv, nulitatea relativă sau absolută. Sancțiunea excluderii probelor este, așadar, subsecventă constatării nulității” [10].

Este important să menționăm că examinarea cererilor privind administrarea probelor în cadrul ședinței preliminare urmează a se realiza de către instanța de judecată în mod judicios, fiecare soluție față de o anumită cerere să fie argumentată temeinic și suficient, să fie rezolvate problemele de drept apărute în cadrul etapei preliminare a judecării, cu excluderea tuturor contradicțiilor și incertitudinilor existente, având în vedere că lipsa unei motivări corespunzătoare dintr-o hotărâre judecătorească afectează grav echitatea acestei proceduri.

În acest sens ținem să menționăm că motivele cele mai des reținute de Curtea Supremă de Justiție privind admiterea recursurilor ordinare este

determinată de faptul că instanțele inferioare nu apreciază judicios probele. Astfel, în Dosarul nr. 1ra-1575/2022, Curtea Supremă a reținut că, „în cadrul operației de sinteză, probele sunt examinate în ansamblul lor, confirmându-se unele pe altele și ducând la o concluzie univocă, ce trebuie să fie reflectată în soluția dată cauzei, care urmează a fi motivată astfel încât raționamentele ce au stat la baza aprecierii probelor să poată fi supuse controlului judiciar” [4].

Anume din perspectiva celor reținute mai sus se impune acordarea unei atenții sporite ședinței preliminare și anume cererilor ce au ca obiect, administrarea probelor. Astfel, după cum rezultă din prevederile art. 347 Cod procedură penală, părțile sunt obligate să prezinte lista probelor pe care intenționează să le cerceteze în cadrul judecării cauzei, inclusiv cele care nu au fost cercetate pe parcursul urmăririi penale. Este important de menționat că în literatura de specialitate este expusă poziția că „partea nu este obligată, la această etapă, să justifice relevanța, concludența sau utilizarea probei și, în mod firesc, instanța nu poate respinge apriori lista probelor pe acest motiv [11, p. 778].

Totuși, credem că instanța de judecată la etapa ședinței preliminare ar urma ca înainte de a admite lista probelor, ce nu au fost administrate la faza de urmărire penală, să verifice legătura acestora cu cauza penală, or, lipsa unei legături dintre probă și cauza penală examinată exclude apriori relevanța probei date la cauza penală examinată.

În susținerea poziției expuse reiterăm concluziile Curții Constituționale, care a reținut că, la „soluționarea chestiunii cu privire la relevanța probelor în cadrul ședinței preliminare, presupune faptul că instanța trebuie să decidă, după ce a ascultat opiniile părților, dacă probele propuse în liste au legătură cu cauza penală (articolul 6 pct. 34) din Codul de procedură penală) și să dispună care din acestea trebuie prezentate la judecarea cauzei (articolul 347 alin. (3) din Codul de procedură penală)” [8, § 19].

Mai mult decât atât, cele reținute sunt susținute de prevederile articolului 314 alin. (1) din Codul de procedură penală, care obligă instanța de judecată să cerceteze nemijlocit, sub toate aspectele, probele prezentate de către părți sau administrate la cererea acestora, inclusiv să audieze inculpații, părțile vătămate, martorii, să cerceteze corpurile delictelor, să dea citire rapoartelor de expertiză judiciară, proceselor-verbale și altor documente, precum și să examineze alte probe prevăzute de Cod.

În contextul celor expuse mai sus, se impune a reitera faptul că părțile, la înaintarea cererilor privind administrarea probelor, urmează să respecte

principiul loialității, care trebuie să guverneze orice cerere înaintată pe parcursul derulării întregului proces penal. Ca urmare a celor expuse, reținem că sunt neadmise probele obținute prin aplicarea de relele tratamente sau prin provocare. Cele expuse au ca suport prevederile art. 94 alin. (1) pct. 11) Cod procedură penală, din care rezultă interdicția expresă că nu sunt admise ca probe cele obținute „prin provocarea, facilitarea sau încurajarea persoanei la săvârșirea infracțiunii”.

Referitor la recurgerea agenților statului la provocarea bănuțului la comiterea infracțiunii, CtEDO, în *cauza Pareniuc v. Moldova*, a reținut, în paragraful 35, următoarele „...în cazul în care un acuzat susține că a fost provocat la săvârșirea unei infracțiuni, instanțele judecătorești trebuie să examineze minuțios materialele dosarului, deoarece pentru a îndeplini cerința unui proces echitabil, în sensul articolului 6 § 1 din Convenție, toate probele obținute în rezultatul provocării de către poliție trebuie să fie excluse. Acest lucru este valabil în deosebi atunci când activitatea operativă de investigații a poliției a avut loc în lipsa unui cadru juridic suficient sau a garanțiilor adecvate” [15].

Relevante sunt și concluziile expuse de Curtea Constituțională în Decizia nr. 38 din 2019, paragraful 22, prin care se reține că: „soluționarea chestiunii cu privire la lista probelor în cadrul ședinței preliminare presupune faptul că instanța trebuie să decidă, după ce a ascultat opiniile părților, asupra pertinentei probelor propuse în liste și să dispună care din acestea trebuie prezentate la judecarea cauzei [articolul 347 alin. (3) din Cod]. Decizia cu privire la pertinenta probelor se limitează la faptul că instanța trebuie să stabilească, în baza listei probelor prezentate, care probe au legătură cu cauza penală pe care o examinează [articolul 6 pct. 34) din Cod]. La această etapă, instanța de judecată nu poate să se pronunțe cu privire la cererile de declarare a nulității anumitor probe, pentru că acest exercițiu implică o examinare în fond a probei contestate, fapt ce excede competențelor sale relative la procedura ședinței preliminare în cadrul căreia se verifică doar pertinenta probelor” [6, § 22].

O altă chestiune importantă ce ține de stabilirea listei probelor în cadrul ședinței preliminare este solicitarea din partea apărării a excluderii probelor din dosar, invocând ca argument prevederile art. 94 alin. (1) Cod procedură penală, care stipulează că „în procesul penal nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar”. Remarcăm faptul că la etapa ședinței preliminare instanța de judecată nu are posibilitatea a exclude probele din dosar, dat fiind faptul că judecătorul nu cunoaște fondul cauzei, or, doar în urma cercetării judecătorești se poate expune asupra unei probe.

La fel, asupra acestei probleme s-a expus Curtea Constituțională care a statuat că „...în ciuda opiniei autorului excepției care a solicitat excluderea unor probe din materialele dosarului în ședința preliminară de judecare a cauzei penale, o asemenea solicitare excede procedurii respective, în cadrul căreia se verifică doar pertinenta probelor [a se vedea articolul 347 alin. (3) din Cod]” [5, § 22].

Reieșind din reglementările procesuale actuale cât și din jurisprudența Curții Constituționale menționate mai sus, rezultă că la etapa ședinței preliminare judecătorul este în imposibilitate de a exclude probele din dosar, chiar dacă este investit cu o asemenea cerere din partea părților.

În legislația procesuală penală a României unul din scopul și obiectul camerei preliminare vizează „legalitatea administrării probelor și a actelor de urmărire penală” [16, p. 723]. Astfel, din cuprinsul art. 344 și art. 346 Cod procedură penală român [2], în procedura de cameră preliminară, inculpatul are dreptul expres, prevăzut de lege, de a formula excepții cu privire la legalitatea administrării unei probe, iar judecătorul de cameră preliminară poate dispune excluderea probei afectate de vicii, urmând ca probele excluse să nu mai fie avute în vedere la judecata în fond a cauzei.

În contextul celor expuse mai sus, menționăm că atât organul de urmărire penală cât și instanța de judecată au obligația de a „lega operațiunea de apreciere cu alte operațiuni ale probatoriului, cum sunt verificarea probelor și administrarea de noi probe, prin care să se înlăture contradicțiile ce există între probe, îndoielile ce se pot ivi, pentru a se putea ajunge în final la certitudine. Aprecierile probelor trebuie să se întemeieze pe o analiză minuțioasă a materialului probator și apoi pe o sinteză rațională a evaluărilor făcute, pe examinarea probelor în ansamblul lor, astfel încât să se dea încredere acelor probe care, coroborate cu alte probe administrate, să convingă că exprimă adevărul” [1, p. 178].

O altă problemă la etapa ședinței preliminare este determinată de cererile parvenite din partea apărării ce se referă la invocarea de martori care la faza de urmărire penală nu au fost audiați. Trebuie să menționăm din start că, asemenea cereri sunt plauzibile, or, potrivit prevederilor art. 53 alin. (1) lit. g) al Legii cu privire la avocatură, avocatul are dreptul „să citeze și să audieze persoane” [12].

Menționăm că la examinarea unor asemenea categorii de cereri este important ca partea apărării până a investi instanța de judecată cu asemenea cereri, să obțină în prealabil acceptul de la această persoană de a fi audiată, or, în caz contrar, acceptarea unei asemenea cereri în lipsa acceptului în fața instanței de judecată, ar putea duce la ivirea

situației când persoana vizată să declare că nu cunoaște nimic despre circumstanțele cauzei penale date. Din considerentele enunțate, recomandăm avocaților ca, premergător înaintării unei cereri de administrare a probei cu martori în prealabil printr-o discuție, să obțină unele explicații ale persoanei vizate care ar confirma sinceritatea lui, moralitatea cât și atitudinea față de caz și, nu în ultimul rând, interesul pe care îl poate avea în finalul cauzei, circumstanțe ce ar permite instanței de judecată să admită o asemenea cerere.

În contextul celor relatate, suntem de acord cu autorul Anatolie Ceachir, care menționează la acest aspect că „pentru a legaliza rezultatele convorbirilor purtate cu persoanele-potențiali martori în cauză, avocatul solicită, prin cerere scrisă, audierea persoanei respective, propunând-o ca martor, anexând la cererea respectivă explicația obținută. Ofițerul de urmărire penală sau procurorul, după caz, o vor admite sau respinge. Nu vom exclude și varianta când persoana audiată ar putea comunica în cadrul audierii cu totul alte informații, diferite de cele care au fost relatate în cadrul convorbirii. Din aceste rațiuni, considerăm necesară participarea apărătorului la audierea martorilor propuși” [1, p. 137].

Evidențiem faptul că, la faza ședinței preliminare, singurul organ judiciar competent a se pronunța cu privire la cererile de administrare a probelor este doar judecătorul investit să examineze cauza penală respectivă.

Actualele prevederi procesuale ale ședinței preliminare, în pofida la o serie de decizii ale Curții Constituționale, menționate și în acest demers științific, nu aduc suficientă claritate obiectului ședinței preliminare. Astfel, actualele prevederi procesuale de la această etapă nu oferă deplină eficiență principiului contradictorialității și al garantării egalității armelor.

Drept dovadă celor menționate mai sus sunt reglementările de la etapa ședinței preliminare care nu oferă posibilitatea de a fi administrate probe în faza ședinței preliminare, pentru dovedirea nelegalității probelor administrate în faza de urmărire penală.

Altfel spus, inculpatul se află într-o imposibilitate obiectivă de a contesta în mod real legalitatea unor probe administrate la faza de urmărire penală, atunci când pentru dovedirea nelegalității se impune administrarea unor alte probe, ce ar putea avea loc doar la etapa ședinței preliminare. Cu cele opiniate mai sus, mulți dintre practicieni vor invoca faptul că bănuitul, învinuitul, după caz, ar urma să conteste probele la etapa de urmărire penală, prin mecanismul instituit de controlul judiciar al urmăririi penale. Reamintim că, prin prisma prevederilor

art. 297 alin. (4) Cod procedură penală „toate cererile, plângerile și demersurile înaintate după trimiterea cauzei în judecată se soluționează de către instanța care judecă cauza”, iar practica judiciară atestă că partea acuzării tergiversează soluționarea plângerilor și expediază fără o soluție cauza în instanța de judecată.

De altfel, Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova, nr. 91 din 19 septembrie 2019 [7], nu a oferit nici pentru etapa ședinței preliminare posibilitatea ca inculpatul să poată pune la îndoială probatoriul administrat la faza de urmărire penală, chiar și în situația când a contestat la faza de urmărire penală în ordinea controlului judiciar probele administrate de partea acuzării.

Astfel, în decizia menționată Curtea Constituțională a reținut următoarele în pct. 17 și 20: „Cu referire la critica de neconstituționalitate a prevederilor contestate, raportată la articolul 23 din Constituție, Curtea apreciază că aceasta nu poate fi reținută, deoarece prevederile contestate nu sunt de natură de a încălca criteriile referitoare la claritatea și precizia legii. De asemenea, Curtea menționează că Codul de procedură penală nu poate să abunde în texte explicative. Oricât de clar ar fi redactată o normă juridică, în orice sistem de drept există un element inevitabil de interpretare judiciară, inclusiv într-o normă de drept procedural penală. Mai mult, Curtea menționează că organizarea actuală a etapelor procesului penal nu împiedică părțile să conteste abuzurile comise și să utilizeze căile de atac”. În concluzie, partea apărării ar urma să beneficieze de un răspuns la chestiunile invocate la faza de urmărire penală sau faza ședinței preliminare, eventual, la expunerea pe fond a instanței, adică peste o perioadă de timp considerabilă, care de multe ori poate provoca daune irecuperabile drepturilor inculpatului.

Considerăm că actualele reglementări procesuale ale ședinței preliminare ce țin de soluționarea chestiunii administrării probelor care implică nemijlocit și imposibilitatea punerii la îndoială a probelor administrate la faza de urmărire penală, în cazurile când organul de urmărire penală sau judecătorul de instrucție recurg la prevederile art. 297 alin. (4) Cod procedură penală pentru a se eluda din a da un răspuns părții apărării, aduce atingere gravă drepturilor inculpatului cât și pune sub semnul întrebării și legalitatea sesizării instanței de judecată.

Din considerentele enunțate, considerăm că a ignora în totalitate contestațiile de la faza de urmărire penală în ședința preliminară și a continua examinarea fondului cauzei, în contextul în care există o legătură intrinsecă între legalitatea probelor și soluționarea fondului cauzei, îl plasează

practic pe inculpat în imposibilitatea de a răsturna prezumția de legalitate a unor probe ce nu pot fi combătute decât prin administrarea unor alte mijloace probatorii, aspectele date pot afecta dreptul la un proces echitabil.

La acest aspect remarcăm concluziile Curții Constituționale a României care a reținut că, „prin prisma atribuțiilor procesuale încredințate judecătorului de cameră preliminară, în contextul separării funcțiilor judiciare potrivit textului de lege menționat anterior, Curtea trage concluzia că acestuia îi revine funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată și că, în concepția legiuitorului, această nouă instituție procesuală nu aparține nici urmăririi penale, nici judecării, fiind echivalentă unei noi faze a procesului penal. Procedura camerei preliminare a fost încredințată, potrivit art. 54 din Codul de procedură penală, unui judecător – judecătorul de cameră preliminară, a cărui activitate se circumscrie aceleiași competente materiale, personale și teritoriale ale instanței din care face parte, conferindu-i acestei noi faze procesuale un caracter jurisdicțional” [9, § 27].

Ca urmare a celor evidențiate mai sus, conchidem la moment că, reieșind din jurisprudența degajată de Curtea Constituțională ce se referă la instituția controlului judiciar pe aspectul admisibilității probelor, nu se oferă o garantare efectivă a principiului „egalității de arme”. Astfel, susținem poziția precum că, „dacă Codul de procedură penală acordă prerogativa procurorului de a exclude probele inadmisibile încă la etapa urmăririi penale..., atunci cu atât mai mult judecătorul de instrucție are competența de a anula actul procedural prin care au fost consemnate date de fapt” [13, p. 131].

În concluzie, ca urmare a celor relatate în studiul efectuat, considerăm necesar ca: fie Curtea Constituțională să transforme structura ședinței preliminare, or, în contextul actual determinat de jurisprudența degajată de Înalta Curte, aceasta a transformat ședința preliminară într-o formalitate, în care drepturile persoanei lezate de la faza de urmărire penală continuă.

Din perspectiva obiectului ședinței de judecată preliminară, considerăm că titularul propunerii de probe ar urma să fie inculpatul, în primul rând, acesta fiind cel dintâi interesat să probeze nelegalitatea administrării probelor la faza de urmărire penală, precum și corespunderea rechizitoriului cu exigențele prevăzute la articolele 296-297 Cod procedură penală. Credem, totuși, că și partea vătămată ar urma în aceleași condiții ca și inculpatul să formuleze propuneri de administrare a probelor, mai ales cele ce susțin acțiunea civilă.

La fel, propunem modificarea legislativă a art. 297 alin. (4) Cod procedură penală ori oferirea posi-

bilității soluționării plângerilor de la faza de urmărire penală în cadrul ședinței preliminare. În contextul enunțat, considerăm că Decizia de inadmisibilitate a Curții Constituționale nr. 91 din 19 septembrie 2019 cu privire la excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 297 din Codul de procedură penală (trimiterea cauzei în judecată) și practica judiciară ce a fost determinată de această decizie afectează drepturile inculpatului.

Referințe bibliografice

1. Ceachir A. *Admisibilitatea probelor prezentate de apărător în procesul penal*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2023.
2. Codul de procedură penală al României: Legea nr.135 din 01.07.2010. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/185907> (vizitat 21.05.2023).
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Nr. 122 din 14 martie 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.
4. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 27.03.2023. Dosarul nr. 1ra-1575/2022. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=23068 (vizitat 13.05.2023).
5. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova, nr. 47 din 22.05.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 277-284.
6. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 38 din 14.03.2019. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr.185-191.
7. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova, nr. 91 din 19.09.2019. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr.306-309.
8. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova, nr. 9 din 27.01.2020. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr.70-74.
9. Decizia Curții Constituționale a României, nr. 641 din 11.11.2014. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocumentAfis/163600> (vizitat 21.05.2023).
10. Decizia Curții Constituționale a României, nr. 383 din 27.05.2015. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocumentAfis/169843> (vizitat 20.05.2023).
11. Dolea Ig. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova: (comentariu aplicativ): Textul cu modificare legislative operate până la 1 septembrie 2016*. Chișinău: Cartea Juridică, 2016. 1172 p.
12. Legea cu privire la avocatură. Nr. 1260 din 19 iulie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr.159.
13. Osoianu T., Ostavciuc D. *Controlul judiciar al urmăririi penale*. Chișinău: Cartea Militară, 2022. 199 p.
14. Pătulea V. *Proces echitabil. Jurisprudența comentată a Curții Europene a Drepturilor Omului*. București: I.R.D.O., 2007. 189 p.
15. Speța *Pareniuc c. Moldovei*, hotărârea din 01.07.2014. <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/03/PARENIUC-RO.pdf> (vizitat 22.05.2023).
16. Theodoru Gr., Chiș I.-P. *Tratat de Drept procesual penal*. Ediția a 4-a. București: Hamangiu, 2020. 1171 p.

RISIPIREA BUNURILOR BĂNCII DE CĂTRE ADMINISTRATORUL ACESTEIA ÎN PROCESUL DE ADMINISTRARE: IMPLICAȚII JURIDICO-PENALE

Ludmila NEGRITU,
doctorand, Universitatea de Stat
din Moldova
<https://orcid.org/0009-0002-6705-3177>

SUMAR

Prezentul demers științific este dedicat elucidării esenței sociale și de drept a faptei de risipire a bunurilor băncii de către administratorul acesteia în procesul de administrare, incriminată la alin. (3) art.197 din Codul penal al Republicii Moldova, identificării modalităților faptice și a premiselor care au stat la baza diversificării răspunderii penale pentru atare faptă, precum și delimitării acesteia de unele fapte penale conexe.

Autorul a ajuns la concluzia că fapta de risipire a bunurilor săvârșită de administratorul de bancă în privința bunurilor băncii întrunește trăsăturile unei infracțiuni din domeniul afacerilor, nu doar din cauza subiectului calificat, ci, mai cu seamă, a ambianței în care se săvârșește infracțiunea – exercitarea atribuțiilor de serviciu și a realizării interesului social corporativ în procesul de gestiune a unei afaceri, care implică mult mai multe responsabilități și riscuri, în mod deosebit în domeniul financiar-bancar.

Cuvinte-cheie: risipirea bunurilor, bancă, administrator al băncii, proces de administrare, patrimoniu, răspundere penală.

Considerații preliminare

Gestiunea prudentă și eficientă a administratorilor poate aduce beneficii și prosperitate societății și viceversa – actele de administrare sau de gestiune abuzivă și frauduloasă ale administratorilor pot păgubi sau ruina societatea comercială, cât și pe asociați sau alte persoane interesate. În aceste condiții, actele și faptele prejudiciabile ale administratorului băncii săvârșite în exercitarea atribuțiilor sale pot antrena în sarcina acestuia răspunderea penală.

În prezentul demers științific ne interesează răspunderea penală a administratorului băncii, ca

THE DISSIPATION OF A BANK ASSETS BY ITS ADMINISTRATOR IN THE ADMINISTRATION PROCESS: LEGAL AND CRIMINAL IMPLICATIONS

SUMMARY

The present scientific approach is dedicated to the elucidation of the social and legal essence of the act of wasting the bank's goods by its administrator in the administration process, criminalized in para.3) art.197 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, identifying the factual modalities and the premises that were the basis of the diversification of criminal liability for such an act, as well as its delimitation from some related criminal acts.

The author came to the conclusion that the act of wasting goods committed by the bank administrator with regard to the bank's assets, meets the features of a crime in the business field, not only because of the qualified subject, but more importantly, the ambience in which the crime is committed – the exercise of service duties and the realization of the corporate social interest in the process of managing a business, which involves many more responsibilities and risks, especially in the financial-banking field.

Key-words: *wasting goods, bank, bank administrator, administration process, patrimony, criminal liability.*

urmare a risipirii bunurilor în procesul de administrare, precept incriminator consemnat la alin. (3) art. 197 CP RM [2], dislocat în Capitolul VI al Părții speciale a Codului Penal, intitulat – Infracțiuni contra patrimoniului. Incriminarea faptei respective se explică prin nevoia de a consolida sistemul de sancțiuni în sfera activității bancare, astfel creând premise legale ale apărării patrimoniului băncilor și a stabilității sistemului bancar național. La concret, prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 621 din 21.07.2014 privind angajarea răspunderii asupra proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative [4], a fost aprobat proiectul de Lege nr. 310 pentru modificarea și completarea unor acte

legislative. În aceste condiții a fost adoptată Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr. 180 din 25.07.2014 [6], prin care Codul penal a fost completat, inter alia, cu alin. (3) art. 197 și art. 13413, cel din urmă definind noțiunea de administrator al băncii.

În Nota informativă la Proiectul de lege susmenționat [7] sunt expuse argumente în favoarea incriminării și sancționării faptelor prejudiciabile, și anume: „respectarea și aplicarea nesistematică a normelor privind piața financiară de către persoanele fizice aflate la conducerea băncilor și asumarea excesivă de riscuri în activitatea acestora”. Autorii Proiectului menționează că normele juridice propuse sunt inspirate din tendințele reglementărilor prezente la nivel internațional, recomandărilor Comisiei Europene și a Grupului de experți de nivel înalt privind supravegherea financiară în Uniunea Europeană, a Comitetului Basel pentru supraveghere bancară, care au ca obiect consolidarea supravegherii bancare și a regimului național de sancțiuni în sectorul financiar-bancar. Un alt argument evocat constă în necesitatea stabilirii unor sancțiuni eficiente care să contribuie la stabilirea unor regimuri de supraveghere necesare pentru asigurarea de pieți financiare stabile și solide, la responsabilizarea persoanelor din organele de conducere ale băncii, pentru protecția consumatorilor și a investitorilor.

În vederea elucidării conținutului normativ al infracțiunii respective, vom purcede, prioritar, la configurarea ipotezei normei de incriminare a infracțiunii-tip prevăzută la alin. (3) art. 197 CP RM în modalitatea risipirii bunurilor băncii de către administratorul acesteia în procesul de administrare a băncii.

Discuții și rezultate

În vederea identificării modalităților faptice ale actelor de risipire în cadrul procesului de administrare a bunurilor este indispensabil a înțelege conținutul noțiunii de „proces de administrare” a băncii, cu care operează legiuitorul. O definiție legală expresă a administrării bancare nu este prevăzută. Dicționarul explicativ al limbii române [3] ne oferă sensul comun al termenului, și anume acțiunea de a administra, respectiv, prin extensiune, a administra înseamnă „a gospodări, a conduce, a supraveghea o întreprindere, instituție” etc.

„Administrarea” este un termen polisemantic, care figurează în diferite texte legale și extrajuridice, respectiv, termenul nu acoperă un sens precis. Este uneori asimilată oricărei acțiuni efectuată pentru alții, iar uneori se distinge de simpla conservare.

Paralel, în anumite contexte legale, termenul „administrare” este însoțit de termenul „gestiune”. În sens restrâns, este o disciplină a sectorului economic care se referă la organizarea unei întreprinderi sau a componentelor acesteia (gestionarea resurselor umane, gestiunea stocurilor, gestiunea contabilă, gestiunea activelor etc.). Respectiv, administrarea, stricto sensu, presupune gestionarea bunurilor.

Prezintă importanță determinantă la stabilirea semnului componenței de infracțiune semnificația uzuală a termenilor cu care operează legiuitorul la incriminarea faptei penale analizate.

Termenul risipire provine de la latinescul „vastatio”, care are mai multe sinonime în latină – *perditio, vastitas, erogatio, termentum, detrimentum* [5] – distrugere, risipă, cheltuială, pierdere.

În varianta risipirii, reieșind din caracterul polisemantic al acestui termen, interpretarea acestuia se adevărește a fi anevoioasă. Potrivit DEX-ului [3], *sensul propriu al risipirii*, forma tranzitivă, presupune acțiunea de împrăștiere, de aruncare în toate părțile. Sinonimele sunt reprezentate prin termenii: împrăștiere, dispersare, răspândire. *Sensul secundar al risipirii* rezidă în acțiunea de a cheltui fără socoteală; a irosi bani, averi; a prădă. Cuvântul „a irosi” semnifică a (se) consuma, făcând risipă, a (se) cheltui în mod ușuratic, a (se) împrăștia în exces; a (se) pierde, a (se) risipi. Antonimul la acesta este a economisi. Reieșind din aceste înțelesuri, considerăm că fapta de risipire, ca modalitate faptică, prin interpretare sistematică a legii penale, ar putea fi atribuită la diferite componențe de infracțiuni contra patrimoniului sau infracțiuni economice, în dependență și de alte semne constitutive obiective cu care formează unități legale de infracțiune.

În percepția generală a fenomenului de risipire, acesta este conceput ca un ansamblu de acte de administrare inefficientă, iresponsabilă, incompetentă, bazate pe lipsa unui raționament comercial, economic, financiar, evident, ce s-ar exprima prin eșecul administratorilor de a minimiza costurile și a maximiza randamentul bunurilor administrate.

În cercetarea de față ne interesează fapta de risipire (cu rea-credință) a bunurilor băncii, reieșind din dispoziția alin. (3) art.197 CP RM.

Pentru a dezvălui dispoziția normei penale de la alin. (3) art. 197 CP RM este necesar de a apela la norme de trimitere și norme de blanchetă, în vederea interpretării semnului constitutive ale infracțiunii de risipire a bunurilor băncii în procesul de administrare a băncii.

În literatura de specialitate națională, infracțiunea de distrugere sau risipire a bunurilor este

atribuită subgrupului de infracțiuni contra patrimoniului, săvârșite în lipsa unui scop special [1, p. 975], care exclude constatarea scopului de cupiditate, cât și a modului de comitere a infracțiunii – prin sustragere. Aceste aprecieri sunt relevante în vederea determinării corecte a subgrupului de infracțiuni sau a grupului de infracțiuni din care face parte infracțiunea de risipire și, ca premisă, pentru delimitarea corectă a obiectului juridic special al numitei infracțiuni.

Cele două accepțiuni de bază ale termenului comun „risipire” ne conduc la ideea interpretării faptei de risipire în două direcții. Dislocarea infracțiunii de risipire în conținutul art. 197 CP determină premisele interpretării faptelor vizate, și anume: prezența obiectului material, respectiv, acțiunea/inacțiunea care are ca rezultat *influențarea materială* nemijlocită directă sau indirectă asupra bunului. Cumulativ cu semnele subiectului special – administratorul băncii și ambiața comiterii infracțiunii – procesul de administrare a băncii. Prin urmare, criteriile decelate delimitează sfera acțiunilor și/sau inacțiunilor care au ca rezultat risipirea bunurilor băncii.

Considerăm că primul sens al risipirii, potrivit Dex-ului, este aplicabil parțial alin. (3) art. 197 CP RM. Potrivit lui Traian Pop, „risipirea (disiparea) este o formă a distrugerii pentru bunurile susceptibile de risipire, împrăștiere, dispariție; sau desfacere, fărâmițarea bunului ori detașarea unor părți din întreg, prin aceasta bunul devenind inutilizabil sau mai puțin utilizabil potrivit destinației sale” [8, p. 600], respectiv, doar în cazul bunurilor susceptibile de împrăștiere, la modul fizic. Considerăm că această ipoteză interpretativă este viabilă doar în cazul bunurilor aflate în posesia nemijlocită a administratorului de bancă, primite în folosință proprie în vederea exercitării atribuțiilor sale de serviciu. Modalitatea risipirii, în sensul redat, cuprinde doar o parte din formele posibile ale risipirii susceptibile de a fi comise de administratorul băncii și constituie încălcarea obligației de conservare a bunurilor prin acte materiale. Aceleași rezultate pot fi obținute prin acte de dispoziție în situația bunurilor asupra cărora administratorul exercită posesia mijlocită, prin gestionar și atunci aceste acte ar fi calificate ca acte juridice de dispoziție (acte de dispunere ilegală). Un exemplu în acest sens ar fi casările ilegale de bunuri. În acest context, considerăm că fapta este susceptibilă de calificare potrivit alin. (21) art. 191 CP RM.

Cel de-al doilea sens al risipirii este irosirea averii (bunurilor) sau efectuarea unor cheltuieli nejustificate, excesive, consumul neconform, necorespunzător, pierderea, considerând că, *per*

ansamblu, se referă la acte de administrare și de dispoziție cu rea-voință a bunurilor băncii, care încalcă principiile administrării fiduciare, *in concreto* – administrarea cu diligență și prudență și în interesul societății, ca urmare a admiterii riscului *desaffectio societatis*. Cel din urmă se poate exprima prin acțiuni ilegale de dispunere și folosire a bunurilor băncii contrar intereselor societății, prin abuz sau deturnare de bunuri ale băncii care au ca rezultat cauzarea unui prejudiciu patrimonial băncii. În acest sens, alin. (1) și (2) art. 73 al Legii privind societățile pe acțiuni prevăd faptele persoanelor cu funcție de răspundere ale societății și anume membrii consiliului societății, organului executiv, comisiei de cenzori, comisiei de lichidare ale societății, precum și alte persoane care exercită atribuții de dispoziție în conducerea societății, pentru care poate surveni răspunderea penală, civilă sau contravențională, dacă au cauzat un prejudiciu societății. Faptele enumerate neexhaustiv la articolul citat, care ar putea fi atribuite la fapta de risipire, sunt prevăzute la lit. f) și g) alin. (2) art. 73 din Legea privind societățile pe acțiuni. *In concreto*, lit. f) – achiziționarea din mijloacele societății a valorilor mobiliare ale altor emitenți la prețuri evident mai mari decât prețul lor echitabil sau înstrăinarea valorilor mobiliare ale societății la prețuri, evident, mai mici decât prețul lor echitabil, în detrimentul societății; lit. g) – folosirea bunurilor societății în interes personal, fie în interesul terților în care aceștia sunt interesați material în mod direct sau indirect.

În alt context, nu se poate face abstracție de faptul că, la art. 381 CP RM, legiuitorul face uz de termenul „risipire” pentru a incrimina fapta prejudiciabilă de risipire sau pierdere a patrimoniului militar. Din dispoziția normei citate putem extrage conținutul faptei de risipire prevăzută la alin. (1) „Comercializarea, gajarea sau darea în folosință de către un militar a echipamentului care i-a fost eliberat pentru folosință personală, precum și pierderea sau deteriorarea acestor obiecte în urma încălcării regulilor de păstrare”. Deducem că risipirea este exprimată prin următoarele acțiuni/inacțiuni: pierdere, comercializare, gajare, dare în folosință, deteriorare a acestor obiecte în urma regulilor de păstrare.

M-L. Rassat consideră că **risipirea materială** este atunci când făptuitorul „atacă” materialitatea obiectului însuși pentru a-l consuma (atunci când este posibil și când nu era prevăzut, destinat pentru consum), a-l distruge, total sau parțial, a-l lăsa fără supraveghere ș.a., iar **risipirea juridică** ține de realizarea unui act juridic incompatibil cu ceea ce era prevăzut, planificat, cum ar fi vânzarea, dona-

rea, punerea în gaj a lucrului”. Autorul afirmă că în jurisprudența franceză, „pe bună dreptate, fapta nu se califică ca abuz de încredere când mandatarul dispune de fondurile implicate, cu asentimentul mandantului, dar atunci când făptuitorul este în imposibilitate de a restitui bunul”. „Pot fi ambele forme de risipire, în mod succesiv, de exemplu, vânzarea unui lucru și cheltuirea banilor încasați (consumul)” [9, p. 235].

Risipirea unui bun determinat *per se* implică imposibilitatea restituirii, iar în cazul unui bun fungibil imposibilitatea restituirii nu se pune, respectiv, nu ar putea forma componenta abuzului de încredere, atâta timp cât făptuitorul poate restitui bunurile remise.

Însușirea implică condiția refuzului de a restitui bunul care nu-i aparține de drept din dorința de a-l conserva. *Inter alia*, în jurisprudența penală a Franței se respectă sistematic regula autonomiei dreptului penal, astfel, în situațiile în care făptuitorul reține bunul din cauza neachitării onorariilor datorate de victima infracțiunii de abuz de încredere, acesta nu va fi exonerat de răspundere penală.

Deturnarea, în sens îngust, sau *folosința abuzivă* se consideră cea mai subtilă și cea mai dificilă de caracterizat și revelat. Aceasta se manifestă atunci când făptuitorul utilizează bunul încredințat cu altă destinație decât s-a convenit. Nu orice folosință abuzivă constituie abuz de încredere, atâta timp cât respectiva folosire nu cauzează o diminuare a bunului, a valorii sale și nu produce o contradicție flagrantă a drepturilor titularului legitim [9, p. 238].

Deturnare *lato sensu* a unui bun, din punctul de vedere al jurisprudenței, *constă în abuz prin dispărea*, care constituie, alături de abuzul în uz și abuzul în timp (neremitarea bunului la termenul convenit), cea mai clară formă de deturnare pedepsită. Constituită printr-un act de dispoziție materială (distrugerea, abandonarea lucrului) sau printr-un act de dispoziție juridică a lucrului (donăție, vânzarea lucrului), acest tip de deturnare reflectă, fără îndoială, din partea făptuitorului o dorință de a se comporta ca un proprietar al lucrului încredințat [10].

Risipirea, *a priori*, pare contrară faptei de însușire și exprimă un mod de a contesta sau de a încălca dreptul altuia asupra lucrului.

Considerăm că administrarea bunurilor reprezintă un ansamblu de acte materiale și acte juridice, îndreptate spre conservarea, valorificarea și dispunerea de bunurile băncii. Administratorului băncii, în calitate de posesor cu titlu precar, i s-au încredințat bunurile pentru a dispune de ele și a

le folosi într-un anume scop, respectiv, risipirea, ca o expresie a dispunerii și folosirii ilegale, care exclude însușirea bunurilor de către făptuitor, poate fi interpretată în contextul evocat din perspectiva risipirii bunurilor materiale, ca rezultat al actelor sau lipsa actelor necesare ale administratorului care vizează direct substanța, integritatea și potențialul de folosire a bunurilor, exprimate prin încălcarea cu rea-credință a modului de utilizare, conservare, întreținere, casare a unui bun material (imobilizări corporale) al băncii care a cauzat pierderea unui bun, diminuarea valorii unui bun/bunurilor băncii. Actele vizate în astfel de urmări sunt cu caracter de dispoziție din partea administratorului și acte materiale de dispoziție din partea gestionarului (prepus). În acest sens, fapta administratorului constituie obiect al încălcării unor regulamente/instrucțiuni interne privind planificarea, evidența, gestionarea și casarea bunurilor materiale. Risipirea nemijlocită a bunurilor materiale de către administrator se poate manifesta prin acte de dispunere materială sau juridică în privința bunurilor primite în folosință personală în vederea exercitării atribuțiilor de serviciu în calitate de administrator al băncii.

Trăsătura care deosebește deturnarea de bunuri de delapidare este localizarea bunurilor la momentul consumării formelor de sustragere. Deci, atunci când proprietatea este însușită, aceasta se află în posesia celui vinovat, care își stabilește posesia ilegală asupra acesteia în locul celei de drept. Delapidarea ori deturnarea de bunuri implică înstrăinarea, cheltuirea, consumul lor ilegal prin înlocuirea posesiei legale cu utilizarea sau dispunerea ilegală [11, p. 128].

Ca urmare a însușirii bunului încredințat, acesta intră în deplină posesie și utilizare ilegală de către persoana căreia i-a fost încredințat, iar folosirea nu cauzează nici un prejudiciu bunului, i.e. acesta din urmă nu își pierde calitățile, precum integritatea fizică și valoarea, ceea ce nu se poate afirma despre risipire. Cu risipa de proprietate încredințată sunt posibile două opțiuni. În primul rând, bunurile încredințate persoanei vinovate sunt consumate, adică își pierd calitățile. În al doilea rând, acesta este transferat făptuitorilor în vederea utilizării, deținerii sau înstrăinării ilegale către terți.

Concluzii

Utilizarea, propriu-zisă, a termenului „risipire” este contra-productivă rațional din punct de vedere al lipsei corespondenței dintre sensul comun cu cel juridic, acesta fiind mai mult o expresie a unei administrări neglijente, inconștiente, defectuoase, decât rezultatul unei gestiuni frauduloase, rău-

intenționate. Administratorul care se cunoaște întotdeauna amenințat de sancțiunea penală nu va mai face o distincție între ceea ce este fundamental necinstit și ceea ce este o simplă imprudență sau o eroare în gestiune.

Fapta de risipire a bunurilor, săvârșită de administratorul de bancă în privința bunurilor băncii, întrunește trăsăturile unei infracțiuni din domeniul afacerilor, nu doar din cauza subiectului calificat, ci, mai cu seamă, a ambianței în care se săvârșește infracțiunea – exercitarea atribuțiilor de serviciu și a realizării interesului social corporativ în procesul de gestiune a unei afaceri, care implică mult mai multe responsabilități și riscuri, în mod deosebit, în domeniul financiar-bancar.

Componenta de infracțiune prevăzută la art. 191 CP RM stabilește ca trăsătură a obiectului material temeiul posesiei legitime a bunurilor în baza raporturilor juridice de muncă, fie civile sau de altă natură, deci cuprinde obiecte juridice speciale disparate, ceea ce reprezintă o juxtapunere eterogenă a incriminărilor, rezultată dintr-o combinație de tehnici de drept care asociază infracțiunile de drept obișnuit și noile incriminări specifice vieții de afaceri. Acest tip de formule legislative de incriminare sunt susceptibile de interpretări greșite, arbitrare, respectiv – condamnări ilegale.

În acest sens, se observă o insuficiență a normelor speciale față de cele generale, care să se refere strict la specificul domeniului de afaceri, astfel, fără îndoială, atât alin. (21) art. 191 CP RM, cât și alin. (3) art. 197 CP RM sunt rezultatul unei simple transpuneri, fără nicio ajustare, a regulilor de drept obișnuit în acest domeniu.

În orice stat de drept principiul legalității penale poruncește, în concepția sa pură, precizia și predictibilitatea, respectiv, administratorul trebuie să posede o cunoaștere prealabilă a standardelor aplicabile acestuia pentru a preveni orice risc de natură legală. Cu alte cuvinte, calitatea și precizia editorială a normei de drept penal trebuie să fie suficientă pentru a garanta predictibilitatea acesteia.

Incrimnarea infracțiunii de risipire a bunurilor, în dreptul pozitiv penal al Republicii Moldova, nu corespunde nici criteriilor menționate anterior și nici principiilor și regulilor de tehnică legislativă.

Odată cu diviziunea muncii și a responsabilităților profesionale s-a reușit și împărțirea răspunderii sociale și juridice. Asigurarea stabilității și prosperității sectorului financiar-bancar este sarcina con-

jugată a mai multor specialiști implicați, de aceea atribuirea răspunderii penale doar administratorilor reprezentanți ai băncii nu va realiza acest deziderat. Promovarea și implementarea guvernantei corporative este una din principalele pârghii de a responsabiliza toți funcționarii bancari, de aceea este foarte important ca legiuitorul să contureze precis și clar profilul penal al subiectului infracțiunilor din domeniul bancar.

Referințe bibliografice

1. Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p.
2. Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.
3. Dicționar explicativ al limbii române. <https://dexonline.ro> (vizitat la 13.04.2023).
4. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind angajarea răspunderii asupra proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Nr. 621 din 21.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 206-208.
5. <https://www.wordhippo.com/what-is/the-meaning-of/latin-word-3340e54bf80d72e1451ad8e-9ac75c24ca4303fb5.html> (vizitat la 11.04.2023).
6. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Nr.180 din 25.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 238-246.
7. Nota informativă la Proiectul de lege nr. 310 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. <https://www.parlament.md/Procesul-Legislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/2413/language/ro-RO/Default.aspx> (vizitat la 11.04.2023).
8. Rătescu C.G. ș.a. *Codul penal „Carol al II-lea” adnotat*. Vol. III. Partea specială. București: Socec, 1937. 702 p.
9. Rassat M-L. *Droit Pénal Spécial. Infractions de Code Pénal*. 8 éd. Paris: Editions Dalloz, 2018. 1396 p.
10. Ollard R. [Jurisprudence] „Du sens de l'évolution du délit d'abus de confiance”. In: *La lettre juridique*, 2011. <https://www.lexbase.fr/article-juridique/5631094-jurisprudence-du-sens-de-l-evolution-du-delit-d-abus-de-confiance> (vizitat la 15.04.2023).
11. Гаухман Л.Д., Максимов С.В. *Уголовная ответственность за преступления в сфере экономики*. Москва: ЮрИнфоР, 1996. 290 с.

DREPT PUBLIC

CZU: 349.6

[https://doi.org/10.52277/1857-2405.2023.2\(65\).06](https://doi.org/10.52277/1857-2405.2023.2(65).06)

PERSPECTIVELE LEGIFERĂRII MECANISMULUI DE EVALUARE A BIODIVERSITĂȚII LA NIVEL NAȚIONAL

Irina PUNGA,
doctorand, Universitatea de Stat
din Moldova
<https://orcid.org/0000-0002-6004-9338>

SUMAR

În vederea legiferării și instituirii mecanismului de evaluare a biodiversității, la nivel național au fost transpuse prevederile art. 6 alin. (3) și (4) din Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 206 din 22 iulie 1992.

Amendamentele cadrului legal orientate spre introducerea mecanismului juridic de evaluare a biodiversității au fost operate prin Legea nr. 225/2022, în vigoare din 04.11.2023, și Legea nr. 226/2022, în vigoare din 21.10.2023.

Aspectele-cheie ale amendamentelor relaționate mecanismului de evaluare a biodiversității constituie: 1) definirea noțiunii de „evaluare a biodiversității”; 2) domeniul de aplicare a mecanismului de evaluare a biodiversității; 3) legătura dintre mecanismul de evaluare a biodiversității și mecanismele de evaluare a impactului asupra mediului și de evaluare strategică de mediu.

Studiul dat îşi propune o analiză a amendamentelor respective și trasarea perspectivelor instituirii mecanismului de evaluare a biodiversității la nivel național.

Cuvinte-cheie: *mecanism de evaluare a biodiversității; evaluarea strategică de mediu, evaluarea impactului asupra mediului, activitatea planificată, documente de politici și planificare.*

Introducere

La 4 noiembrie 2022, a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 343-348, art. 649, Legea nr. 225/2022 privind modificarea unor acte normative [9], care

THE PROSPECTS FOR LEGISLATING A NATIONAL BIODIVERSITY ASSESSMENT MECHANISM

SUMMARY

In order to legislate and establish the biodiversity assessment mechanism, the provisions of Article 6 para. (3) and (4) of Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora, published in the Official Journal of the European Union L 206 of 22 July 1992.

Amendments to the legal framework aimed at introducing the legal mechanism for biodiversity assessment were made by Law No 225/2022 in force from 04.11.2023 and Law No 226/2022 in force from 21.10.2023.

The key aspects of the amendments related to the biodiversity assessment mechanism are: 1) the definition of „biodiversity assessment”; 2) the scope of the biodiversity assessment mechanism; 3) the link between the biodiversity assessment mechanism and the environmental impact assessment and strategic environmental assessment mechanisms. The study aims to analyse these amendments and to outline the prospects for the establishment of a national biodiversity assessment mechanism.

Key-words: *biodiversity assessment mechanism; strategic environmental assessment; environmental impact assessment; planned activity; policy and planning documents.*

transpune parțial Directiva 92/43/CEE [5], așa cum a fost modificată prin Directiva 2013/17/UE din 13 mai 2013 (în continuare – Directiva Habitate). Amendamentele operate prin Legea nr. 225/2022 vizează, în special, Legea nr. 94/2007 cu privire la rețeaua ecologică [6] (în continuare – Legea nr. 94/2007). Unul din punctele focale ale amendamentelor respective rezidă în legiferarea și completarea sistemului național de evaluare de mediu cu mecanismul de evaluare a biodiversității orientat spre protecția și conservarea siturilor desemnate pentru tipurile

de habitate și speciile de interes comunitar (siturile Emerald). Procedura de evaluare a biodiversității, la fel ca și procedura de evaluare a impactului asupra mediului și procedura de evaluare strategică de mediu, are drept scop de a preveni și de a minimiza impactul semnificativ asupra mediului, la general. Urmărind scopul raționalizării etapelor administrative necesare în procesul de obținere a actelor permise prevăzute de Legea nr. 160/2011 privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător [11], legiuitorul moldav a optat pentru reglementarea posibilității realizării evaluării biodiversității în cadrul procesului de evaluare a impactului asupra mediului și procesul de evaluare strategică de mediu. Astfel, prin Legea nr. 226/2022 [10] au fost operate modificări la Legea nr. 86/2014 privind evaluarea impactului asupra mediului [7] (în continuare – Legea nr. 86/2014) și la Legea nr. 11/2017 privind evaluarea strategică de mediu [8] (în continuare – Legea nr. 11/2017). Aspectele-cheie ale amendamentelor vizate, relaționate mecanismului de evaluare a biodiversității, sunt:

- definirea noțiunii de „evaluare a biodiversității”;
- domeniul de aplicare a mecanismului de evaluare a biodiversității;
- integrarea mecanismului de evaluare a biodiversității în cadrul mecanismelor de evaluare a impactului asupra mediului și de evaluare strategică de mediu.

Rezultate și discuții

În continuare, vom supune analizei amendamentele relaționate mecanismului de evaluare a biodiversității, operate prin Legea nr. 225/2022 și Legea nr. 226/2022.

1. Definirea noțiunii de „evaluare a biodiversității”

Așa cum a fost menționat mai sus, mecanismul de evaluare a biodiversității a fost instituit prin transpunerea prevederilor art. 6, alin. (3) și (4) al Directivei Habitare. Astfel, potrivit art. 6, alin. (3) al Directivei Habitare, „*orice plan sau proiect care nu are o legătură directă cu sau nu este necesar pentru gestionarea sitului, dar care ar putea afecta în mod semnificativ aria, per se sau în combinație cu alte planuri sau proiecte, trebuie supus unei evaluări corespunzătoare a efectelor potențiale asupra sitului, în funcție de obiectivele de conservare ale acestuia din urmă [...]*”. După cum se poate observa, în Directiva Habitare se operează cu termenii de „evaluare corespunzătoare”, denumire care nu a fost preluată în legislația națională, legiuitorul intitulând procedura dată drept „evaluare a biodiversității”. Astfel, articolul 2 al Legii nr. 94/2007 a fost completat cu noțiunea „evaluare a biodiversității”, prin care se înțelege evaluarea potențialului impact semnifi-

cativ al implementării unui document de politici și planificare și al activității planificate asupra siturilor Emerald.

2. Domeniul de aplicare a mecanismului de evaluare a biodiversității

Pornind de la definiția mecanismului de „evaluare a biodiversității”, desprindem faptul că evaluarea biodiversității se efectuează atât pentru documente de politici și planificare cât și pentru activități planificate care pot genera un potențial impact asupra siturilor Emerald. În acest sens, Legea nr. 94/2007 a fost completată cu art. 126, care reglementează la alin. (1) și (2) domeniul de aplicare a mecanismului de evaluare a biodiversității: „(1) *Orice document de politici și planificare, precum și modificările aduse unor astfel de documente care, fie individual, fie în combinație, pot avea un impact semnificativ asupra siturilor Emerald și care nu au o legătură directă cu gestionarea obiectivelor de conservare a siturilor Emerald sau nu sunt necesare pentru gestionarea respectivă, sunt supuse evaluării biodiversității [...]*;

(2) *Orice activitate planificată, fie individual, fie în combinație cu alte activități, care poate avea un impact semnificativ asupra siturilor Emerald și care nu are o legătură directă cu gestionarea obiectivelor de conservare a siturilor Emerald sau nu este necesară pentru gestionarea respectivă, este supusă evaluării biodiversității [...]*”.

După cum se poate vedea, aplicabilitatea mecanismului de evaluare a biodiversității este condiționată de cel puțin doi factori:

- **activitatea planificată sau documentul de politici și planificare, care, fie individual, fie în combinație, să poată avea un potențial impact semnificativ asupra siturilor Emerald**

Potrivit principiului precauției, mecanismul de evaluare a biodiversității pornește de la simpla prezumție că documentul de politici și planificare sau activitatea planificată în cauză ar putea avea un impact semnificativ asupra siturilor Emerald. Prin urmare, atâta timp cât nu se poate exclude, pe baza unor elemente obiective, că documentul de politici și planificare sau activitatea planificată afectează situl în cauză în mod semnificativ, fie individual, fie în combinație cu alte documente de politici și planificare sau activități planificate/aprobate, atunci se va desfășura procedura de evaluare a biodiversității. Probabilitatea unui potențial impact semnificativ poate apărea nu numai în urma unor documente de politici și planificare sau activități planificate localizate în cadrul unui sit protejat, ci și în urma unor documente de politici și planificare sau activități planificate localizate în afara unui sit protejat.

Determinarea existenței unui potențial impact asupra mediului include și luarea în considerare a

oricăror efecte transfrontaliere potențiale. Astfel, în cazul în care un document de politici și planificare sau o activitate planificată din R. Moldova ar putea avea un impact semnificativ asupra unui sit Emerald dintr-un stat vecin, per se sau în combinație cu alte documente de politici și planificare sau activități planificate, trebuie să se efectueze o evaluare a biodiversității, vizând inclusiv potențialul impact semnificativ asupra integrității siturilor Emerald din statul vecin și invers.

- **activitatea planificată sau documentul de politici și planificare să nu fie legate direct cu gestionarea obiectivelor de conservare a siturilor Emerald sau să nu fie necesare pentru gestionarea respectivă**

Activitățile planificate și documentele de politici și planificare care au o legătură directă cu sau sunt necesare pentru gestionarea siturilor Emerald nu fac obiectul procedurii de evaluare a biodiversității. În contextul art. 6 al Directivei Habitate, termenul „gestionare” trebuie să fie tratat ca referindu-se la gestionarea unui sit în sensul „conservării”, și anume să fie considerat în sensul în care este utilizat în temeiul art. 6, alin. (1). Astfel, în cazul în care o activitate este direct legată de îndeplinirea obiectivelor de conservare și este necesară în acest scop, aceasta este scutită de obligația de a efectua o evaluare a biodiversității. Totuși, este de menționat faptul că termenii „nu sunt direct legate de gestionare sau nu sunt necesare pentru aceasta ...” presupun că o „componentă care nu este destinată conservării” dintr-un document de politici și planificare sau o activitate planificată care include printre obiectivele sale gestionarea conservării poate fi supusă evaluării biodiversității [2, p. 41]. Totodată, pot exista situații în care un document de politici și planificare sau o activitate planificată care are o legătură directă cu gestionarea unui sit sau este necesară pentru aceasta, pot afecta un alt sit. În acest caz, documentul de politici și planificare sau o activitate planificată trebuie să facă obiectul unei evaluări a biodiversității în ceea ce privește situl afectat.

3. **Integrarea mecanismului de evaluare a biodiversității în cadrul mecanismelor de evaluare a impactului asupra mediului și de evaluare strategică de mediu**

Evaluarea biodiversității are drept scop identificarea potențialului impact semnificativ generat de implementarea unui document de politici și planificare sau a unei activități planificate asupra siturilor Emerald. Procedura de evaluare a biodiversității, la fel ca și alte forme de evaluare de mediu, trebuie să preceadă aprobarea documentului de politici și planificare sau activitatea planificată, după caz, și să ia în considerare impactul cumulativ, având în vede-

re obiectivele de conservare a sitului. Aceasta ar însemna că, la momentul emiterii deciziei de autorizare a activității economice, fie la momentul aprobării documentului de politici și planificare, nu trebuie să existe vreo îndoială științifică rezonabilă în ceea ce privește prezența impactului negativ asupra integrității sitului Emerald. În cauza *Waddenzee C-127/02*, Curtea a statuat că noțiunea de „evaluare corespunzătoare”, în sensul articolului 6, alin. (3) din Directiva Habitate, nu definește nicio metodă specială pentru realizarea unei astfel de evaluări, însă ea, cu certitudine, trebuie să preceadă aprobarea documentului de politici și planificare sau activitatea planificată vizată [1, pct. 52-53].

Potrivit comunicării Comisiei Europene, în vederea reducerii complexității administrative și sporirii eficienței economice, în cazul în care obligația de a efectua evaluări privind aspectele de mediu decurge simultan din Directiva Habitate și Directiva 2011/92/UE [4], statele membre ar trebui să se asigure că sunt prevăzute proceduri coordonate și/sau comune care îndeplinesc cerințele respectivelor directive, după caz, și ținând seama de caracteristicile lor organizaționale specifice [3, p. 3].

Urmând aceeași logică, prin Legea nr. 226/2022 au fost operate un șir de amendamente la Legea nr. 86/2014 și Legea nr. 11/2017:

- a) **Legea nr. 86/2014 a fost completată cu un nou capitol dedicat procedurii de evaluare a biodiversității – „EVALUAREA BIODIVERSITĂȚII”, care cuprinde un șir de regulamente dedicate:**

- i. **domeniului de aplicare a biodiversității (art. 10°)**

Potrivit art. 108 al Legii sus menționate, procedura de evaluare a biodiversității poate fi realizată atât în cadrul procedurii de evaluare a impactului asupra mediului cât și separat. Astfel, pentru activitățile planificate specificate în anexele nr. 1 și nr. 2 la Legea nr. 86/2014, evaluarea biodiversității se realizează în cadrul procedurii de evaluare a impactului asupra mediului. Activitățile planificate care nu cad sub incidența anexelor nr. 1 și nr. 2 la Legea nr. 86/2014, dar care pot avea un potențial impact semnificativ asupra siturilor Emerald, luând în considerare, în special, localizarea activității planificate în raport cu siturile Emerald, se supun doar procedurii evaluării biodiversității în mod separat;

- ii. **etapei de determinare a necesității efectuării evaluării biodiversității (art. 10^{1o})**

Determinarea necesității de efectuare a evaluării biodiversității se realizează de către Agenția de Mediu cu scopul de a stabili și decide dacă activitatea planificată, singură sau în combinație cu alte activități planificate, este susceptibilă a avea un impact negativ semnificativ asupra siturilor Emerald și dacă activitatea planificată va face obiectul

evaluării biodiversității. Agenția de Mediu va lua în calcul existența altor activități implementate și a celor aflate în procedură de reglementare pentru a aprecia, pe cât de posibil în această etapă, impactul cumulativ.

Pentru activitățile planificate specificate în anexele nr. 1 și nr. 2 la Legea nr. 86/2014, determinarea necesității de efectuare a evaluării biodiversității se realizează în cadrul procedurii de evaluare prealabilă a activității planificate realizată în conformitate cu art. 9 al Legii nr. 86/2014, în baza cererii privind emiterea acordului de mediu depusă de inițiator, ținând cont de avizul autorităților administrației publice locale și centrale interesate, comentariile și propunerile publicului interesat, precum și a oricăror altor informații disponibile la această etapă.

Pentru activitățile planificate care nu cad sub incidența anexelor nr. 1 și nr. 2 la Legea nr. 86/2014, dar care pot avea un potențial impact semnificativ asupra siturilor Emerald, procedura de determinare a necesității de efectuare a evaluării biodiversității se inițiază la depunerea cererii de determinare a necesității de efectuare a evaluării biodiversității de către inițiatorul activității planificate care conține următoarele informații:

- a) date cu privire la inițiatorul activității planificate;
- b) o descriere succintă a activității planificate și coordonatele geografice ale locului activității planificate în raport cu siturile Emerald;
- c) dacă activitatea planificată este legată direct de gestionarea siturilor Emerald sau rezultă din această gestionare.

Potrivit art. 109 al Legii nr. 86/2014, în cazul în care inițiatorul, anterior procedurii de evaluare a biodiversității, a solicitat emiterea unui act permisiv, conform Legii nr. 160/2011 privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător, pentru o activitate planificată care nu este inclusă în anexele nr. 1 sau nr. 2 la Legea nr. 86/2014, dar care poate avea un potențial impact semnificativ asupra siturilor Emerald, autoritatea emitentă a actului permisiv suspendă procedura de eliberare a actului permisiv și notifică inițiatorul despre necesitatea inițierii procedurii de evaluare a biodiversității.

Atragem atenția asupra faptului că, în conformitate cu prevederile art. 61, alin. (2) al Legii nr. 160/2011, suspendarea nu poate fi aplicată pentru o perioadă mai mare de 30 de zile calendaristice de la data notificării. Totuși, procedura de evaluare a biodiversității durează cel puțin 15 zile lucrătoare, termen în care Agenția de Mediu determină necesitatea, fie lipsa necesității, de a efectua evaluarea biodiversității asupra activității planificate în cauză și care începe să curgă de la data recepționării cererii depusă de către solicitant. Prin urmare, solici-

antul nu va reuși să parcurgă procedura de evaluare a biodiversității în termenul de 30 de zile calendaristice prevăzut de Legea nr. 160/2011.

Una din soluții ar fi de reglementat în Legea nr. 160/2011 o excepție de la regula generală și de completat art. 6¹ cu alineatul (2¹), cu următorul cuprins: „(2¹) Prin derogare de la prevederile alin. (2), în cazul în care autoritatea emitentă a actului permisiv constată că activitatea planificată nu cade sub incidența anexelor nr. 1 sau nr. 2 la Legea nr. 86/2014 privind evaluarea impactului asupra mediului, însă poate avea un potențial impact semnificativ asupra siturilor Emerald, aceasta poate suspenda procedura de eliberare a actului permisiv până la emiterea concluziei privind evaluarea biodiversității sau, după caz, a deciziei cu privire la lipsa necesității efectuării evaluării biodiversității în conformitate cu Legea nr. 86/2014 privind evaluarea impactului asupra mediului”. Această excepție va asigura realizarea procedurii de evaluare a biodiversității, așa cum prevede Directiva Habitate, până la emiterea actului permisiv solicitat de către inițiatorul activității planificate.

O altă opțiune ar fi ca autoritatea emitentă a actului permisiv să refuze eliberarea autorizației solicitate în absența concluziei biodiversității, fie a deciziei Agenției de Mediu cu privire la lipsa necesității efectuării evaluării biodiversității. Reieșind din faptul că acest refuz necesită a fi fundamentat în baza unui temei legal, se impune necesitatea de a revizui și a ajusta legislația aferentă evaluării de mediu;

iii. studiului de evaluare a biodiversității (art.10¹¹)

În baza informațiilor furnizate de către Agenția de Mediu privind domeniul de aplicare a studiului de evaluare a biodiversității și în conformitate cu cerințele stabilite în anexa nr. 8 la Legea nr. 86/2014, inițiatorul activității planificate, prin intermediul unui expert, realizează studiul de evaluare a biodiversității, bazat pe informația existentă la moment și/sau căpătat prin cercetări și studii specifice, care face parte integrantă a studiului ce urmează a fi înaintat spre examinare Agenției de Mediu și supus consultărilor publice. Pentru activitățile planificate specificate în anexele nr. 1 și nr. 2 ale Legii nr. 86/2014, studiul de evaluare a biodiversității constituie un capitol separat în raportul privind evaluarea impactului asupra mediului;

iv. concluziei privind evaluarea biodiversității (art.10¹²)

Concluzia privind evaluarea biodiversității se elaborează de către Agenția de Mediu, ținând cont de conținutul studiului privind evaluarea biodiversității, de rezultatele consultărilor publice ale acestuia și ținând cont de obiectivele de conservare a sitului Emerald. În cazul în care, pe parcursul eva-

lăurii biodiversității, au fost identificate impacturi negative asupra integrității sitului sau acestea nu pot fi excluse, documentul de politici și planificare sau activitatea planificată în cauză nu poate fi aprobată. Cu toate acestea, în cazul existenței considerentelor imperative de interes public major, inclusiv a celor de ordin social sau economic, pentru implementarea activității planificate sau aprobarea documentului de politici și planificare, în funcție de gradul de impact identificat, ar putea fi posibil să se aprobe cele din urmă, cu condiția aplicării unor măsuri de atenuare pentru a evita aceste impacturi sau pentru a le reduce la un nivel la care nu vor mai afecta în mod negativ integritatea sitului. Pentru activitățile planificate specificate în anexele nr. 1 și nr. 2 ale Legii nr. 86/2014, concluzia privind evaluarea biodiversității este parte componentă a acordului de mediu.

b) Legea nr. 11/2017 a fost completată cu un articol nou: „Articolul 8⁵. Evaluarea biodiversității”

Potrivit art. 8⁵ alin. (1) al Legii nr. 11/2017, documentele de politici și planificare specificate la art. 3, alin. (1), lit. b) sunt supuse evaluării biodiversității. Evaluarea biodiversității se efectuează la etapa elaborării proiectului documentului de politici și planificare, până la aprobarea acestuia. Spre deosebire de Legea nr. 86/2014, care prevede posibilitatea efectuării evaluării biodiversității atât în cadrul procedurii de evaluare a impactului asupra mediului cât și în mod separat, Legea nr. 11/2017 nu oferă opțiuni și reglementează expres că procedura de evaluare a biodiversității este parte integrantă a procedurii de evaluare strategică de mediu. Concluziile evaluării biodiversității sunt parte componentă a avizului de mediu emis conform art. 84 al Legii nr. 11/2017, sunt imperative și trebuie să fie încorporate de inițiator în documentul de politici și planificare final prezentat spre adoptare.

Concluzii

Legiferarea și instituirea procedurii de evaluare a biodiversității la nivel național va avea o serie de beneficii. Pe de o parte, R. Moldova își va îndeplini angajamentele asumate pe plan internațional, iar pe de altă parte se va asigura prevenirea și minimizarea unui potențial impact semnificativ asupra siturilor Emerald, generat de o activitate planificată sau de un document de politici și planificare. Încorporarea procedurii de evaluare a biodiversității în cadrul procedurii de evaluare a impactului asupra mediului și procedurii de evaluare strategică de mediu, după caz, este justificată și benefică, având drept efect reducerea procedurilor de ordin administrativ în procesul de obținere a actului permisiv. Totuși, este esențial să fie distinse în mod clar și

delimitate informațiile relevante pentru evaluarea biodiversității și concluziile acestora de informațiile și concluziile trasate în procesul de evaluare a impactului asupra mediului sau evaluare strategică de mediu. Acest lucru este necesar inclusiv din motiv că fiecare procedură de evaluare de mediu își are scopul și specificul său și ele nu trebuie confundate sau neglijate.

Referințe bibliografice

1. Cauza *Waddenzee C-127/02*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62002CJ0127&from=EN> (vizitat 18.04.2023).
2. Comunicarea Comisiei „Gestionarea siturilor Natura 2000. Dispozițiile articolului 6 din Directiva 92/43/CEE (Directiva Habitata), Bruxelles, 21.11.2018 C(2018) 7621. https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/Provisions_Art_6_nov_2018_ro.pdf (vizitat 18.04.2023).
3. Comunicarea Comisiei. Document de orientare al Comisiei privind simplificarea evaluărilor de mediu realizate în temeiul articolului 2, alineatul (3) din Directiva privind evaluarea impactului asupra mediului (Directiva 2011/92/UE a Parlamentului European și a Consiliului, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2014/52/UE) (2016/C 273/01). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XC0727\(01\)&from=RO](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XC0727(01)&from=RO) (vizitat 18.04.2023).
4. Directiva 2011/92/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, nr. L 26, din 28.01.2012, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2014/52/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 aprilie 2014. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* nr. L 124 din 25.04.2014.
5. Directiva nr. 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* nr. L 206 din 22.07.1992.
6. Legea cu privire la rețeaua ecologică. Nr. 94 din 05.04.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 90-93.
7. Legea privind evaluarea impactului asupra mediului. Nr. 86 din 29.05.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 174-177.
8. Legea privind evaluarea strategică de mediu. Nr.11 din 02.03.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 109-118.
9. Legea privind modificarea unor acte normative. Nr. 225 din 13.10.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 343-348.
10. Legea privind modificarea unor acte normative. Nr. 226 din 30.09.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 326-333.
11. Legea privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător. Nr. 160 din 22.07.2011. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2011, nr. 170-175.

EFECTELE CONSTITUȚIONALIZĂRII DREPTULUI PENAL

Adrian BORDIANU,
procuror, doctorand, USM
<https://orcid.org/0000-0002-2453-8783>

SUMAR

Lumea juridică de pretutindeni se confruntă zilnic cu atributul dreptului, fiind „viu” sau schimbător – o consecință a evoluției mentalității indivizilor subiecți ai diverselor tipuri de raporturi juridice. Dreptul penal nu este o excepție. Fenomenul de constituționalizare a dreptului penal are un rol important în dezvoltarea legislației, jurisprudenței și doctrinei penale. Doctrina, în contextul rolului jurisprudenței constituționale în evoluția diferitor ramuri de drept, a definit un nou fenomen juridic – constituționalizarea dreptului. În acest articol sunt analizate efectele constituționalizării dreptului penal.

Cuvinte-cheie: fenomen juridic, constituționalizare, interpretare a legii, drept penal, politică penală.

Dreptul penal național se află la stadiul în care se conturează o evoluție orientată spre protecția sporită a individului. Astfel, considerăm că evoluția dreptului penal este marcată de două mari coordonate: apariția unor incriminări noi și reordonarea valorilor sociale protejate.

Exemple de apariție a unor noi incriminări orientate spre protecția individului sunt introducerea în legislație a unor norme de prohibiție a torturii, de protecție a vieții private a individului, protecției dreptului persoanei de a se dezvolta, inclusiv în spațiul virtual etc. În materia protecției dreptului la viață privată, legiuitorul penal a înțeles necesitatea sporirii protecției acestui element al vieții prin dezvoltarea prevederilor art. 177 CP – Încălcarea inviolabilității vieții personale, care, între 2016-2023, a cunoscut trei modificări esențiale – prin Legea nr.207 din 29.07.2016, în vigoare 07.11.2016, prin Legea nr.111 din 21.04.2022, în vigoare 03.07.2022, prin Legea nr.316 din 17.11.2022, în vigoare 09.01.2023.

Exemplu de racordare la noi valori sociale protejate servește evoluția normelor penale privind infracțiunile contra libertății, cinstei și demnității

THE EFFECTS OF THE CONSTITUTIONALIZATION OF CRIMINAL LAW

SUMMARY

The legal world everywhere is confronted daily with the attribute of law being „alive” or changeable, a consequence of the evolution of the mentality of individuals, subjects of different legal relationships. Criminal law is not an exception. The phenomenon of constitutionalization of criminal law has an important role in the development of legislation, jurisprudence and criminal doctrine. The doctrine, in the context of the role of constitutional jurisprudence in the evolution of different branches of law, defined a new legal phenomenon – the constitutionalization of law. This article analyzes the effects of the constitutionalization of criminal law.

Key-words: legal phenomenon, constitutionalization, interpretation of the law, criminal law, criminal policy.

persoanei, infracțiunile contra drepturilor politice, precum și infracțiunile contra familiei și minorilor.

Deși evoluția descrisă are ca temelie factori determinați de progresul societății la etapa în care trăim, rolul jurisprudenței constituționale în vâltoarea evenimentelor este unul care, pe bună dreptate, merită o atitudine aparte a doctrinei juridice. Doctrina, în contextul rolului jurisprudenței constituționale în evoluția diferitor ramuri de drept, a definit un nou fenomen juridic – constituționalizarea dreptului.

Deși noțiunea de constituționalizare a dreptului a suscitad numeroase controverse, fiind privită adeseori ca o ambiție personală a constituționaliștilor de a epata, abordarea ulterioară, fondată pe evoluția controlului de constituționalitate, a evidențiat necesitatea delimitării conceptului de alte concepte asemănătoare sau antagonice (codificare, constituționalism, constituționalitate, convenționalitate).

În linii generale, constituționalizarea reprezintă fenomenul de limitare a puterii publice prin Constituție pe baza idealurilor și valorilor democratice, un regim în care există posibilități reale de preîntâmpinare/înlăturare a abuzurilor puterii, mecanisme de protecție a acestor valori, a drepturilor și libertăților persoanelor [1, p. 193].

Prezentul articol vine cu elemente de studiu mai ample, care își propune cercetarea și analiza feno-

menul constituționalizării dreptului penal, corecta înțelegere a sensului pe care îl are fenomenul de constituționalizare, precum și efectele constituționalizării în sfera dreptului.

Cercetarea unui fenomen juridic nu este completă, dacă nu sunt identificate și evidențiate efectele pe care acesta le produce. Orice fenomen juridic este susceptibil de producerea unor efecte, care ar atinge trei dimensiuni: legislativă, jurisprudențială și doctrinară. La rândul său, pentru fiecare dintre cele trei dimensiuni pot fi identificate două categorii de efecte: directe și indirecte [7, p. 165].

Ideea că există efecte directe și efecte indirecte ale constituționalizării dreptului a fost dezvoltată în literatura franceză de specialitate [9, p. 38-40]. Mai mult decât atât, doctrina franceză distinge trei categorii de efecte directe: 1) constituționalizare-normativizare; 2) constituționalizare prin ridicarea nivelului la care se realizează producția de norme juridice și 3) constituționalizare – transformare a dreptului. În calitate de efecte indirecte doctrina franceză vizează modernizarea, unificarea și simplificarea ordinii juridice. De la o abordare asemănătoare pornește și doctrina din România [7, p. 165-166].

Efecte directe

Fenomenul de constituționalizare a dreptului penal, deși se află în plină și continuă desfășurare, poate fi catalogat drept producător de efecte directe, în măsura în care acționează în mod direct asupra dreptului penal material național. Drept efecte directe ale fenomenului urmează a fi considerate:

- apariția unor incriminări noi;
- reordonarea valorilor sociale protejate și apariția de noi valori;
- extinderea paletei principiilor de drept penal cu valoare constituțională.

Apariția unor incriminări noi

Revizuirea normelor constituționale, dublată de lărgirea prevederilor cu caracter constituțional, a condus la crearea unui dezechilibru între corespondența norme fundamentale – norme penale. Faptul că dreptul constituțional a câștigat teren considerabil în aprecierea interpretativă a normelor penale reprezintă un punct de plecare în identificarea motivelor care au stat la introducerea unor fapte noi în sfera ilicitului penal.

Reordonarea valorilor sociale protejate

Legiitorul penal a plasat în prim plan infracțiunile contra persoanei, coroborând astfel politica penală cu viziunea constituționalismului modern, identificată în lărgirea considerabilă a sferei dreptului constituțional, de la instituțional la substanțial. În consecință, ne aflăm sub imperiul unei reguli prin care legea penală, mai cu seamă în partea ei specială, este structurată potrivit valorilor constituționale, asigurându-se, concomitent, un echilibru dintre interesul privat al individului și interesul public, așa

cum este firesc unei societăți democratice în care statul de drept reprezintă una din valorile supreme.

Apariția în dreptul penal a noilor valori care urmează a fi dezvoltate

Autorul T. S. Podorojnaia, în raport cu apariția de noi valori în legea penală, ajunge la concluzia că fenomenul constituționalizării este mult mai complex și înseamnă procesul de pătrundere a prevederilor, principiilor (valorilor) constituționale în structura sistemului juridic cu scopul de a transforma prevederile universale ale Constituției [11, p. 189].

Curtea Constituțională a dezvoltat o jurisprudență bogată în jurul unor valori sociale, privite tradițional din perspectivă penală, precum demnitatea umană, dreptul la viață și la integritate fizică și psihică, libertatea individuală, dreptul la viață privată, secretul corespondenței etc. Toate aceste valori sociale garantate interesează din punctul de vedere al efectelor constituționalizării, întrucât Curtea a definit conținutul acestora în funcție de diferitele forme de interpretare oferite. Cu alte cuvinte, simpla enunțare a acestora în textul normei fundamentale nu este suficientă pentru o aplicare corectă, intervenția justiției constituționale fiind „vitală” pentru protecția integrală a acestora în sfera dreptului penal. Atunci când Curtea Constituțională recurge la noțiunea de demnitate umană, aceasta urmează a fi apreciată ca fiind „soclul drepturilor și libertăților fundamentale”.

Demnitatea umană presupune două dimensiuni inerente, respectiv – relațiile dintre oameni, ceea ce vizează dreptul și obligația oamenilor de a le fi respectate și, în mod corelativ, de a respecta drepturile și libertățile fundamentale ale semenilor lor.

În preambulul Constituției Republicii Moldova, puterea constituantă recunoaște „statul de drept, pacea civică, democrația, demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic valori supreme”. Articolul 1 alin. (3) din Constituție declară că „*Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate*”. Aceste două prevederi constituționale atribuie demnității umane statut de valoare supremă, adică – un element important la care urmează a fi raportată întreaga arhitectură legislativă.

În raport cu legea penală materială, poate fi adus exemplul Hotărârii Curții constituționale nr.18 din 04.07.2013 privind controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 și Codul de executare nr. 443-XV din 24 decembrie 2004, în redacția Legii nr. 34 din 24 mai 2012 pentru completarea unor acte legislative. Prin această hotărâre au fost declarate neconstituționale articolul 98, alin. (2) lit. b¹), articolul 104¹ din Codul penal nr. 985-XV din 18 aprilie 2002, articolul 174 alin. (3¹) și articolul 291¹ din Codul de executare nr. 443-XV din 24 decembrie 2004, în redacția Legii

nr. 34 din 24 mai 2012 pentru completarea unor acte legislative. Reglementările declarate neconstituționale priveau sancțiunea castrării chimice introdusă în legea penală [3].

În paragrafele 40, 41 din Hotărârea nr.18 din 04.07.2013, Curtea subliniază că „demnitatea umană constituie una din valorile fundamentale ale unei societăți democratice. Astfel, a fost adoptat un spectru larg de norme internaționale. În jurisprudența sa constantă, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a afirmat că respectul pentru demnitatea și libertatea umană constituie însăși esența Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale”. Din acest punct de vedere, observăm că instanța constituțională identifică aceleași componente ale demnității și libertății individuale, după cum își raportează punctul de vedere la cel al CEDO și alte acte în materie de protecție a drepturilor omului.

În continuare, Curtea Constituțională atrage atenția că respectarea și apărarea demnității umane este o obligație a puterii publice. În acest context, excluderea pedepselor sau tratamentelor crude, inumane ori degradante este o condiție a respectării demnității umane. Prin urmare, indiferent de natura infracțiunii comise, pedeapsa aplicată trebuie să respecte atributele inerente ființei umane (integritatea fizică și psihică, demnitatea umană etc.). Totodată, Curtea subliniază că pedeapsa penală este atât o măsură de constrângere statală cât și un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului, având drept scop restabilirea echității sociale, corectarea condamnatului, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni. Însă executarea pedepsei nu trebuie să cauzeze suferințe fizice și nici să înjosească demnitatea persoanei condamnate.

În paragrafele 70 și 71 ale hotărârii menționate, Curtea Constituțională subliniază importanța respectării demnității umane nu doar la aplicarea, dar și la elaborarea normelor de drept penal: „Având în vedere practica jurisdicțională a Curții Constituționale, Curtea reiterează că în sistemul constituțional de valori al Republicii Moldova principiul statului de drept, garantat de articolul 1 alin. (3) din Constituție, relevă obligația tuturor subiecților raporturilor juridice, inclusiv a autorităților, de a acționa într-o asemenea manieră care să nu prejudicieze demnitatea omului, drepturile și libertățile lui... Din sensul dispozițiilor constituționale ale articolului 24 alin. (1) și (2) rezultă că statul nu poate interveni în nici un fel în dreptul persoanei la viață și tratament uman și nici nu poate justifica o asemenea ingerință, chiar dacă persoana în cauză este considerată extrem de periculoasă și prezintă o amenințare pentru societate. În caz contrar, ar avea loc un atentat la demnitatea ființei umane, ceea ce este inadmisibil într-o societate democratică”.

Dacă vorbim de caracterul corelativ al respectării demnității umane, este relevantă abordarea din practica Curții prin care atingerea adusă integrității

fizice prin recoltarea de probe biologice în vederea stabilirii alcoolemiei este justificată de necesitatea ocrotirii vieții, integrității corporale și a sănătății tuturor persoanelor participante la traficul rutier. În această ordine de idei, ca exemplu servește Hotărârea Curții Constituționale nr. 18 din 18 iulie 2016 [5] privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 2641 alin. (3) Cod penal (stabilirea stării de ebrietate prin recoltarea probelor biologice/Sesizarea nr. 66g/2016).

Actualmente, ideea dezvoltării în legea penală a valorii constituționale „demnitate umană” sau a principiului respectării demnității umane suscită tot mai mult interesul doctrinei autohtone.

Definire a unor termeni și noțiuni ambigue

Un alt aspect reliefat de jurisprudența constituțională este exprimat în rolul interpretativ al acesteia. Jurisprudența constituțională, în raport cu dreptul penal, contribuie la dezvoltarea unui spectru de valori sociale diversificat, asumându-și adesea rolul de definire a unor termeni și noțiuni ambigue și creând o nouă posibilitate legiuitorului penal de a subsuma legea penală celei fundamentale. În fond, importanța acestei manifestări constituționale se reflectă în lărgirea spectrului de înțelegere și chiar de aplicare a unor valori sociale protejate de legea penală.

În calitate de exemplu în care Curtea Constituțională apare ca interpret al unor termeni în materia de drept penal poate servi Hotărârea Curții Constituționale nr. 6 din 16 aprilie 2015 [4] privind controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal și Codul de procedură penală (confiscarea extinsă și îmbogățirea ilicită). În speță, Curtea, la paragraful 48 al hotărârii sale, a precizat în raport cu măsura confiscării extinse și cu art. 330² Cod penal „îmbogățirea ilicită”, a căror constituționalitate era pusă în discuție, că anterior, „...interpretând norma constituțională referitoare la prezumția licită a averii, a menționat: „[...] Astfel fiind, prezumția instituită prin alineatul (3) al articolului 46 din Constituție nu împiedică cercetarea caracterului ilicit al dobândirii averii, sarcina probei revenind însă celui care invocă acest caracter...”. În final, legea penală pusă în discuție a fost recunoscută drept constituțională.

Exemple în care Curtea Constituțională interpretează prin prisma legii supreme noțiunile în materie de drept penal sunt multiple. Unul dintre exemple în acest sens ar fi Hotărârea Curții Constituționale nr. 24 din 17 octombrie 2019 [6] privind controlul constituționalității unor prevederi din articolele 189 alin. (3) lit. f), 307 alin. (2) lit. c), 327 alin. (2) lit. c), 329 alin. (1) și alin. (2) lit. b) și din articolul 335 alin. (1¹) din Codul penal. În speță, Curtea a declarat neconstituționale: textul „soldate cu alte urmări grave” din articolul 189 alin. (3) lit. f) din Codul penal; textul „soldată cu urmări grave” din articolele 307 alin. (2) lit. c) și 327 alin. (2) lit. c) din Codul penal; textul „intereselor publice sau” din articolul 329

alin. (1) din Codul penal; textul „alte urmări grave” din articolul 329 alin. (2) lit. b) din Codul penal; textul „acțiunile prevăzute la alin. (1), soldate cu urmări grave” din articolul 335 alin. (1¹) din Codul penal.

Alt exemplu de înlăturare a anumitor ambiguități privitor la sancțiunile de drept penal servește Decizia Curții Constituționale nr. 41 din 04.04.2023 [2] de inadmisibilitate a sesizării nr. 132g/2022 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 330² alin. (1) din Codul penal, a unor prevederi din articolele 100 alin. (4) și 296 alin. (2) din Codul de procedură penală și articolul 34 alin. (2) din Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate, în care, la paragrafele 40 și 41, Curtea a statuat:

„Lipsa caracterului penal al sancțiunilor prevăzute de legislația integrității poate fi dedusă și din faptul că acestea se aplică doar unui grup restrâns de destinatari, la modul concret, persoanelor fizice, agenți publici care exercită o activitate într-o entitate publică și au obligația de a depune declarații de avere și interese personale. De exemplu, în cauza *Cătănciu v. România* (dec.), 6 decembrie 2018, § 39, Curtea Europeană a analizat dacă sancționarea pentru încălcarea regimului conflictelor de interese intra în sfera penală. Ea a reținut că măsurile analizate erau aplicabile doar persoanelor care exercită funcții publice. Astfel, Curtea Europeană a conchis că dispozițiile legale erau aplicabile numai unui grup cu statut special, fapt care a dat naștere unor îndoieli serioase cu privire la caracterul penal al acuzațiilor.

Mai mult, deși sancțiunile menționate par a fi relativ severe, ele nu pot fi incluse în sfera dreptului penal, deoarece: (i) nu pot fi înlocuite cu o pedeapsă privativă de libertate; (ii) nu pot fi înscrise în cazierul judiciar (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Minel Florin Prina v. Romania* (dec.), § 58, 60). În același context, examinând măsura interdicției permanente de a ocupa funcții în sectorul justiției, Curtea Europeană a reținut că aceasta nu poate fi calificată ca o pedeapsă penală. Scopul interdicției de reangajare în sectorul justiției nu pare să aibă un caracter punitiv, ci urmarea, mai curând, scopul de a asigura și păstra încrederea publicului în justiție. Chiar dacă interdicția în sine presupunea consecințe destul de grave, multe măsuri non-penale cu caracter preventiv pot avea un impact substanțial asupra persoanei vizate (*Xhoxhaj v. Albania*, 9 septembrie 2021, § 245)”.

În concluzie, Curtea Constituțională a subliniat două criterii care fac deosebirea sancțiunii penale de alte categorii de sancțiuni juridice, și anume:

- sancțiunile penale pot fi înlocuite cu pedeapsă privativă de libertate;
- doar sancțiunile penale pot fi înscrise în cazierul judiciar.

Complementar, instanța constituțională, prin referințe la jurisprudența CtEDO, mai subliniază că pedepsei penale i-ar fi caracteristic un scop punitiv. Astfel, măsurile instituite de articolul 34 alin. (2) din Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integri-

tate ar servi altor scopuri. Păstrând contextul, trebuie să spunem că, potrivit art. 61, alin. (2) Cod penal, *pedeapsa are drept scop restabilirea echității sociale, corectarea și resocializarea condamnatului, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât din partea condamnaților, cât și a altor persoane. Executarea pedepsei nu trebuie să cauzeze suferințe fizice și nici să înjosească demnitatea persoanei condamnate.*

Extinderea paletei principiilor de drept penal cu valoare constituțională

S-a constatat că fenomenul constituționalizării dreptului în termeni generali a apărut ca un proces de transformare a unor reguli juridice din anumite ramuri de drept în reguli constituționale [1, p. 194].

Opțiunea judecătorului constituțional de afirmare a valorii constituționale a unui principiu de drept penal se reflectă în exprimarea atașamentului față de procedeele de constituționalizare prin rigoare, fiind prezent și în ipoteza conferirii de valoare constituțională principiilor dreptului penal.

Acest fenomen a fost calificat drept o componentă dinamică a ordinii juridice, intervenind unele transformări la nivelul ramurilor de drept în raportul lor cu normele constituționale. Ca rezultat, are loc o ordonare a ramurilor dreptului condusă de către dreptul constituțional, dar mișcarea aceasta are două sensuri: unul ascendent, prin care anumite norme și/sau principii juridice ale unor ramuri de drept se ridică la nivelul constituțional, și altul descendent, în sensul că anumite norme, principii constituționale pătrund în sistemul juridic, în diferite ramuri ale dreptului [8, p. 104].

Consecința directă a constituționalizării principiului legalității, așa cum acesta este prevăzut de legea penală, se reflectă în extinderea sferei de aplicabilitate a corolarelor acestui principiu. Ridicarea unui astfel de principiu la nivel constituțional reprezintă un indicium în aprecierea existenței fenomenului de constituționalizare a dreptului penal. Un exemplu relativ recent de astfel de exercițiu găsim în Hotărârea Curții Constituționale nr. 24 din 17 octombrie 2019 [6] privind controlul constituționalității unor prevederi din articolele 189 alin. (3) lit. f), 307 alin. (2) lit. c), 327 alin. (2) lit. c), 329 alin. (1) și alin. (2) lit. b) și din articolul 335 alin. (11) din Codul penal (sesizările nr. 151g/2018, nr. 172g/2018, nr. 174g/2018, nr. 175g/2018, nr. 183g/2018, nr. 186g/2018, nr. 189g/2018, nr. 191g/2018, nr. 193g/2018, nr. 198g/2018, nr. 200g/2018, nr. 203g/2018, nr. 211g/2018, nr. 212g/2018, nr. 2g/2019, nr. 21g/2019, nr. 35g/2019, nr. 49g/2019, nr. 62g/2019, nr. 105g/2019, nr. 109g/2019, nr. 120g/2019, nr. 140a/2019 și nr. 159g/2019). În acest caz se apelează la principiul legalității, în sensul în care acesta este dezvoltat de doctrină și legea penală substanțială – *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*.

Atunci când principiilor de drept penal le este atribuită valoare constituțională, acestea sunt puse

în slujba principiilor constituționale, iar în consecință, toate acestea devin mijloace de garantare a valorilor sociale, nu doar ale dreptului penal.

Efecte indirecte

Modernizarea dreptului penal

a. Uniformizarea legislației penale prin aliniere la standarde europene și internaționale

Efectele indirecte ale fenomenului de constituționalizare a dreptului se produc – în opinia lui Favoreu – în direcția modernizării, unificării și simplificării ordinii juridice [9, p. 38-40]. Pe măsură ce societatea civilă s-a dezvoltat, respectiv – s-a emancipat, legiuitorul a introdus mijloace de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale, instrumentele europene și internaționale ratificate de țara noastră căpătând o influență însemnată asupra Codului penal și Codului de procedură penală. Un exemplu în acest sens este reprezentat de definiția infracțiunii de tortură, care a fost legiferată în Codul penal prin raportare directă la Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 10 decembrie 1984, și la Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, adoptată la Strasbourg la 26 noiembrie 1987.

Poziția legiuitorului cu privire la aplicabilitatea convențiilor și tratatelor internaționale referitoare la drepturile omului este reflectată în Legea fundamentală în art. 4. Potrivit acestuia „(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte. (2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale”. Intervenția Curții Constituționale într-o asemenea situație ar conduce la constatarea neconcordanței dintre prevederile actului internațional și dreptul intern, neconstituționalitatea acesteia din urmă conducând în final la inaplicabilitatea ei. În acest mod, se asigură încă o dată prioritatea dreptului internațional față de cel intern.

Din cuprinsul hotărârilor Curții Constituționale, care își raportează spețele la poziția Curții Europene a Drepturilor Omului pe anumite subiecte, este observată modalitatea în care instanța constituțională înglobează cu regularitate jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

În economia studierii fenomenului de constituționalizare prezintă relevanță abordarea comparată cu noțiunea de convenționalitate, deoarece în doctrina juridică europeană [10, p. 923-944] se apreciază că instanța de la Strasbourg a fost concepută ca o instanță constituțională, ale cărei decizii se răsfrâng în mod direct asupra controlului de constituționali-

tate. Deși nu împărtășim ideea calificării CtEDO ca instanță constituțională supranațională, considerăm că aceasta prezintă un rol important în procesul de constituționalizare a dreptului, în general, și a ramurilor de drept, în particular.

Integrarea jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului în raționamentele hotărârilor și deciziilor Curții Constituționale reprezintă un mijloc de unificare a dreptului penal, întrucât dintotdeauna a existat o similitudine între jurisprudența CtEDO și a Curții Constituționale.

Uniformizarea legislației penale prin alinierea la dispozițiile documentelor internaționale se reflectă atât prin înglobarea direcțiilor trasate de instanța de la Strasbourg cât și prin formularea unor definiții din sfera dreptului penal prin raportare la definiția din convenție sau din tratat.

Instanța constituțională înglobează în raționamentul propriu direcțiile trasate de CEDO, implicit prin configurarea tuturor deciziilor într-un singur sens, și astfel se produce un efect dublu. În primul rând, dispozițiile legii penale sunt aliniate poziției pe care o exprimă Curtea Europeană. În mod subsecvent, instanța constituțională este tributară direcțiilor trasate de CEDO, astfel că normele penale, prin controlul de constituționalitate, se încadrează în curentul de uniformizare, tinzând în egală măsură spre o europeanizare a dreptului penal.

b. Reforma dreptului penal

Afirmația general-valabilă conform căreia instanța constituțională joacă rolul unui legiuitor negativ se reflectă inclusiv în politica penală. Deși, aparent, influența jurisprudenței constituționale este ne semnificativă în privința liniilor directoare ale politicii penale, în perspectivă, reforma dreptului penal se va concentra, în principal, pe efortul de a pune în concordanță norma penală cu norma fundamentală. Aparența menționată este doar un rezultat al întâzierii puterii legislative de a înlocui normele cenzurate de justiția constituțională cu noi prevederi conforme legii supreme.

Consecința modalității de ghidare a noii politici penale este reprezentată de construirea unei triple exigențe: de fermitate, de eficacitate în lupta contra delincvenței și de respectare a drepturilor și libertăților fundamentale. Din aceste considerente, apreciem că redimensionarea politicii penale este indirect influențată de procesul de constituționalizare, iar definirea acestui efect indirect se realizează prin identificarea tendințelor noi în politica penală

Tendențele politicii penale

Noțiunea de politică penală a cunoscut multiple definiții, pornind de la „știință teoretică și practică de luptă contra crimei” și până la „artă, strategie ce tinde să descopere cele mai bune rețete pentru a lupta cu eficacitate împotriva infracțiunilor și care îl inspiră pe legiuitor”. Rezumăm că politica penală reprezintă

multitudinea tehnicilor și mijloacelor de luptă puse la îndemâna statului de către legiuitor, prin intermediul cărora este organizat comportamentul preventiv-represiv, urmare a conduitei sociale a individului.

Indiferent de acțiunile întreprinse de stat în construirea politicii penale, aceasta din urmă este condiționată invariabil de cel puțin patru-cinci factori: politic, economic, istoric, opinie publică, justiție constituțională.

Din punct de vedere istoric, la nivel internațional s-au concretizat până acum trei mari sisteme de politică: după Primul Război Mondial, după cel de-al Doilea Război Mondial și după căderea blocului sovietic la sfârșitul secolului XX. Toate aceste etape, dincolo de pura structurare cronologică, reprezintă reale puncte de reper pentru politica penală și în spațiul național. Importanța practică a evidențierii acestor etape constă în evidențierea unei linii general-valabile de ameliorare a măsurilor represive, concretizate în transferarea principalului pilon al politicii penale către încurajarea măsurilor preventive.

Din punct de vedere politic, politicii penale îi revine rolul de garant al securității cetățeanului, de unde derivă și necesitatea unei politici riguroase. Incoerența legislativă și politică poate avea drept consecință sufocarea instanțelor de judecată. Creșterea numărului de locuri din penitenciare nu face altceva decât să conducă spre o creștere exponențială a situațiilor de recidivă, întrucât s-a constatat pronunțarea unui număr mare de pedepse mici, care nu prezintă garanția unei reinserții sociale [7, p. 168].

Din punct de vedere economic, sunt, cel puțin, două aspecte care influențează politica penală: categoria de infracțiuni comise în funcție de statutul socio-economic al subiectului activ, precum și factorul economic relativ la numărul de persoane aflate în privare de libertate și costurile aferente acestora.

Spre exemplu, odată cu declinul economic din țară în anii '90 ai secolului trecut se constată o creștere semnificativă a numărului de infracțiuni contra patrimoniului. Sancțiunile aplicate pentru infracțiunile contra patrimoniului erau destul de drastice. De cealaltă parte, numărul deținuților depășea cu mult capacitatea penitenciarelor, atât ca număr al „locurilor de cazare” cât și a volumului bugetului atribuit. Statul, nefiind în stare de a gestiona eficient situația creată, recurgea la amnistierea frecventă a condamnaților cu scopul evitării unor condamnări la CtEDO.

Un al cincilea factor de influență în sfera politicii penale este *jurisprudența constituțională*. Rolul jurisprudenței constituționale în ghidarea politicii penale este reflectat, în primul rând, prin influența acesteia la construirea și solidificarea statului de drept. Sigur că o astfel de situație va conduce, în cele din urmă, la alinierea legislației penale la Constituție, tocmai prin faptul că o soluție legislativă declarată neconstituțională nu poate fi reluată în noul text de lege. De asemenea, jurisprudența constituțională indică legiuitorului unde au apărut neconcordanțe cu legea fundamentală, astfel încât, la reluarea

procesului legislativ, să fie avute în vedere și astfel de aspecte. Mai mult decât atât, Curtea Constituțională reușește să stabilească în mod concret ce intră în componența noțiunii de politică penală orientată spre protecția valorilor supreme.

În concluzie, menționăm că lumea juridică de pretutindeni se confruntă zilnic cu atributul dreptului de a fi „viu” sau modelator, consecință a evoluției mentalității persoanelor subiecți ai ramurilor de drept, evoluției societății și a celor care au împuterniciri de a aplica legea. Fenomenul constituționalizării dreptului penal este mijlocul prin care interferează două ramuri ce necesită o atenție deosebită cu precădere asupra problematicei drepturilor omului, întrucât o protecție eficientă a acestora se poate realiza doar prin corelarea celor două legi, realizată, în esență, de instanțele constituționale. De perspectivă imediată, fenomenul constituționalizării dreptului penal pune stăpânire pe dimensiunile legislativă, jurisprudențială și doctrinară. Acest fenomen, fiind în creștere, comportă potențial de a aduce schimbări pozitive în evoluția legislației, politicii penale și securității juridice.

Referințe bibliografice

1. Aramă E. Constituționalizarea ordinii juridice: identificarea problemelor. În: *Rezumate ale comunicărilor Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare”* (Chișinău, 8-9 noiembrie 2018, Științe Juridice. Chișinău: CEP USM, 2018, p. 192-196.
2. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova, nr.41 din 04.04.2023. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2023, nr.155-156.
3. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova, nr.18 din 04.07.2013. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.182-185.
4. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova, nr.6 din 16.04.2015. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2015, nr.115-123.
5. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova, nr.18 din 18.07.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.134-139.
6. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova, nr.24 din 17.10.2019. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr.338-343.
7. Iftimie A. *Constituționalizarea în dreptul penal roman și francez*. București: Universul Juridic, 2016. 240 p.
8. Varga A. Constituționalizarea dreptului. În: *Revista Transilvană de Științe Administrative*, 2003, volumul IX, p.103-115.
9. Favoreu L. La constitutionnalisation du droit. In: *Melanges en hommage a Roland Drago*, L'unité du droit. Paris, Economica, 1996, p. 25-42.
10. Stone Sweet A., Flauss J.F. Sur la constitutionnalisation de la Convention européenne des droits de l'homme: cinquante ans après son installation, la Cour européenne des droits de l'homme conçue comme une Cour constitutionnelle. In: *Revue trimestrielle des droits de l'homme*, 2009, Vol. 80, p. 923-944.
11. Подорожная Т. Основная цель Конституции – конституционализация правовой системы. В: *Закон и жизнь*, 2013, №8/4(260), с. 188-192.

CONTROLUL ACTIVITĂȚII EXECUTORULUI JUDECĂTORESC ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Oxana NOVICOV,
asistent universitar,
doctorand, USM,
secretar general UNEJ
<https://orcid.org/0000-0002-4909-1383>

SUMAR

Prezentul articol abordează aspecte specifice controlului activității executorului judecătoresc, în calitatea sa de liber profesionist – statut ce imprimă un anumit specific procedurilor și limitelor controlului acestuia. În acest demers analitic sunt învederate formele de control și aspecte ce circumscriu fiecărei dintre acestea, entitățile abilitate cu drept de control, dar și zonele de interferență a diferitelor forme de control, fiind formulate și sugestii de delimitare a lor. Concluziile articolului includ sugestii de modificare a legislației în vederea eficientizării procedurilor de control al activității de executor judecătoresc.

Cuvinte-cheie: control, profesie liberală, control profesional, control jurisdicțional, control disciplinar.

Din 2010 executorii judecătorești din Republica Moldova activează în calitate de liberi profesioniști, fiind persoane investite de stat cu atribuții de executare silită a documentelor executorii. Prin reforma sistemului de executare, care a avut loc în 2020, Republica Moldova s-a raliat majorității țărilor europene prin preluarea acestei forme de organizare a profesiei. Acest statut profesional are un specific al său – cu multe lucruri insuficient clarificate încă, cu avantaje și dezavantaje dezbătute de doctrinari și politicieni.

Ce ar însemna o profesie liberală? Înseamnă aceasta că cei ce o practică dispun de autonomie absolută și sunt în afara oricărui control?

Vom demara prin a sintetiza trăsăturile esențiale care dau conturul noțiunii de profesie liberală. În acest sens, trebuie să remarcăm că nici legislația națională, nici cea europeană nu oferă o definiție exhaustivă a ceea ce este o profesie liberală. Mai mult, legislația națională nici nu conține, stricto sensu, o asemenea noțiune (facem abstracție aici de definiția sumară oferită în art. 3 al Legii nr. 308 din 22.12.2017 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului).

THE CONTROL OF THE BAILIFF ACTIVITY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

SUMMARY

This article addresses specific aspects of the control of the judicial officer's activity, in its capacity as a freelance professional – a status that imposes certain specificities to the procedures and limits of its control. In this analytical endeavor, the forms of control and aspects that circumscribe each of them are presented, the entities authorized to exercise control are identified, as well as the areas of interference of different forms of control, and suggestions for their delimitation are formulated. The conclusions of the article include suggestions for amending legislation in order to streamline the procedures for controlling the activity of judicial officers.

Key-words: control, freelance profession, professional control, jurisdictional control, disciplinary control.

Totuși, din analiza unor acte europene [1] și lucrări ale doctrinarilor [8], [5], putem deduce unele caracteristici ale profesiilor liberale.

Astfel, o profesie liberală înseamnă următoarele:

- prestarea unui serviciu intelectual, cel mai des, care necesită o pregătire fundamentală și cunoștințe specializate;
- serviciul prestat este unul de interes public;
- autonomie și independență, din punct de vedere profesional și economic (își desfășoară activitatea pe propriul risc și cheltuială);
- serviciul este prestat în nume propriu, pe propria răspundere și în mod independent;
- relația cu clientul este bazată pe încredere;
- existența unor standarde profesionale/etice specifice profesiei.

Toate caracteristicile enumerate supra se regăsesc și în reglementările referitoare la profesia de executor judecătoresc în Republica Moldova [2] [6].

Art. 2 al Legii privind executorii judecătorești definește executorul judecătoresc drept „persoana fizică investită de stat cu competența de a îndeplini activități de interes public prevăzute de prezenta lege și de alte legi. În exercitarea atribuțiilor de serviciu, executorul judecătoresc este exponentul puterii de stat. Doar executorul judecătoresc licențiat

și investit în condițiile prezentei legi poate efectua executarea silită” [6].

Din definiția respectivă deducem încă câteva caracteristici specifice profesiei de executor judecătoresc, care, alături de cele enumerate mai sus, întregesc imaginea acestei profesii. Așadar, din această definiție mai deducem că:

- executorul judecătoresc are statut de persoană fizică (lucru care clarifică anumite aspecte ale răspunderii juridice patrimoniale);
- executorul judecătoresc este purtătorul unei forțe publice (ceea ce determină exigențe mai dure în materie de răspundere);
- legea asigură executorului judecătoresc monopolul asupra unei activități.

Am învederat aceste caracteristici deoarece ele determină, de rând cu altele, anumite aspecte specifice controlului activității de executor judecătoresc.

Vom analiza în cele ce urmează aspecte ce țin de controlul activității executorului judecătoresc, deslușind formele, limitele și esența diferitor aspecte ale acestui control.

Noțiunea de control își are originile în expresia latinească „contra rolus” ceea ce înseamnă verificarea unui act duplicat realizat după unul original. „Controlul în accepțiunea lui semantică este o analiză permanentă sau periodică a unei activități, a unei situații, pentru a urmări mersul ei și pentru a lua măsuri de îmbunătățire” [5].

Chiar dacă independența executorului judecătoresc este o valoare consacrată la nivel de principiu al procedurii de executare (a se vedea art. 7 al Codului de executare al Republicii Moldova), art. 6 al Legii privind executorii judecătorești indică că „Executorul judecătoresc este independent în activitatea sa și se supune numai legii. Orice imixtiune în activitatea de executare a documentelor executorii este inadmisibilă și atrage răspunderea prevăzută de lege”, aceste garanții nu exclud existența unui control al activității de executor judecătoresc. Or, independența procesuală în luarea deciziilor și întreprinderea acțiunilor de executare silită nu este echivalentă cu absolvirea de obligația conformării anumitor norme de organizare a profesiei, de etică, de disciplină financiară etc.

Mai mult, având în vedere că în cazul executorilor judecătorești nu doar activitatea exercitată de aceștia este de interes public, dar și calitatea lor statutară se identifică ca o parte a forței coercitive a statului, standardele de control și exigențele privind răspunderea pentru eventualele derapaje sunt mai înalte.

Pe de altă parte, măsurile de control, indiferent de cine sunt exercitate, nu trebuie să afecteze independența garantată executorului judecătoresc de lege și nu trebuie și nici nu pot lua forma unei imixtiuni.

Găsirea echilibrului între cele două deziderate enunțate mai sus este o necesitate imperioasă – pentru a da respectul cuvenit, dar și credibilitate profesiei de executor judecătoresc. Însă această misiune, în

mod obiectiv, este greu a fi realizată la modul practic, deoarece, după cum vom vedea în continuare, controlul asupra activității executorului judecătoresc se realizează, în primul rând, pe diferite fațete ale acesteia, care deseori interferează și, în al doilea rând, aceste controale sunt exercitate de autorități diferite, a căror înțelegere a lucrurilor, modalitate și capacitate de interpretare a normelor de drept este diferită.

Efortul nostru se va concentra pe trasarea unor linii de demarcație, cel puțin la nivel doctrinar, care ar putea servi repere pentru realizarea practică a acestei misiuni, pe care, la moment, o credem greu de realizat.

Analiza legislației naționale relevante subiectului prezentei cercetări ne duce la concluzia că controlul activității executorului judecătoresc poate fi clasificat în următoarele tipuri:

- controlul profesional – care vizează modul de organizare a activității executorului judecătoresc și a biroului său;
- controlul disciplinar – care ține de aprecierea existenței sau lipsei unor abateri disciplinare în activitatea executorului judecătoresc;
- controlul jurisdicțional – care vizează aspecte procedurale ale activității de executare silită a executorului judecătoresc;
- controlul fiscal – care vizează activitatea executorului judecătoresc în calitate de contribuabil.

Ar fi de menționat că există încă anumite aspecte de control al activității executorului judecătoresc care se pretează mai greu unor categorisiri și sunt destul de înguste: controlul executorului judecătoresc, în calitatea sa de operator de date cu caracter personal; controlul asupra executorului judecătoresc, în calitatea sa de sursă indirectă de informații pentru determinarea venitului impozabil estimat (art. 22611 al Codului Fiscal) etc.

Controlul profesional este realizat, în virtutea prevederilor art. 33 al Legii privind executorii judecătorești, de către Ministerul Justiției și de Uniunea Națională a Executorilor Judecătorești (UNEJ). Acest text legal indică faptul că:

„(2) Supravegherea constă în efectuarea controalelor asupra activității executorului judecătoresc prin verificarea dosarelor de executare, ținerea registrelor procedurii de executare, modului de calculare a cheltuielilor de executare, păstrării documentelor și arhivei, utilizării legăturii electronice cu registrele prin intermediul rețelei computerizate, respectării orelor de program. Controlul activității executorului judecătoresc se efectuează o dată la doi ani. Activitatea executorului judecătoresc numit este supusă primului control la expirarea primului an de activitate. Pot fi efectuate controale suplimentare numai dacă au devenit cunoscute date a căror verificare este necesară.

(3) La solicitarea persoanei care efectuează controlul, executorul judecătoresc este obligat să prezinte pentru verificare dosarele de executare, arhiva, registrele de evidență contabilă ce țin de contul

curent special și alte documente ce țin de activitatea executorului judecătoresc.

(4) Persoanele care exercită controlul nu vor da apreciere acțiunilor procedurale ale executorului judecătoresc”.

Observăm că, chiar dacă titlul articolului operează cu noțiunea de „supraveghere a activității executorului judecătoresc”, conținutul articolului le echivalează, indicând că supravegherea constă în efectuarea controalelor asupra activității executorului judecătoresc.

Apreciem drept un merit al legiuitorului național că a enumerat în acest text legal aspectele ce pot constitui obiect al controlului profesional – în acest mod oferind claritate și previzibilitate atât entităților abilitate cu drept de control, cât și executorilor judecătorești – asupra limitelor exercitării controlului și anticipând eventualele derapaje de o parte sau alta.

Astfel, potrivit acestui text de lege, controlul profesional va viza verificarea: (1) dosarelor de executare, (2) ținării registrelor procedurii de executare, (3) modului de calculare a cheltuielilor de executare, (4) păstrării documentelor și arhivei, (5) utilizării legăturii electronice cu registrele prin intermediul rețelei computerizate, (6) respectării orelor de program.

Pentru a exemplifica ceea ce afirmăm mai sus referitor la dificultățile practice de divizare a ariei unui tip de control de altul, ne vom opri acum asupra unui aspect al controlului profesional – verificarea modului de calculare a cheltuielilor de executare. Legea indică fără nici un echivoc că acest aspect poate fi obiect de control în cadrul verificării profesionale a activității biroului executorului judecătoresc. Totodată, potrivit prevederilor art. 36-38 ale Codului de executare, cheltuielile de executare se stabilesc și se încasează în baza unor documente procesuale – încheieri. Controlul legalității actelor procesuale nu mai ține de aria de competență a organului profesional – fapt expres indicat la alin. (4), art. 33 al Legii 113/2010, citat mai sus. Această contradicție, generată de faptul că conținutul cheltuielilor de executare este în competența controlului profesional, dar forma actului prin care acestea se materializează le trece în competența instanței de judecată, creează confuzii și dificultăți organului profesional, dar și executorilor judecătorești. Lucrurile se complică și mai mult, dacă ținem cont de faptul că, potrivit art. 19 al Codului de etică al executorului judecătoresc, executorul judecătoresc nu este în drept să contracteze sau să solicite cheltuieli de executare sau rambursarea acestora în alte cazuri decât cele prevăzute de lege, și nici în quantum majorat sau redus, în raport cu cel prevăzut de lege [3]. Iar potrivit lit. b) a art. 32 al Codului de etică al executorului judecătoresc, „calcularea, perceperea, evidența și/sau încasarea cheltuielilor de executare cu încălcarea prevederilor cadrului legal sau neîncasarea neîntemeiată” constituie manifestări de concurență neloială profesională și încălcare a Codului de etică,

care, la rândul său, potrivit prevederilor lit. f), alin. (2), art. 21 al Legii privind executorii judecătorești, poate constitui abatere disciplinară [6].

În așa mod, avem un exemplu clar în care vedem joncțiunea a cel puțin trei tipuri de controale – profesional, jurisdicțional, disciplinar (am zis cel puțin, fiindcă s-ar putea să existe și interesul pentru un control fiscal pe acest aspect).

Am crede necesară și potrivită o clarificare a situației în acest sens, fie prin delimitarea clară a aspectelor de control – care poate lua mai multe forme: 1) excluderea acestui aspect din aria controlului profesional; 2) indicarea faptului că organul profesional poate verifica doar actele de calculare a cheltuielilor de executare care nu au fost supuse controlului judiciar sau 3) stipularea faptului că organul profesional poate verifica acest aspect doar la solicitare expresă etc., fie prin instituirea unor reglementări ale cheltuielilor de executare, care ar exclude (sau reduce substanțial) posibilitatea fraudării și speculării pe ele.

Modul în care sunt reglementate în prezent cheltuielile de executare este unul excesiv de sofisticat și complicat, fapt ce generează dificultăți și executorilor la justificarea acestora, dar și justițabiilor la înțelegerea lor. Am opta pentru o listă mai scurtă și comprehensibilă de cheltuieli, ideal – calculată prin sistem automatizat, fără implicarea executorului judecătoresc, fără posibilitate de fraudare și, corespunzător, contestare. Chiar dacă pare futuristă ideea, ea poate fi, cu un efort legislativ și logistic, realizată prin intermediul Sistemului Informațional de Evidență și Gestiune a Dosarelor de Executare (SIEGDE), deținut de UNEJ.

Reținem din textul legii că controlul profesional se poate realiza atât în mod planic, cât și ad-hoc. Astfel, o dată la doi ani, urmează a fi realizat controlul planificat al activității biroului executorului judecătoresc, însă, dacă au devenit cunoscute anumite circumstanțe care necesită a fi verificate, poate fi numit și un control extraordinar, care poate viza fie toate aspectele de activitate ale biroului, fie doar unele dintre ele – în funcție de motivul controlului.

Controlul disciplinar poate fi exercitat doar la existența unei sesizări, formulate în condițiile art. 222 al Legii privind executorii judecătorești. Titularii dreptului la acțiune disciplinară, potrivit Legii 113 privind executorii judecătorești, sunt Consiliul UNEJ, ministrul justiției și persoanele care invocă lezarea drepturilor sau intereselor lor legitime în procedura de executare.

Entitatea abilitată prin lege să exercite controlul disciplinar este Colegiul disciplinar al executorilor judecătorești, care, potrivit art. 22 al Legii 113/2010, este constituit din 7 membri, dintre aceștia 3 membri fiind desemnați de Uniunea Națională a Executorilor Judecătorești, doi membri desemnați de Ministerul Justiției, un reprezentant al mediului academic din domeniul dreptului și un reprezentant al societății civile.

Colegiul disciplinar al executorilor judecătorești nu are personalitate juridică, iar activitatea lui este asigurată de UNEJ.

Controlul disciplinar constă în raportarea unor acțiuni/inacțiuni ale executorului judecătoresc invocate în sesizare la normele legale incidente acestora și eventuala încadrare a faptelor stabilite în una sau mai multe abateri indicate la art. 21 al Legii privind executorii judecătorești.

Astfel, controlul disciplinar țintește strict aspectele invocate în sesizare, nu le poate depăși și nici ignora, iar posibilitatea autosesizării Colegiului în privința unor alte fapte, eventual constatate pe durata examinării, nu este permisă de lege. În acest sens, art. 222 al Legii 113/2010 indică expres că, „dacă, în procesul de examinare a sesizării privind tragerea la răspundere disciplinară a executorului judecătoresc, Colegiul disciplinar identifică semnele altor abateri disciplinare decât cele invocate în sesizare, Colegiul va informa ministrul justiției și Consiliul Uniunii Naționale a Executorilor Judecătorești”.

Și în privința limitelor controlului disciplinar există controverse conceptuale și precedente judiciare neuniforme, care mai curând alimentează disensiunile, decât le lămuresc. Obiectul de dispută în cazul acestui tip de control sunt interferențele cu controlul jurisdicțional și se concentrează în jurul dilemei: poate oare fi sancționat executorul judecătoresc pentru acțiunile materializate printr-un act procedural supus controlului judiciar și menținut ca și legal? Din punctul nostru de vedere, răspunsul ar putea fi diferit, în funcție de natura încălcărilor și aspectelor supuse controlului judiciar (or, după cum cunoaștem, controlul judiciar este condiționat de existența unei contestații, iar contestația, la rândul său, poate viza doar anumite aspecte ale actului procesual – corespunzător, doar acestea vor fi verificate și, eventual, validate de instanța de judecată, bucurându-se de autoritatea lucrului judecat). Astfel, dacă anumite aspecte ce țin de un act/acțiune procesuală au fost contestate și instanța de judecată le-a respins, aceste constatări ale instanței de judecată vor fi obligatorii și pentru Colegiul disciplinar.

Totodată, nu putem ignora faptul că există în doctrină opinii potrivit cărora, dacă contestația la actul executorului judecătoresc este respinsă pe motivul tardivității sau a fost scoasă de pe rol ca introdusă de o persoană fără calitate procesuală și alte asemenea, controlul profesional/disciplinar nu este limitat de controlul jurisdicțional [5].

Răspunderea disciplinară e cea care are consecințele cele mai dure și imediate asupra carierii executorului judecătoresc – ne referim aici la sancțiunile prevăzute de lit. d) și e) ale alin. (1) al art. 24 al Legii nr. 113/2010 – suspendarea activității de executor judecătoresc și retragerea licenței. Le-am calificat drept cele mai dure, dar și cu efecte imediate, deoarece, potrivit modificărilor operate la art. 19 al Legii 113/2010 prin Legea nr. 379 din 29.12.22, sancțiunea cea mai dură – retragerea licenței și încetarea activității de

executor judecătoresc – produce efecte imediat, fără a lăsa executorului judecătoresc beneficiul termenului de control judiciar asupra actului administrativ prin care s-a dispus sancțiunea și ulterioara încetare a activității. Nu ne vom opri detaliat asupra acestui aspect, chiar dacă el merită toată atenția – inclusiv critică, vom menționa doar că această novație, neîntâlnită la nici o profesie juridică din Republica Moldova, impune standarde de control și răspundere care înfruntă în mod clar unele principii constituționale.

În concluzie: activitatea executorului judecătoresc este supusă diverselor forme de control – mai mult sau mai puțin consacrate, aplicate și definite, fiind, de departe, cea mai puțin liberală dintre profesiile juridice.

Ariile competențelor de control se suprapun pe alocuri, cel mai des interferențele existând între controlul disciplinar și jurisdicțional și cel profesional și jurisdicțional. Din punctul nostru de vedere, dezlegarea „disputelor teritoriale” între controlul jurisdicțional și cel disciplinar este iminentă – or, procedurile disciplinare, conform practicii CEDO, constituie „un mic penal”, iar perpetuarea situației de incertitudine în acest sens dăunează formării unor practici de lucru ale Colegiului disciplinar, previzibile și sustenabile, și alimentează atitudinile sceptice ale justițiabililor față de eficiența organului disciplinar.

O altă concluzie ține de faptul că, deși este extrem de important și înzestrat prin lege cu valoare de adevăr consacrat, controlul judiciar al unui act al executorului judecătoresc nu constituie o „indulgență” în sensul răspunderii disciplinare, decât în măsura în care s-a referit la aspecte vizate și în procedura disciplinară.

Referințe bibliografice

1. Avizul Consiliului Comitetului Economic și Social European pe tema „*Rolul și viitorul profesiilor liberale în societatea civilă europeană a anului 2020*”, Bruxelles, 25 martie 2014. <https://webapi.eesc.europa.eu/> (vizitat 22.05.2023).
2. Codul de executare al Republicii Moldova. Nr. 443 din 24.12.2004. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr. 214-220.
3. Codul de etică al executorului judecătoresc, aprobat de Congresul executorilor judecătorești, septembrie 2015. <https://unej.md/en/cadrul/1> (vizitat 13.05.2023).
4. Gârbuleț I. *Organizarea și exercitarea profesiei de executor judecătoresc*. București: Hamangiu, 2007. 312 p.
5. Gârbuleț I. Limitele controlului profesional asupra activității executorilor judecătorești. În: *Conferința internațională „Procesul civil și executarea silită. Teorie și practică”*, Târgu Mureș (România), 27-29 august 2015. București: Universul Juridic, 2015, p. 317-328.
6. Legea privind executorii judecătorești nr. 113 din 17.06.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 126-128.
7. Legea privind modificarea Legii 113/2010 privind executorii judecătorești. Nr. 379 din 29.12.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2023, nr. 9.
8. Teodor M. *Statutul profesiilor liberale în România*. Arad, 2007. 354 p.

ОФИЦИАЛЬНАЯ ИНФОРМАЦИЯ С ОГРАНИЧЕННЫМ ДОСТУПОМ: ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ

Николай ЖЕКОВ,
адвокат, докторант, МГУ
<https://orcid.org/0000-0002-4576-6873>

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются основные виды и характеристики информации ограниченного доступа, проблематика и особенности регламентации способов получения информации ограниченного доступа, представлены основные классификации видов информации ограниченного доступа. Поведен анализ взаимосвязей между информацией ограниченного доступа и иными видами официальной информации. Предпринята попытка изучения проблем правового регулирования информации ограниченного доступа и обоснования необходимости совершенствования законодательства в этой сфере.

Ключевые слова: конфиденциальность, ограниченный доступ, информационное пространство, секретная информация, доступ к информации, тайна информации.

В современном мире информация выступает важнейшим и неотъемлемым компонентом развития общества. Право на поиск информации является одним из наиболее значимых и вместе с тем остро востребованных публичных прав в государстве, претендующим на статус правового государства.

Глобальный характер информации, производство информационных продуктов и услуг ориентируют современное гражданское общество к совершенно новому информационному типу общественных отношений, для которых информация выступает одним из важнейших ресурсов развития человечества.

Гражданское общество постепенно превращается в информационное сообщество, а информация приобретает стратегический характер, информация является значимой как для себя лично, так для государства и общества в целом; каждый может искать, получать, передавать, производить и распространять информацию любым способом, при условии его соответствия закону.

INFORMAȚIA OFICIALĂ CU ACCES LIMITAT: ASPECTE PROBLEMATICE

SUMAR

Articolul examinează principalele tipuri și caracteristici ale informațiilor cu acces limitat, caracteristicile reglementării modurilor corecte de informații cu acces limitat, prezintă principalele clasificări ale tipurilor de informații cu distribuție limitată. Este demonstrată conexiunea dintre informațiile de acces restricționat și modul secret. Autorul încearcă să studieze problemele reglementării legale și necesitatea îmbunătățirii legislației în acest domeniu.

Articolul discută problema restrângerii dreptului de acces la informații, efectuează o analiză sistematică a principalelor elemente ale mecanismului de restrângere a acestui drept constituțional, examinează aspectele de reglementare ale restrângerii dreptului de acces la informații în legislația națională.

Cuvinte-cheie: confidențialitate, acces restricționat, spațiu informațional, informații secrete, acces la informații, secretul informațiilor.

OFFICIAL INFORMATION WITH LIMITED ACCESS: PROBLEM ASPECTS

SUMMARY

The article examines the main types and features of information with limited access, the features of regulatory regulation of the right modes of information with limited access, presents the main classifications of types of information with limited distribution. The connection between restricted access information and secrecy mode is demonstrated. The author attempts to study the problems of legal regulation and the need to improve legislation in this area.

The article considers the issue of restricting the right to access information, conducts a systematic analysis of the main elements of the mechanism for restricting this constitutional right, and studies the regulatory aspects of restricting the right of reassess to information in national legislation.

Key-words: confidentiality, limited acces, information space, secret information, access to information, secrecy mode.

На национальном уровне обсуждается идея создания единого информационного пространства, формирование и развитие которого необходимо для обеспечения оперативного доступа граждан к сведениям, имеющимся в информационных системах, а также в целях реализации полномочий органов государственного управления в сфере управления экономикой, в области безопасности личности, общества и государства с преимущественным использованием информационных систем. При правовом регулировании использования информационных систем важную роль играет проблема установления порядка доступа к информации, которая функционирует в различных видах и правовых режимах.

В последние годы активно формируется собственное информационное законодательство, которое, следуя существующим международным стандартам, регулирует отношения связанные с поиском, раскрытием, получением и использованием информации в контексте специфики общественно-политической модели нашего общества.

Право на беспрепятственное получение информации характеризуется признаками общераспространенности и общепризнанности. Конвенция от 04.11.1950 г. о защите прав человека и основных свобод, устанавливая право каждого индивида на свободу выражения мнения, раскрывает содержание данного права, включая в него свободу, придерживаться своего мнения, получать и распространять информацию и идеи без вмешательства со стороны государственных органов и независимо от государственных границ [4].

Международный пакт от 16.12.1966 г. о гражданских и политических правах развивает идею свободы получения информации об общественных делах, конкретизирует и одновременно программирует свободу поиска, получения и распространения всякого рода информации независимо от форм её закрепления (письменно, устно, посредством печати, других форм выражения или иными способами, по своему выбору) [7].

Вместе с тем право на информацию не является абсолютным правом и может содержать определенные ограничения. Часть (3) ст. 34 Конституции предусматривает, что право на информацию не должно наносить ущерб защите граждан или национальной безопасности [5].

Закон о доступе к информации [3] конкретизирует вышеприведенные конституционные положения, устанавливая, что реализация права на доступ к информации может быть подвергнута только ограничениям, регулируемым органическим законом и соответствующим потребностям в виде необходимости соблюдения прав и недопущения посягательств на репутацию иного лица, а также охраны национальной безопасности, общественного порядка, здоровья или морали общества.

В этой связи следует отметить, что молдавское законодательство воспроизводит положение

международного права, в частности положения ч. 3 ст. 19 Международного пакта от 16.12.1966 г. о гражданских и политических правах, предусматривающими, что пользование, в частности правом на свободный поиск информации, налагает особые обязанности и особую ответственность, которые могут быть сопряжены с некоторыми ограничениями установленными законом и являться необходимыми для уважения прав и репутации других лиц либо для охраны государственной безопасности, общественного порядка, здоровья или нравственности населения [7].

В данном контексте актуальным является освещение информации имеющей ограниченный доступ, раскрытие содержания такого рода информации и характеристика её составляющих элементов.

В юридической науке накоплен значительный позитивный опыт правовой регламентации права на информацию с ограниченным доступом, отражающий самые разнообразные тенденции и идеи, имеющие цель обеспечения свободы распространения и беспрепятственного получения информации посредством гарантирования индивидам права доступа к официальной информации.

В правовой литературе продолжают дискуссии относительно понимания, содержания, правовой природы права на информацию с ограниченным доступом, но единое понимание данного правового явления отсутствует.

В связи с этим представляется актуальным анализ и обобщение накопленного материала эмпирического и нормативного характера, направленные на разработку целостной теоретической концепции права на информацию с ограниченным доступом в целях должной правовой регламентации механизма реализации данного права. Это также обогатит правовую науку в плане новых подходов к системе управления обществом, функционирования институтов демократии, правового статуса личности.

Несмотря на активные теоретические изыскания в рассматриваемой области правовых знаний, развитие законодательства, регулирующего информационную сферу, в настоящее время должным образом не определены правовые средства и механизмы доступа к официальной информации ограниченного доступа. Более того, в национальном законодательстве до сих пор отсутствуют нормативно закрепленные определения таких понятий как «информация с ограниченным доступом», «информация об общественных делах», «общедоступная информация», «вредная информация», недостаточно корректно сформулировано само понятие информации и др.

Все эти факторы в совокупности обуславливают существование объективного интереса к проблеме правового регулирования доступа к официальной информации с ограниченным доступом как актуальной и практически значимой.

Для достижения данной цели программируются следующие задачи:

- осветить существующие представления о сущности и понимании информации с ограниченным доступом в правовой литературе;
- классифицировать виды информации с ограниченным доступом;
- раскрыть содержание информации с ограниченным доступом.

Правовые аспекты информации, информатизации, информационной безопасности, права на информацию, а также вопросы, касающиеся защиты информации с ограниченным доступом и обеспечения информационной безопасности личности и государства в условиях информатизации общества, выступают объектами научного исследования в многочисленных работах, в которых получили освещение в основном теоретико-правовые или узко специализированные аспекты информации, права на информацию, на доступ к информации и ее распространение, государственной тайны, проблемы допуска к ней и способам ее защиты, коммерческой и некоторых видов профессиональной тайны (адвокатской, врачебной, налоговой, страховой).

В тоже время необходимость дальнейшего совершенствования правового регулирования в рассматриваемой сфере, учитывая принятие ряда законодательных актов в области реализации права на доступ к информации не согласованных друг с другом (к примеру, Закон «О доступе к информации» и Административный кодекс) требует четко выстроенной концепции права на информацию, теоретического обоснования ряда идей, понятий и направлений, что предполагает активизацию научных исследований правового и междисциплинарного характера.

Основным объектом правоотношений в информационной сфере является информация. Информация пронизывает все сферы человеческой жизни и деятельности. Информация составляет основу нашего мировосприятия и повседневного поведения.

Прежде всего, необходимо уяснить содержание понятия «информация», определить правовую природу информации с ограниченным доступом, а также выделить ее характерные признаки. Данный анализ позволит определить место информации с ограниченным доступом в информационно-правовой среде.

Термин «информация» имеет латинское происхождение от слова «informatio», что означает представление, изложение, сведения, осведомление. Достаточно широкая трактовка данного понятия вызывает некие трудности в уяснении его смысла. Многие авторы предпринимали попытки определения информации. Так, например, С.И. Ожегов понимает информацию как сведения об окружающем мире и протекающих в нем процессах, воспринимаемые человеком или специ-

альным устройством. По мнению В.З. Когана, информация – это переданное или предполагаемое к передаче сообщение, содержащее сведения, являющиеся результатом познавательной деятельности людей, и отражающее с той или иной степенью адекватности происходящее в объективной реальности.

Информацию можно обозначить как особый вид ресурса, среди многих других, а также выделить её специфические свойства, в частности, это не истощаемость, запоминаемость, возможность неограниченной передачи, преобразуемость, воспроизводимость. Анализируя данные свойства, можно сделать вывод о том, что информация обладает социальной важностью и значимостью, а некоторые ее виды нуждаются в особом режиме защиты, который будет выражаться в ограничении доступа к таким видам информации с целью обеспечения сохранности и препятствия несанкционированному и неконтролируемому доступу.

В праве понятие информации прошло сложный путь становления и развития. При этом следует отметить, что в современном обществе, с учетом развития всех сфер общественной жизни, прогресса науки и техники, существующие во многих нормативных актах, включая законы, понятия информации далеко не в полной мере соответствуют объективной реальности.

Не является исключением и национальное законодательство, где под информацией неоправданно узко понимается: «сведения о лицах, субъектах, фактах, событиях, явлениях, процессах, объектах, ситуациях и идеях», как это было определено в законе N467-XV от 21.11.2003 г. – «Об информатизации и государственных информационных ресурсах» [3].

Основным законодательным актом, при помощи которого обеспечивается регламентация общественных отношений в области обеспечения права на свободный доступ к информации является Закон о доступе к информации [2].

В соответствии с данным нормативным актом, информация подразделяется на официальную информацию и иную информацию, порядок доступа к которой не является предметом регулирования указанного закона (например, предоставления информации о своей деятельности частными физическими и юридическими лицами, партиями и общественно-политическими формированиями, фондами, общественными объединениями).

В свою очередь официальная информация, являющаяся на первый взгляд общедоступной (любое лицо в соответствии с настоящим законом имеет право на поиск, получение и ознакомление с официальной информацией – ч.(1) ст.4 Закона), имеет в качестве подкатегории официальную информацию ограниченного доступа.

Официальной информацией (в интерпретации закона информацией неограниченного доступа) считается информация, находящаяся во

владении и распоряжении поставщиков информации, составленная, отобранная, обработанная, систематизированная и/или утвержденная официальными органами, лицами или предоставленными в их распоряжение в соответствии с законом иными субъектами прав [2].

Исходя из такого пространного легального определения, к официальной информации ограниченного доступа можно отнести, к примеру, содержание нормативных правовых актов, затрагивающих права, законные интересы, свободы и обязанности человека и гражданина, информацию о состоянии окружающей среды, информацию о деятельности органов публичной власти и органов местного самоуправления, информацию об использовании публичных финансах, источниках бюджетных средств и др.

К официальной информации ограниченного доступа закон относит сведения, составляющие государственную тайну, коммерческую тайну (конфиденциальную информацию из области деловых отношений, представленную публичным учреждениям разглашение которой может затронуть интересы предпринимателей), информацию личного характера, разглашение которой считается вмешательством в частную жизнь лица, находящуюся под охраной законодательства о защите персональных данных, информацию об оперативной деятельности и деятельности по уголовному преследованию соответствующих органов, информацию, отражающей результаты некоторых научных и технических исследований, разглашение которой лишает авторов данных исследований преимущественного права опубликования либо отрицательно влияет на реализацию иных охраняемых законом прав.

Общими отличительными признаками официальной информации ограниченного доступа являются конфиденциальность, необходимость дополнительной правовой, организационной и иной защиты, наличие вреда в случае нарушения их правового режима.

В юридической литературе имеются различные определения информации с ограниченным доступом. Например, А.В. Семашко определяет данный вид информации как объективно выраженные секретные сведения (сообщения, данные) независимо от формы их представления, неизвестные широкому кругу лиц, имеющие средства правовой охраны и защиты, доступ к которым ограничен законом в силу того, что их использование или распространение нарушит права и законные интересы собственника информации и (или) иных лиц.

И.И. Салихов определяет указанную категорию как объект гражданских правоотношений, по сути, через перечисление присущих им признаков: «информация с ограниченным доступом – это способные быть предметом имущественных и личных неимущественных отношений, известные

только определенному кругу лиц и обладающие в силу этого особой ценностью сведения, данные и знания, в отношении которых обладателем принимаются меры, направленные на ограничение свободного доступа третьих лиц, распространение которых может причинить существенный вред заинтересованным лицам» [8, с. 124].

Информации с ограниченным доступом присущи определенные признаки, которые отличают ее от других видов информации. Среди них можно обозначить следующие:

- 1) указанный класс информации неизвестен широкому кругу лиц;
- 2) принадлежит лишь определенному субъектному составу;
- 3) обладатель информации может принимать меры, способствующие ограничению свободного доступа к ней третьих лиц;
- 4) информация несет в себе особую социальную ценность в силу ее достоверности, а также потенциальной неизвестности третьим лицам;
- 5) информация соответствует всем ограничениям, которые предусмотрены действующим законодательством.

Для характеристики информации с особым режимом доступа используется также термин «конфиденциальность информации», под которым обычно понимается обязательное для выполнения лицом, получившим доступ к определенной информации, требование не передавать такую информацию третьим лицам без согласия ее обладателя.

Информация с ограниченным доступом неразрывно связана с понятием «тайна». Так, в настоящее время одним из основных юридических способов защиты привилегированной информации от доступа к ней третьих лиц выступает сокрытие информации в режиме тайны.

Режим тайны предусматривает наличие некоторых общих правил. Во-первых, у субъекта существует законодательно закрепленное право на введение режима ограниченного доступа. Во-вторых, устанавливается определенный объем прав обладателей на охраняемую информацию, а также объем обязанностей по предоставлению таких сведений по запросам компетентных органов власти. В-третьих, устанавливается ответственность за нарушение установленных прав и обязанностей [6, с. 19].

В законодательстве для определения конкретных видов конфиденциальной информации используется понятие тайны. «Тайна – кто чего не знает, то для него тайна, все сокрытое, неизвестное, неведомое».

Определение понятия «тайна» существует также и в юридической литературе. В частности, А.А. Фатьянов понимает под тайной сферу объективной реальности, скрытую от нашего восприятия либо понимания, т.е. это с одной стороны то,

что на данный момент не осознано человеческим интеллектом, а с другой – нечто уже известное, но скрытое от других людей [9, с. 5].

Понятие «информация с ограниченным доступом» представляется шире, чем понятие «тайна», в то же время оно отражает юридические свойства предмета тайны.

Само по себе обстоятельство ограничения доступа к информации предполагает присутствие особого правового режима тайны, а это, в свою очередь, значительно отличает ее от общедоступной информации. Так, тайна представляет собой состояние запрета или ограничения доступа к информации.

В качестве основных субъектов права на тайну можно выделить физических и юридических лиц, а также государство. Указанные субъекты могут обладать как собственными тайнами, так и получать доступ к другим тайнам на законных либо договорных основаниях, вследствие чего они могут приобретать определенные права и обязанности по использованию чужой конфиденциальной информации.

Объект правоотношений, возникающих между субъектами по поводу тайны, составляют интересы, которым вследствие несанкционированного доступа или разглашения «секретной» информации может быть нанесен ущерб.

Таким образом, информация – это не только сведения, но и способ их получения. Тайна же представляет собой особое социально-правовое явление, подлежащее нормативному регулированию и выражающееся в правомерном запрещении или ограничении доступа к информации. Предметом тайны выступает информация, обладающая свойством ограниченного доступа или конфиденциальности, незаконное получение, использование и разглашение которой влечет наступление общественно опасных последствий.

Информация с ограниченным доступом на сегодняшний день выступает как сложное социально-правовое явление, включающее в себя достаточно обширный объем информации, подлежащей правовой защите. Детальный анализ современного законодательства позволяет выделить порядка 50 правовых режимов всевозможных видов тайн.

Наличие огромного массива правовых норм, касающихся различных видов информации, обусловлено многообразием форм социальных отношений в сфере оборота информации с ограниченным доступом. Такое многообразие вызывает необходимость в проведении четкой, детальной и глубоко продуманной классификации всех видов информации с ограниченным доступом и создания на основании этого целостной системы как гаранта установления единых стандартов правового регулирования.

Основной (базовой) классификацией информации с ограниченным доступом считается разде-

ление ее на государственную тайну и конфиденциальную информацию. Причем подобное деление обусловлено тем, что в области государственной тайны охране подлежат публично-правовые отношения, и следовательно, в случае нарушения законодательства в указанной сфере, ущерб будет нанесен национальным интересам. В случае с конфиденциальной информацией охране подлежат частноправовые отношения, а ущерб при нарушении ее статуса соответственно будет нанесен конкретным субъектам частного права, т.е. физическим или юридическим лицам. Отсюда вытекает существенная разница в масштабах общественной безопасности, а также в субъектном составе лиц, имеющих право на тайну.

В настоящее время нет четкой и единой классификации видов информации ограниченного доступа, хотя действующими нормативными актами установлено свыше 30 ее разновидностей. Определенные попытки такой классификации приняты учеными.

А.И. Алексенцев предлагает следующие основания разделения информации по видам тайны:

- собственники информации;
- области (сферы) деятельности, в которых может быть информация, составляющая данный вид тайны;
- на кого возложена защита данного вида тайны [1, с. 43].

А.А. Фатьянов классифицирует подлежащую защите информацию по трем признакам: по принадлежности, по степени конфиденциальности (степени ограничения доступа) и по содержанию.

По принадлежности владельцами защищаемой информации могут быть органы государственной власти и образуемые ими структуры (государственная тайна, служебная тайна, в определенных случаях – коммерческая и банковская тайны); юридические лица (коммерческая, банковская служебная, адвокатская, врачебная, аудиторская тайны и т.п.); граждане (физические лица) – в отношении личной и семейной тайны, нотариальной, адвокатской, врачебной.

По степени конфиденциальности (степени ограничения доступа) в настоящее время можно классифицировать только информацию, составляющую государственную тайну.

По содержанию защищаемая информация может быть разделена на политическую, экономическую, военную, научную, технологическую, личную, коммерческую и т.п. [9, с. 5].

Следует отметить, что вышеизложенные классификации не являются исчерпывающими и их разработка еще предстоит науке. Также в законодательстве прослеживается множество коллизий и пробелов, обусловленных отсутствием четкой классификации защищаемой информации, а это, в свою очередь, требует детальной переработки законодательства.

Выводы

Информационная доступность является комплексной проблемой, основывающейся, в первую очередь, на необходимости установления отчетливого соотношения государственных, общественных и индивидуальных интересов человека, определении границ осуществления информационных прав и вторжения государственных органов в информационный круг жизнедеятельности. Одним из главных направлений обеспечения информационного доступа является правовая охрана информации с ограниченным доступом.

В настоящее время практически во всех правовых системах развитых стран мира информационным отношениям уделяется огромное внимание. Они объединяют в себе как социальную полезность, так и потенциальную опасность, поэтому требуют детальной регламентации информационной сферы, выработки механизмов, обеспечивающих информационную безопасность личности, общества и государства. Указанный процесс требует надлежащего правового регулирования как основного инструмента упорядочивания современных общественных отношений.

Национальное законодательство наряду с общедоступной информацией, выделяет так называемый защищаемый класс информации, свободное распространение которой запрещено – информацию с ограниченным правом доступа, именно она на сегодняшний день имеет особое значение. Ограничение доступа к информации обусловлено тем, что одним из основных направлений деятельности органов государственной власти является защита основ конституционного строя, нравственности, здоровья, прав и законных интересов других лиц, обеспечение обороны страны и безопасности государства. Уже принято и действует множество нормативно-правовых актов в указанной сфере, которые постоянно претерпевают изменения. Информационные отношения в силу различного статуса информации весьма многообразны и с течением времени стремительно развиваются. Это, в свою очередь, влечет за собой возникновение всевозможных проблем правового регулирования и необходимость совершенствования законодательства в данной области.

Существуют также проблемы классификации и соотношения различных видов информации с ограниченным доступом, в частности, разграничения таких понятий, как профессиональная и служебная тайна, коммерческая и банковская тайна, государственная и служебная тайна, тем более что при передаче от одного субъекта к другому одна и та же информация может менять свой юридический статус и правовой режим охраны. Кроме того, в настоящее время активно развивается законодательство об ответственности за правонарушения в информационной сфере.

Любые ограничения в области свободы получения информации должны вводиться или

применяться только в той мере, в какой это необходимо.

Необходимость предполагает наличие закономерной связи между защитой определенных конституционных ценностей, достижением общезначимой цели из конституционного перечня (части (2) статьи 54 Конституции) и ограничением права на получение информации.

В связи с этим мудрость законодателя должна проявляться в обеспечении баланса конституционно охраняемых ценностей и критериев разумности, необходимости и соразмерности возможных ограничений прав и свобод.

Ограничения должны быть адекватны социально необходимому результату, объективно необходимы (при соблюдении правил пропорциональности ограничений и условий реальной действительности), а чрезмерность ограничительного регулирования права недопустима. В подавляющем большинстве случаев рассматриваемое право ограничивается в разумных пределах. Однако иногда возникают спорные ситуации, когда происходит ограничение права на информацию хотя и в важных, конституционно установленных целях, но при этом не соблюдается условие соразмерности ограничения в конкретно сложившейся ситуации.

Библиография

1. Алексенцев А.И. О классификации конфиденциальной информации по видам тайны. В: *Безопасность информационных технологий*, 1999, № 3, с. 42-45.
2. Закон о доступе к информации. № 982 от 11.05.2000. В: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr. 88-90.
3. Закон об информатизации и государственных информационных ресурсах. № 467 от 21.11.2003. В: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr. 6-12.
4. Конвенция о защите прав человека и основных свобод от 04.11.1950 г. <https://www.coe.int/ru/web/compass/the-european-convention-on-human-rights-and-its-protocols> (vizitat 22.05.2023).
5. Конституция Республики Молдова от 29.07.1994 г. В: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1.
6. Ловцов Д. А. Концептуально-логическое моделирование юридического понятия «тайна». В: *Информационное право*, 2009, № 2, с. 17-24.
7. Международный пакт от 16.12.66 г. о гражданских и политических правах. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactpol.shtml (vizitat 23.05.2023).
8. Салихов И.И. *Информация с ограниченным доступом как объект гражданских правоотношений*: дис. канд. юрид. наук. 12.00.08. Казань, 2004. 274 с.
9. Фатьянов А.А. Тайна как социальное и правовое явление. Ее виды. В: *Государство и право*, 1998, № 6, с. 5-14.

JURISPRUDENȚĂ COMENTATĂ ȘI PROBLEME DE PRACTICĂ JUDICIARĂ

CZU: [341.645(4):341.231.14]:343.1

[https://doi.org/10.52277/1857-2405.2023.2\(65\).10](https://doi.org/10.52277/1857-2405.2023.2(65).10)

IMPACTUL JURISPRUDENȚEI CtEDO ASUPRA SOLUȚIONĂRII CAUZELOR PENALE

Armen OGANESEAN,
doctor în drept, procuror,
formator INJ
<https://orcid.org/0000-0001-7357-0141>

SUMAR

Prezentul articol este un studiu complex al aspectelor practice privind impactul jurisprudenței CtEDO asupra soluționării cauzelor penale. Lucrarea conține analiza aspectelor teoretice și practice ce vizează soluționarea chestiunilor procesuale prin apelare la practica Curții Europene a Drepturilor Omului, abordând în cadrul procesului penal importanța precedentului CtEDO și determinarea necesității de aplicare a acestuia. Articolul evidențiază importanța aplicării precedentului Curții Europene ca izvor de drept în cadrul procesului penal, fiind analizate premisele și consecințele aplicabilității jurisprudenței CtEDO.

Cuvinte-cheie: aplicabilitate, precedent, practică judiciară, jurisprudență, hotărâre, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, proces penal.

Introducere

Aplicarea de către instanțele judecătorești naționale a precedentelor Curții Europene a Drepturilor Omului constituie una din premisele fundamentale ale unui proces penal echitabil. Jurisprudența CtEDO este un mecanism extern eficient de dirijare a activității participanților la procesul penal național conform standardelor minime aferente protecției drepturilor și libertăților recunoscute de Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale.

Într-un stat de drept un loc major îi revine puterii judecătorești, care este chemată să reacționeze prompt la orice atentat la drepturile și libertă-

ECTHR JURISPRUDENCE IMPACT ON THE CRIMINAL CASES EXAMINATION

SUMMARY

In this article, we have realized a complex study of the practical aspects regarding the impact of ECtHR jurisprudence on the criminal cases examination. The paper contains analysis of the theoretical and practical aspects aimed to resolve procedural issues by referring to practice of the European Court of Human Rights, addressing importance of ECtHR precedent in criminal process and determining the purposes for its application. The article highlights importance of applying the precedent of the European Court as a source of law in the criminal process, analyzing premises and consequences of the applicability of ECtHR jurisprudence.

Key-words: applicability, precedent, judicial practice, jurisprudence, decision, European Court of Human Rights, criminal process.

țile omului. Temeiul juridic al rolului de garant al drepturilor omului atribuit puterii judecătorești îl constituie articolul 20 din Constituția Republicii Moldova, în care se regăsește dispoziția articolului 8 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, conform căruia orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime [2, p.119-120].

Când pronunță o hotărâre, judecătorul trebuie să conștientizeze că rezolvă o speță, adresându-se nu doar părților, ci tuturor. Soluția sa poate avea un impact major pentru practica viitoare, nu doar pentru situația concretă a celor implicați. Numai realizarea unui grad de generalitate a hotărârilor va impune creșterea calității și gradului de previzibilitate a acestora [3, p.13].

În această ordine de idei, considerăm că aplicarea de către instanțele judecătorești naționale a

precedentelor Curții Europene a Drepturilor Omului devine o garanție a unei practici corecte și uniforme de interpretare și aplicare a normelor materiale și procedurale în cadrul procesului penal.

Conținutul de bază

Cadrul normativ intern precum și practica națională cunoaște o multitudine de situații când – fie în textul normativ, fie în decizia instanței ierarhic superioare – se impune aplicarea precedentelor CtEDO de către magistrații autohtoni. Cu titlu de exemplu, aducem prevederile art. 1 alin. (2) din *Legea nr. 87 din 21 aprilie 2011 privind repararea de către stat a prejudiciului cauzat prin încălcarea dreptului la judecarea în termen rezonabil a cauzei sau a dreptului la executarea în termen rezonabil a hotărârii judecătorești* [28, art. 1]. Norma citată stabilește că aplicarea și interpretarea termenelor din această lege se face prin prisma legislației naționale, a prevederilor Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale și a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului.

În unele situații, analiza cauzelor examinate de CtEDO denotă interpretarea și aplicarea eronată a normelor de drept interne de către instanțele judecătorești naționale, care nu au luat în considerare normele CEDO și practica Curții Europene a Drepturilor Omului. Dacă instanțele ar fi făcut acest lucru, încălcările ar fi putut fi înlăturate la nivel național, iar Republica Moldova nu ar fi pierdut la Curtea Europeană [1, p. 15].

În contextul studiului realizat, nu pot fi neglijate aspectele pozitive ale precedentului judiciar, impactul acestuia, ca izvor de drept, în coraport cu izvoarele tradiționale, recunoscute în statul nostru.

Legea trebuie să fie suficient de generală și de flexibilă pentru a putea cuprinde într-o situație-tip variatele ipoteze practice susceptibile de integrare în ipoteza ei, știut fiind că, totdeauna, problemele practice ale vieții juridice sunt mult mai prolifică decât soluțiile legislative preelaborate. Totuși, paradoxal, legea trebuie să fie, totodată, și suficient de precisă, nu numai pentru a conferi previzibilitate, dar și pentru a preveni arbitrarul în interpretarea și aplicarea ei [20, p. 52]. În condițiile în care o normă legală nu este suficient previzibilă, judecătorul național este obligat să aprecieze, prin prisma jurisprudenței Curții Europene, dacă aplicarea acesteia nu contravine garanțiilor stabilite în Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale.

În hotărârea nr. 26 din 23.11.2010 [25], Curtea Constituțională a evidențiat că, în cauza *Guțu v. Moldova*, CtEDO a stabilit că expresia prevăzută de

lege nu presupune doar corespunderea cu legislația națională, dar, de asemenea, se referă și la calitatea acelei legislații.

Studiind jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, ajungem la concluzia: CtEDO recunoaște că instanțelor judecătorești naționale le revine competența de a interpreta legislația internă, în special – reguli de natură procesuală. Pentru realizarea acestei sarcini, este indispensabilă cunoașterea aprofundată a practicii Curții de la Strasbourg.

În continuare, vom examina cele mai importante aspecte ale aplicării jurisprudenței CtEDO de către instanțele judecătorești naționale și impactul acestora asupra soluționării cauzelor penale.

Judecarea cauzei în instanța de fond este a doua etapă de examinare a cauzei penale și cea mai importantă, deoarece în cadrul ei se cercetează nemijlocit, sub toate aspectele, probele prezentate de părți sau administrate la cererea acestora, inclusiv se audiază inculpații, părțile vătămate, martorii, se cercetează corpurile delictive, se dă citire rapoartelor de expertiză, proceselor verbale și altor documente, precum și se examinează alte probe prevăzute de Codul de procedură penală, în funcție de care instanța hotărăște asupra învinuirii înaintate inculpatului prin adoptarea unei sentințe de condamnare, achitare sau de încetare a procesului penal [31, p. 23].

Judecând cauza în fond, magistrații naționali aplică normele de drept material și procesual, calitatea cărora trebuie să corespundă cerințelor Convenției Europene precum și principiilor stabilite în practica Curții de la Strasbourg. Importanța examinării calității legii de către autoritățile publice ale Republicii Moldova a fost abordată în jurisprudența CtEDO în mai multe hotărâri pronunțate împotriva Republicii Moldova, de exemplu – în cauzele *Busuioc, Iordache, Guțu*. Conceptul respectiv a fost pe larg analizat și în practica Curții Constituționale.

Vom menționa că impactul jurisprudenței CtEDO asupra soluționării cauzelor penale este bine reflectat la capitolul realizării accesului liber la justiție. Având în vedere că accesul liber la justiție este una din garanțiile fundamentale protejate de art. 6 al CEDO, considerăm că este necesar să evidențiem importanța aplicării de către instanțele naționale a jurisprudenței CtEDO în domeniul asigurării acestui drept.

Analizând jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului referitoare la aplicarea practică a prevederilor art. 6 din Convenție, trebuie să remarcăm faptul că aceasta acoperă o categorie foarte largă și variată a problematicii specifice, corespunzătoare acestor prevederi [29, p. 7].

Caracteristic principiului liberului acces la justiție este că acesta nu-i un drept absolut. *Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale* admite stabilirea prin legislația internă a limitărilor dreptului de acces la o instanță judiciară, cu condiția ca limitările să nu afecteze dreptul în substanța sa, să urmărească un scop legitim, să existe un raport de proporționalitate între măsurile restrictive și scopul urmărit [26]. În speța *Ashingdane v. Regatul Unit* [5] s-a reținut că acest drept cere o reglementare din partea statului, reglementare ce poate varia în timp și spațiu, în dependență de nevoile comunităților.

Sub prisma jurisprudenței CtEDO, Curtea Constituțională a R. Moldova a stabilit că condiția impusă constant de jurisprudența Curții în aplicarea articolului 6, § 1 din Convenție cere ca limitările operate de către statele contractante să nu restrângă nejustificat accesul individului la un tribunal în măsura în care dreptul în discuție să fie afectat în chiar substanța sa [23].

În jurisprudența sa, Curtea Europeană a evidențiat de mai multe ori că, în vederea realizării dreptului la un proces echitabil, o deosebită importanță capătă aplicarea precedentelor CtEDO la etapa cercetărilor judecătorești.

Dreptul la un proces echitabil, în lumina Convenției, se bazează pe respectarea cu strictețe a principiilor fundamentale ale procesului judiciar: egalitatea armelor, contradictorialitatea, motivarea deciziilor, care semnifică tratarea egală a părților pe toată durata desfășurării procedurii în fața instanțelor de judecată, fără ca vreuna dintre ele să fie avantajată în raport cu cealaltă sau celelalte părți în proces, așa încât părțile să aibă posibilitatea de a-și susține punctul de vedere într-o așa manieră încât să nu fie puse într-o situație net dezavantajată una față de alta – regula stabilită de CtEDO în cauzele *Bulut v. Austria*, *Niderost-Huber v. Elveția ș.a.* [21, p. 23].

În cauza *Șarban v. Moldova* [16], Curtea Europeană a Drepturilor Omului a concluzionat că esența procesului echitabil s-ar reduce practic la zero, dacă instanțele, bazându-se pe legislația și practica națională, ar putea să trateze ca irelevante sau să nu ia în considerație fapte concrete invocate de părți. Această obligație se aplică în egală măsură atât hotărârilor prin care se soluționează fondul sau cererile în cadrul căilor de atac, cât și altor încheieri, cum ar fi, de exemplu, aplicarea măsurilor procesuale de constrângere.

Pentru a asigura desfășurarea procesului echitabil, instanțele naționale urmează să se conducă după practica Curții Europene, care conține multe soluții practice referitoare la realizarea principiului egalității armelor. În acest sens, instanța trebuie

să creeze condiții reale și accesibile, ca fiecare parte să aibă posibilitatea să-și expună poziția în mod obiectiv. Astfel, în cauza *De Haes și Gijssels v. Belgia* [7], CtEDO a menționat acordarea posibilității rezonabile de a-și pleda cauza în condiții care să nu situeze partea într-un dezavantaj substanțial față de partea adversă. În cauza *Saidi v. Franța* [13], Curtea reamintește că elementele de probă trebuie să fie în mod normal produse în fața acuzatului în ședință publică, în vederea unor dezbateri contradictorii, dar utilizarea declarațiilor obținute în faza anchetei preliminare și a instrucției nu intră neapărat în conflict cu § 3 d) și 1 din art. 6, sub rezerva respectării dreptului la apărare.

Dreptul la un proces echitabil nu are natură absolută. În speța *Rowe și Davis v. Regatul Unit* [12], CtEDO a subliniat că dreptul de a fi dezvăluite probele pertinente nu este absolut, dat fiind faptul că în oricare proceduri penale pot interveni interese competitive, precum securitatea națională, necesitatea de a proteja martorii acuzării contra represaliilor, protecția confidențialității metodelor de investigare a infracțiunilor de către forțele de ordine, care urmează a fi estimate în concurență cu drepturile recunoscute acuzatului. Într-o altă cauză, *Muşuc v. Moldova* [10], s-a stabilit că instanțele naționale au respins, în mod impropriu, cererea insistentă a reclamantului de a audia un martor sau, cel puțin, de a face cunoștință cu depozițiile acestuia, atunci când justificarea menținerii sale în stare de arest, în cursul urmăririi penale, o constituia supoziția că el va influența martorii.

Cercetarea probelor nu trebuie să fie limitată de timp. Totodată, instanța urmează să întreprindă măsuri ca părțile să nu facă abuz de drepturile acestora, tergiversând termenul rezonabil. Necesitatea respectării termenelor rezonabile ale procesului de judecată nu poate justifica limitarea altor drepturi, prevăzute în art. 6 din Convenția Europeană. Astfel, instanța nu ar trebui, sub pretextul respectării termenelor rezonabile în cadrul procesului de judecată, să refuze în cercetarea probelor necesare pentru o completă și corectă soluționare a cazului, care, pe cale de consecință, ar încălca principiul egalității armelor [27].

Judecând recurs ordinar, Colegiul penal lărgit al CSJ [17] a menționat că, în conformitate cu art. 26 alin. (3) Cod de procedură penală și jurisprudența CtEDO, sarcina probatoriului în ședințele de judecată în prima instanță și în instanță de apel revine acuzatorului de stat, în virtutea funcției lui procesuale. CtEDO, în hotărârea *Capcean v. Belgia*, a constatat că sarcina de a prezenta probe trebuie să revină acuzării.

În contextul principiilor degajate din jurisprudența Curții de la Strasbourg, este relevantă ana-

liza precedentelor care au tangență cu dezbaterile judiciare și dreptul părților de a pleda în fața instanței. Analizând caracterile dreptului la apărare, CSJ menționează că dreptul la un proces echitabil presupune, de asemenea, și o procedură contradictorie, sub aspectul dreptului unei părți în procesul penal de a lua cunoștință de observațiile sau susținerile făcute de cealaltă, precum și de a le discuta [24]. Analizând practica Curții Europene, găsim prevederi similare: De exemplu, în speța *Feldbrugge v. Olanda* [8], Curtea a decis că fiecărei părți procesuale trebuie să i se acorde în egală măsură posibilitatea de a asculta poziția adversă și de a prezenta obiecții la argumentele celeilalte părți. Ideea dată a fost abordată sub prisma jurisprudenței CtEDO și în doctrina de specialitate. Curtea Europeană demonstrează că ignorarea, intenționată sau nu, a argumentelor părților, inclusiv din cererile de apel și de recurs, echivalează cu încălcarea art. 6, § 1 din Convenție [1, p. 15].

Spre deosebire de partea acuzării care invocă vinovăția persoanei, judecătorul trebuie să se abțină de la formularea întrebării sau expresiei care ar pune la îndoială prezumția nevinovăției. În cauza *Popovici v. Moldova* [11], Curtea a reiterat că prezumția de nevinovăție este unul din elementele unui proces echitabil prevăzut de art. 6 din CEDO. Aceasta ar fi încălcat, dacă declarația unei persoane oficiale în privința unei persoane acuzată de o infracțiune penală reflectă opinia că ea este vinovată înainte ca aceasta să fi fost dovedit în conformitate cu legislația. În context, considerăm că practica existentă, atunci când judecătorul îl întreabă pe inculpat despre posibila pedeapsă pe care ar accepta s-o execute în cazul în care va fi condamnat, urmează a fi evitată.

În cauza *Allenet de Ribemont v. Franța* [4], Curtea Europeană a evidențiat obligația autorităților publice, inclusiv a judecătorilor, de a nu se pronunța în nici un fel asupra vinovăției persoanei în mod public până când aceasta nu devine demonstrată în condițiile art. 6 al CEDO. În cauza *Daktaras v. Lituania* [6], Curtea subliniază importanța pe care autoritățile trebuie să o acorde modului în care își formulează declarațiile pe care le fac cu privire la o persoană înainte ca aceasta să fi fost judecată și condamnată pentru săvârșirea unei infracțiuni.

În continuare, vom examina necesitatea respectării standardelor CtEDO la etapa deliberării și adoptării sentinței. În practica judiciară a instanțelor judecătorești din R. Moldova crește numărul actelor judecătorești care sunt pronunțate cu luarea în considerare sau, mai frecvent, cu invocarea directă a reglementărilor Convenției și a jurisprudenței Curții Europene. Acest fapt contribuie în mod esențial la pronunțarea unor hotărâri legale

și întemeiate. Totodată, numărul cazurilor în care se aplică normele Convenției, raportat la numărul total de acte judecătorești pronunțate, este destul de modest [1, p. 15].

Când judecătorul național selectează hotărâri de referință în vederea aplicării acestora speței cu soluționarea căreia este sesizat, el urmează să identifice problema de bază ridicată de cauza examinată și să aprecieze raționamentele instanțelor care au adoptat sentințele anterioare, pentru a determina similitudinile și diferențele între spețele precedente și cea actuală. Judecătorul național trebuie nu atât să cunoască circumstanțele cauzelor anterioare, cât să fie abil să aprecieze critic deducțiile altor instanțe pe marginea circumstanțelor invocate în spețe, doar astfel fiind posibilă efectuarea unei analogii jurisprudențiale coerente [30, p. 152].

O problemă constituie și faptul că invocarea normelor Convenției și a practicii CtEDO în actele judecătorești poartă deseori un caracter formal, fără a fi interpretate în contextul litigiului. Astfel, argumentarea prin prevederile internaționale pare să nu aibă legătură cu cazul și raporturile de drept concrete. Citarea elementară a Convenției nu garantează că actul judecătoresc, în esența sa, nu contravine acesteia [1, p. 15].

Experiența R. Moldova de a fi vizată cu violarea drepturilor omului la Curtea de la Strasbourg a evidențiat un șir de probleme de sistem, printre care una esențială a fost motivarea insuficientă a hotărârilor judecătorești. Potrivit jurisprudenței CtEDO, judecătorul, adoptând hotărâre de condamnare, este obligat să demonstreze toate circumstanțele referitor la vinovăția inculpatului, invocând soluții motivate.

În speța *Suominen v. Finlanda* [14], Curtea a menționat că o hotărâre motivată demonstrează că părțile au fost auzite în cadrul procesului penal și oferă posibilitatea ca această hotărâre să poată fi verificată în cadrul căilor de atac, iar persoanelor interesate – să pregătească o cerere de apel sau recurs. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a menționat de nenumărate ori că motivarea hotărârilor este un instrument important în asigurarea transparenței justiției și existența unui control social asupra acesteia, de exemplu, în cauza *Hirvisaari v. Finlanda* [9].

Tot cu titlu de exemplu aducem speța din practica națională, când Colegiul penal al CSJ [18], judecând admisibilitatea recursului în anulare, a menționat că motivarea hotărârilor de către instanțele naționale constituie o obligație impusă acestora și prin prevederile art.6 din Convenție. Făcând trimitere la hotărârile CtEDO – *Albina v. România* și *Boldea v. România* – Colegiul penal al CSJ [17] a

subliniat că, deși obligația instanțelor naționale de a motiva hotărârile pronunțate nu presupune existența unui răspuns detaliat la fiecare argument, noțiunea de proces echitabil presupune că instanța națională trebuie să examineze, în mod real, problemele esențiale care i-au fost supuse dezbaterei. Instanța de recurs, făcând trimitere la *cauza Kaufman v. Belgia*, a susținut că lipsa motivării unei decizii judiciare poate pune în pericol dreptul la un proces echitabil.

Instanțele naționale, sub prisma cauzei *Gurgurov v. Moldova*, au reținut: Curtea Europeană accentuează că în procesul de apreciere a probelor se aplică, în general, standardul de probațiune dincolo de un dubiu rezonabil [19]. În conformitate cu art. 385 alin. (4) CPP, dacă în cursul urmăririi penale sau judecării cauzei s-au constatat încălcări ale drepturilor inculpatului, precum și s-a stabilit din vina lui au fost comise aceste încălcări, instanța examinează posibilitatea reducerii pedepsei inculpatului – drept recompensă pentru aceste încălcări. În conformitate cu principiile generale unanim recunoscute și normele dreptului internațional, cu dispozițiile articolelor 1 și 34 din Convenția Europeană în interpretarea CEDO, în scopul restabilirii drepturilor omului și a libertăților încălcate, instanța de judecată urmează să stabilească faptul încălcării acestor drepturi și libertăți, reflectând circumstanțele constatate în actul judecătoresc [27].

În bogata sa practică, Curtea Europeană a abordat și natura juridică a pedepsei penale. Concluziile Curții privind natura degradantă a oricărei pedepse penale sub prisma art. 3 sunt extrem de importante. Curtea Europeană a reținut că, deși se poate spune că umilința, în mod natural, este inerentă oricărei pedepse, ar fi absurd să se susțină că pedeapsa judiciară, în general, din motivul elementului său obișnuit, sau aproape inevitabil, de umilință, este degradantă în sensul articolului 3 din Convenția Europeană. Articolul 3 din Convenția Europeană, interzicând expres pedepsele inumane și degradante, presupune o distincție dintre asemenea pedepse și pedepsele în general [22].

În final, **concluzionăm** că orice hotărâre pronunțată urmează a fi accesibilă și publică, cu excepțiile prevăzute de lege. În cauza *Sutter v. Elveția* [15], CtEDO a stabilit că norma procesuală de publicitate a hotărârilor nu trebuie în mod obligatoriu să capete forma unei lecturi în voce a hotărârii în cazul când hotărârea este publicată, înmănată sau expediată părților.

Cercetarea sub aspect teoretico-practic a impactului jurisprudenței CtEDO asupra soluționării cauzelor penale de către instanțele de judecată ne-a permis să formulăm un șir de concluzii.

Aplicând jurisprudența Curții Europene în activitatea sa, analizând cauzele constatării de către CtEDO a violării drepturilor și libertăților fundamentale, fiecare judecător urmează să studieze progresul făcut în înlăturarea acestor cauze și să determine pașii care urmează a fi întreprinși în continuare pentru a evita încălcări similare.

În vederea neadmiterii încălcărilor din categoria celor nominalizate în jurisprudența Curții Europene, se impune evidențierea diverselor laturi ale aplicabilității jurisprudenței CtEDO în cadrul procesului penal, ceea ce permite formularea unor propuneri de perfecționare a legislației în vigoare, reușindu-se sistematizarea diverselor instituții referitoare la implementarea jurisprudenței CtEDO în activitatea discreționară și dispozitivă a participanților la procesul penal.

Întru asigurarea unui proces echitabil, instanțele naționale urmează să se conducă de practica Curții Europene, care conține multe soluții concrete referitoare la realizarea principiului egalității armelor, accesului liber la justiție, dreptul la apărare etc. Analizând practica instanțelor judecătorești naționale, concluzionăm că există cazuri în care instanța ierarhic superioară apreciază soluția dată de instanța ierarhic inferioară sub prisma eventualelor constatări la CtEDO, menționând totodată, cu referire la practica Curții Europene, în ce mod urmează a fi înlăturată încălcarea, iar drepturile lezate – reabilitate.

La examinarea cauzelor penale, instanțelor judecătorești naționale le revine competența exclusivă de a interpreta legislația internă, în special regulile și principiile de natură procesuală, dar pentru realizarea acestei sarcini este indispensabilă cunoașterea aprofundată a practicii CtEDO.

Referințe bibliografice

1. Barbăneagră A. Ajustarea legislației penale și a procedurii penale la standardele CEDO – imperativ al timpului. În: *Justiția Constituțională în Republica Moldova*, 2009, nr. 2, p. 15.
2. Barbăneagră A., Hadârcă M. ș.a. *Drepturile omului în Republica Moldova*. Chișinău: Gardua-Art, 1998. 452 p.
3. Codruța L., Tițian D., Frăsie D. *Arestarea preventivă. Aprecierea pericolului social concret pentru ordinea publică: practică judiciară, hotărâri CEDO*. București: Hamangiu, 2009. 472 p.
4. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Allenet de Ribemont v. Franța*, hotărârea din 10 februarie 1995, nr. 15175/89.
5. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Ashingdane v. Regatul Unit*, hotărârea din 28 mai 1985, nr. 8225/78.

6. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Daktaras v. Lituania*, hotărârea din 10 octombrie 2000, nr. 42095/82.
7. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *De Haes și Gijssels v. Belgia*, hotărârea din 24 februarie 1997, nr. 19983/92.
8. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Feldbrugge v. Olanda*, hotărârea din 29 mai 1986, nr. 8562/79.
9. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Hirvisaari v. Finlanda*, hotărârea din 27 septembrie 2001, nr. 49685/99.
10. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Mușuc v. Moldova*, hotărârea din 06 noiembrie 2007, nr. 42440/06.
11. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Popovici v. Moldova*, hotărârea din 27 noiembrie 2007, nr. 289/04, 41194/04.
12. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Rowe și Davis v. Regatul Unit*, hotărârea din 16 februarie 2000, nr. 28901/95.
13. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Saidi v. Franța*, hotărârea din 20 septembrie 1993, nr. 14647/89.
14. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Suominen c. Finlandei*, hotărârea din 01 iulie 2003, nr. 37801/97.
15. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Sutter v. Elveția*, hotărârea din 22 februarie 1984, nr. 8209/78.
16. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Șarban v. Moldova*, hotărârea din 4 octombrie 04 octombrie 2005, nr. 3456/05.
17. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 24.06.2014. Dosarul nr. 1ra-850/2014.
18. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 16.01.2014. Dosarul nr. 4-1re-14/14.
19. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 19.03.2013. Dosarul nr. 1ra-48/13.
20. Deleanu I. „Accesibilitatea” și „previzibilitatea” legii în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții Constituționale Române. În: *Dreptul*, 2011, nr. 8, p. 52-82.
21. Furdui S. Sinteză de soluții motivate cu privire la judecarea recursului în cazul semnalării unui viciu fundamental în cadrul procedurii precedente, ce afectează hotărârea pronunțată. În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 5, p. 23-29.
22. Hotărârea Curții Constituționale nr. 18 din 04.07.2013 privind controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal nr. 985-XV din 18.07.2002 și Codul de executare nr. 443-XV din 24.12.2004, în redacția Legii nr. 34 din 24.05.2012 pentru completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 182-185.
23. Hotărârea Curții Constituționale nr. 21 din 25.07.2013 pentru controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr. 314 din 26.12.2012 privind eliberarea din funcție a unui judecător al CSJ. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 262-267.
24. Hotărârea explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 24.12.2010: „Cu privire la practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuitului, învinuitului, inculpatului și condamnatului în procedură penală”.
25. Hotărârea Curții Constituționale nr. 26 din 23.11.2010 asupra excepției de neconstituționalitate a prevederilor alin. (6) art. 63 din Codul de procedură penală. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 235-240.
26. Hotărârea Curții Constituționale nr. 9 din 20.05.2008 asupra excepției de neconstituționalitate a prevederii pct. 3) alin. (1) art. 401 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 99-101.
27. Hotărârea explicativă a Plenului CSJ a RM nr. 3 din 09.06.2014: „Cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale CEDO”.
28. Legea privind repararea de către stat a prejudiciului cauzat prin încălcarea dreptului la judecarea în termen rezonabil a cauzei sau a dreptului la executarea în termen rezonabil a hotărârii judecătorești. Nr. 87 din 21 aprilie 2011. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2011, nr. 107-109.
29. Pătulea V. *Proces Echitabil: Jurisprudența comentată a Curții Europene a Drepturilor Omului*. București: I.R.D.O, 2007. 189 p.
30. Poalelungi M., Dolea I., Vîzdoagă T. ș.a. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p.
31. Serbinov I. ș.a. *Ghidul acuzatorului de stat*. Chișinău: Cartier, 2005. 135 p.

SUPORT DIDACTIC PENTRU ACTIVITATEA SPECIALĂ DE INVESTIGAȚII

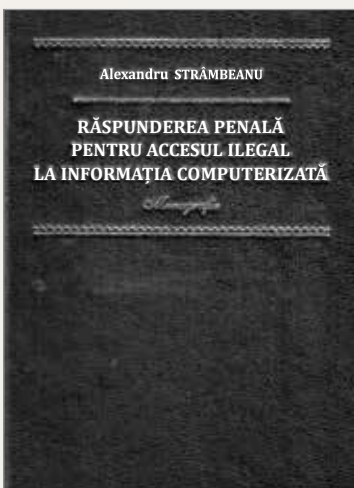

În acest studiu sunt cuprinse și analizate un șir de probleme actuale legate de natura juridică a activității speciale de investigații și a procesului penal, fiind stabilite aspectele comune și delimitările corespunzătoare dintre acestea. În același timp, o atenție considerabilă se acordă: evoluției istorice a raportului dintre activitatea operativă/specială de investigații și procesul penal; abordării aspectului de drept comparat, ca sursă de inspirație pentru dezvoltarea legislației autohtone; analizei aspectelor juridice și practice ale activității speciale de investigații și procesului penal; conceptului procesului penal, urmării penale și limitei de debut a acestora, ca și condiție de efectuare a măsurilor speciale de investigații; teoriei probei, mijloacelor de probă și procedeele probatorii, ca bază metodologică de utilizare a rezultatelor activității speciale de investigații în procesul probator; conceptului, esenței și conținutului măsurilor speciale de investigații, ca mijloace speciale principale de stabilire a împrejurărilor săvârșirii infracțiunii în procesul de depistare și cercetare a infracțiunilor în legătură cu procedurile preliminare în cauzele penale, precum și altor subiecte.

Monografia este destinată studenților, masteranzilor, doctoranzilor, profesorilor facultăților de drept pentru studiul aprofundat al anumitor subiecte ale disciplinelor didactice „Bazele activității speciale de investigații”, „Dreptul procesual penal (Procedura penală)” și „Măsurile speciale de investigații în procesul penal”, precum și ca suport didactic suplimentar care asigură studiul disciplinelor înrudite sau legate de activitatea specială de investigații și procesul penal.

Lucrarea poate fi de un real folos și pentru practicieni: ofițeri de investigații, ofițeri de urmărire penală, procurori, judecători, avocați, precum și alți subiecți interesați de problematica analizată în „Activitatea specială de investigații și procesul penal: aspecte comune și delimitări”.

INFRAȚIUNI PREVĂZUTE DE ART. 259 COD PENAL: ABORDĂRI DOCTRINARE ȘI NORMATIVE

Biblioteca Publică de Drept și Biblioteca Institutului Național al Justiției propun specialiștilor în domeniu monografia lui Alexandru Strâmbeanu „Răspunderea penală pentru accesul ilegal la informația computerizată”. Volumul proaspăt apărut a fost recomandat spre publicare de către Consiliul Științific al Universității de Stat din Moldova. Recenzenții acestei lucrări științifice sunt câțiva profesori și conferențieri universitari, printre care doctorii habilitați în drept Serghei Brânză și Viorel Berliba.

În pagina de deschidere a cărții se menționează următoarele: „ Interpretarea și aplicarea pe parcursul a două decenii a art. 259 Cod penal au demonstrat că acesta nu este adaptat la provocările sociale curente și, de aceea, nu permite apărarea eficientă a relațiilor sociale cu privire la accesul autorizat sau permis la informația computerizată. Constatăm că în Republica Moldova nu există o politică penală în domeniul prevenirii și combaterii accesului ilegal la informația computerizată. Neajunsurile de care suferă articolul 259 CP au un impact negativ atât asupra interpretării și aplicării lui, cât și asupra contribuției Republicii Moldova la prevenirea și combaterea de către comunitatea internațională a infracțiunilor informatice. Art. 259 CP și-a epuizat

potențialul preventiv și cel punitiv. Prin urmare, devine stringentă analiza profundă a problemelor legate de interpretarea și aplicarea acestui articol, precum și propunerea de soluții menite să contribuie la funcționarea eficientă a mecanismului de prevenire și combatere a accesului ilegal la informația computerizată”.

Într-adevăr, la finalul volumului, în urma rezultatelor obținute pe parcursul cercetării inclusă în monografia dată, autorul enunță mai multe recomandări privind completarea capitolului XIII din Partea generală a Codului penal, completarea Codului contravențional cu un articol nou, modificarea titlului capitolului XI al Părții speciale a Codului penal, completarea art. 6 din Codul penal.

Cartea este scrisă într-un limbaj științific, dar foarte accesibil, și conține patru capitole: „Abordări doctrinare și normative privind răspunderea penală pentru accesul ilegal la informația computerizată”, „Elemente constitutive obiective ale infracțiunilor prevăzute la art. 259 CP”, „Elemente constitutive subiective ale infracțiunilor prevăzute de art. 259 CP”, „Circumstanțele agravante ale infracțiunilor prevăzute la art. 259 CP”.

INSTITUTUL NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

